

10—14 april.

Debatter m. m.

Tisdagen den 13 april.

Sid.

Svar på interpellationer av:

Herr Adolfsson ang. dispositionen av den del av byggnadsforskningsavgiften, som kommer från lantbrukets byggenkap	8
Herr Nelander ang. vissa missförhållanden å nattfärjorna Helsingör—Hälsingborg	10
Fru Sjöstrand ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt	12

Interpellationer av:

Herr Johansson i Stockholm ang. förbud mot försäljning av tvättmedel, vilka framkalla eksem och allergiska reaktioner	21
Herr Edström ang. de honorära konsulernas kontorsomkostnader	22
Herr Larsson i Hedenäset ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län	23

Onsdagen den 14 april.

Svar på fråga av herr Ståhl ang. trafiken på järnvägslinjen Årjäng—Svaneholm	26
Skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift	30
Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen	33
Utredning i syfte att säkra full sysselsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning	39
Allmän förfogandelag m. m.	40
Ändring i värnpliktslagen m. m.	56
Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog	58
Skydd för Smålands Tabergs naturvärden	67
Lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden	75
Allmän översyn av bestämmelserna om övervakning inom olika vårdområden	77

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 14 april.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. bosättnings- och sjöfartsavtal med Frankrike	30
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 11, om skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift	30
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 7, rörande utgifter under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	32
— nr 68, ang. markförvärv för försvaret	33
— nr 70, om förhöjd pension åt L. Jönssons änka och barn . . .	33
— nr 71, ang. befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.	33
— nr 72, ang. anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet	33
— nr 74, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet	33
— nr 75, ang. plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Wenngarn m. m.	33
— nr 76, ang. landsfiskalsbostad i Gäddede	33
— nr 77, ang. lån till föreningen Röingegården u. p. a.	33
— nr 78, om pension åt J. O. Sjölund's änka	33
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 16, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Fiskerilånefonden (voteringsproposition godkänd)	33
— nr 17, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar (d:o)	33
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 39, om befrielse från nöjesskatt för god barnfilm	33
— nr 40, ang. avdrag för flyttningkostnader vid inkomstbeskattningen	33
— nr 41, ang. reglering av sockernäringen m. m.	39
— nr 42, ang. ändringar i tulltaxan	39
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 15, ang. särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän	39
— nr 16, ang. användande av riksbankens vinst för år 1953 . . .	39
— utlåtande nr 17, om åtgärder för Tornedalens och Överkalixbygdens försörjning medelst där befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft	39
— nr 18, om utredning i syfte att säkra full sysselsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning	39
— nr 19, om utredning i syfte att främja näringslivet och befolkningsutvecklingen å landsbygden i Bohuslän	40
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 om vård av omyndigs värdehandlingar	40
— nr 18, ang. ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän	40
— nr 19, om översyn av gällande konkurslag	40
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. allmän förfogandelag m. m.	40
— nr 20, om ändring i värnpliktslagen m. m.	56

	Sid.
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. åtgärder mot skadegörelse av älg å skog	58
<i>Sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden	67
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 13, rörande avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m.	75
— nr 14, ang. under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m.	75
— nr 15, rörande anslag till veterinärstaten	75
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, om beredande av möjlighet till lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden	75
— nr 16, om utredning rörande upphävande av stadsprivilegier beträffande rätt till viss del av försäljningssumma vid auktion inom stads område	77
— nr 17, om allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.	77

Lördagen den 10 april.

Kl. 14.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Edvard Mårtensson, Smedstorp, under tiden fr. o. m. den 6.4 1954 t. o. m. den 14.4 1954 på grund av lumbago (ryggskott) är till arbete oförmögen, intygas.

Gärnsås den 6.4 1954.

Arne Franzén

E. provinsialläkare, Gärnsås.

Kammaren beviljade herr Mårtensson ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 6 till och med den 14 innevarande april.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 670 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 671 av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.* och

nr 672 av herrar *Hæggbloom* och *Svensson* i Krokstorp;

till statsutskottet motionen nr 673 av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Netzén*; samt

till konstitutionsutskottet motionen nr 674 av herr *Peltersson* i Norregård *m. fl.*

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motion om utredning av frågan om skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjunde huvudtiteln, avseende anlagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vägmästaren L. Jönssons änka och barn;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholanstalt å Venngarn, m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.; och

nr 78, i anledning av väckt motion om pension åt chauffören J. O. Sjölund's änka;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om befrielse från nöjesskatt för god barnfilm;

nr 40, i anledning av väckta motioner angående avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 15, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

nr 16, angående användande av riksbankens vinst för år 1953;

nr 17, i anledning av väckta motioner om åtgärder för Tornedalens och Överkalixbygdens försörjning medelst där befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft;

nr 18, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att säkra full samsättning och utkomstmöjligheter åt Alnösens befolkning; och

nr 19, i anledning av väckta motio-

ner om utredning i syfte att främja näringslivet och befolkningsutvecklingen å landsbygden i Bohuslän;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om en översyn av gällande konkurslag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän förfogandelag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för motverkande av skadedörelse av älg å växande skog;

sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, med anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda

hemställan rörande anslag till veterinärstaten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till fiskerilänefonden; och

nr 17, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, över motioner om beredande av möjlighet till lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden;

nr 16, över motion om utredning rörande upphävande av stadsprivilegier beträffande rätt till viss del av försäljningssumma vid auktion inom stadsområde; och

nr 17, över motion om allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.

§ 5.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 208, angående det administrativa handhavandet av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna, m. m.;

nr 209, angående inrättande av en första lärarhögskola; och

nr 211, med förslag till reglemente angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

På därom gjord ansökning beviljades herr Larsson i Stockholm ledighet från

riksdagsgöromålen under tolv dagar från och med den 13 innevarande april.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter; och

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 164, i anledning av väckta motioner angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.04.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 13 april.

Kl. 16.00.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande april.

§ 2.

Svar å interpellation ang. dispositionen av den del av byggnadsforskningsavgiften, som kommer från lantbrukets bygghusväsende.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde:

Herr talman! Herr Adolfsson har till mig riktat frågan, huruvida jag har för avsikt att av den byggnadsforskningsavgift, som uttages fr. o. m. innevarande år, ställa den del, som kommer från lantbrukets byggnadsverksamhet, till statens forskningsanstalts för lantmannabyggnader disposition. Interpellanten erinrar om att lantbrukets byggnader har en dominerande inverkan på jordbrukets årsomkostnader och framhåller nödvändigheten av att forskningen i fråga om lantbrukets byggnader kraftigt intensifieras. Enligt interpellantens mening bör fördensskullen del av inflytande byggnadsforskningsavgifter som härrör från lantbrukets bygghusväsende — av interpellanten angiven till en sjättedel — disponeras av forskningsanstalten för lantmannabyggnader. I anledning härav får jag anföra följande.

De medel, som erhålles genom byggnadsforskningsavgiften, handhaves av statens nämnd för byggnadsforskning, vars uppgift det är att främja forsknings-, utrednings- och rationaliseringsarbetet inom byggnadsområdet. Det ligger i sakens natur att forskningsnämnden i första hand skall understödja sådant forsknings- och rationaliseringsarbete, som är av allmänt intresse och alltså kan väntas bli till nytta för skilda grenar av byggnadsverksamheten både i städer och på landsbygd. De grundläggande material- och konstruktionsproblemen, drift- och underhållsfrågorna liksom också spörsmålet om ändamålsenliga produktionsmetoder skiljer sig icke nämnvärt åt inom olika delar av byggnadsverksamheten. Det är en huvuduppgift för forskningsnämnden att befordra dessa allmänna och för en gynnsam utveckling av byggnadsverksamheten centrala problem.

Byggnadsforskningsnämndens verksamhet bör därför bli av värde också för lantbrukets byggnadsverksamhet, för egna hemsbyggandet på landsbygden och även för jordbrukets ekonomiska byggnader.

Det synes ej heller finnas skäl antaga att rationaliseringen av byggnadsverksamheten på landsbygden skulle vara betjänt av att en viss del av de för byggnadsforskning tillgängliga medlen överfördes från nämnden för byggnadsforskning till forskningsanstalten för lantmannabyggnader. En dylik uppdelning av rationaliseringsarbetet torde tvärtom vara förenad med påtagliga olägenheter. Ett effektivt forsknings- och rationaliseringsarbete inom hela byggnadsområdet förutsätter att olika ar-

Svar å interpellation ang. dispositionen av den del av byggnadsforskningsavgiften, som kommer från lantbrukets byggenkap.

bedsuppgifter samordnas. Ett organ bör leda verksamheten och genom samråd med olika forsknings- och rationaliseringsorgan fortlöpande följa utvecklingen. Härigenom kan dubbelarbete undvikas och tillgängliga resurser sätts in på de mest angelägna uppgifterna. Det ankommer på nämnden för byggnadsforskning att tillse att olika forskningsuppgifter samordnas och att särskilt angelägna frågor i första hand tages upp till behandling. Härav följer att forskningsnämnden ensam bör besluta angående användningen av inflytande forskningsmedel. Jag kan alltså icke förorda en ordning, som innebär en uppdelning av forskningsmedlen mellan nämnden och forskningsanstalten för lantmannabyggnader. Den senares huvuduppgift bör liksom hittills vara att handha sådana frågor, som är av betydelse för att lantmannabyggnader av olika slag skall erhålla en ändamålsenlig utformning. Ledningen av det utvecklingsarbete som gäller grundläggande material-, konstruktions- och produktionsfrågor bör tillkomma nämnden för byggnadsforskning.

Enligt min mening bör alltså fördelningen på olika forskningsuppgifter av tillgängliga medel, som erhålls genom byggnadsforskningsavgiften, ankomma på nämnden för byggnadsforskning. Denna ordning utesluter dock inte att frågor, som är av särskild betydelse för t. ex. lantbrukets byggnadsverksamhet, beaktas av nämnden. Det är sålunda självklart att samarbete och samråd bör äga rum mellan nämnden och forskningsanstalten i den utsträckning som gemensamma uppgifter och intressen motiverar. Något hinder föreligger ej heller för nämnden att anslå medel till forskningsuppgifter, som forskningsanstalten för lantmannabyggnader för sin del anser vara av speciell betydelse ur lantbrukets synpunkt. I detta sammanhang kan omnämnas att forskningsanstalten och enskilda tjänstemän

vid densamma tidigare erhållit anslag från den förutvarande kommittén för byggnadsforskning även för forskningsändamål av intresse för jordbruket. Någon förändring i detta hänseende har inte avsetts skola ske i samband med att statens nämnd för byggnadsforskning övertagit arbetet.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat den av interpellanten ställda frågan.

Härpå yttrade

Herr ADOLFSSON (bf):

Herr talman! Jag ber först att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för det svar jag erhållit. Även om svaret kanske inte är helt som man skulle ha önskat, är det dock klarläggande i så måtto att det ger besked om att statens nämnd för byggnadsforskning har att besluta om hur man skall använda de inflytande medlen. Jag hoppas att forskningsnämnden har detta klart för sig och överlåter de uppgifter som berör jordbruket till forskningsanstalten för lantmannabyggnader och ställer de nödvändiga medlen till disposition.

Byggenkapen inom jordbruket är nämligen av en oerhörd ekonomisk betydelse inte bara för jordbruket självt utan för hela det svenska folkhushållet. Byggandet i traditionella former som nu tillämpas drar mycket stora kostnader, och man kan beräkna att det i dag kostar ungefär dubbelt så mycket att helt nybygga en medelstor gård som marknadsvärdet på gården. Det är givet att varje besparing och varje rationalisering som kan uppnås genom en ändamålsenlig och framgångsrik forskningsverksamhet har en stor uppgift att fylla för det svenska jordbruket.

Jag vill alltså uttala den förhoppningen, att forskningsnämnden uppmärksammar dessa förhållanden och av de inflytande avgifterna ställer de

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden å nattfärjorna Helsingör—Hälsingborg.

medel till forskningsanstaltens förfo-
gande som behövs för att man skall
kunna driva en fullgod verksamhet på
detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

**Svar på interpellation ang. vissa miss-
förhållanden å nattfärjorna Helsingör—
Hälsingborg.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr
statsrådet HEDLUND, som anförde:

Herr talman! Herr Nelander har i
en till mig ställd interpellation påpekat
vissa brister i fråga om ordningen på
färjorna över Öresund. I interpellatio-
nen frågas *dels* om jag vill lämna en
redogörelse för vilka åtgärder som vid-
tagits för att råda bot på de påtalade
förhållandena på nattfärjorna mellan
Helsingör och Hälsingborg och *dels* om
något ytterligare kan göras för att
åstadkomma förbättringar.

På min begäran har landshövdingen
i Malmöhus län låtit göra en undersök-
ning i saken och översänt denna till-
sammans med eget yttrande. Undersök-
ningen avser resandetrafiken till och
från Danmark över såväl Hälsingborg
som Malmö och Landskrona.

Beträffande färjetrafiken mellan Hel-
singör och Hälsingborg, som avses i
interpellationen, är det otvivelaktigt så
som herr Nelander angivit, att det tid-
vis varit dåligt ställt med ordningen
på dessa färjor. Det är emellertid att
märka att färjorna på denna led är
danska, varför svenska myndigheter
inte kan inskrida direkt ombord på
dem. Vissa initiativ har emellertid ta-
gits av den svenska polisen. Man har
sålunda tidigare begärt, att den danska
polisen skulle hindra berusade perso-
ner att gå ombord på färjorna i Hel-
singör och även ifrågasatt inskränk-
ningar i spritutskänknings ombord.

Vissa sådana inskränkningar har också
skett.

De bråk och oordningar, som inter-
pellanten torde avse, synes ha före-
kommit företrädesvis omkring senaste
årsskiftet och tiden närmast därefter
samt ha inträffat efter en tämligen lugn
period. Polismästaren i Hälsingborg
upplyser, att polispatruller som regel
har varit stationerade vid färjelägena
i staden vid tiden för nattfärjornas an-
komst från Danmark. Det har inte i an-
märkningsvärd omfattning förekommit
oordning efter de resandes landstigning
i Hälsingborg. Först omkring sista års-
skiftet fick polisen i Hälsingborg enligt
vad polismästaren uppger kännedom
om att det på färjorna förekommit så-
dan oordning, att det var anledning att
överväga åtgärder. Man gjorde då en
utredning och delgav helsingörspolisen
resultatet. Den 19 februari hölls sedan
i Helsingör ett möte mellan polisled-
ningarna i Hälsingborg och Helsingör.
Därvid överenskomms det att från den
1 mars på onsdagar, fredagar, lördagar
och söndagar två danska polismän och
en svensk polisman skulle medfölja de
sista färjorna från Helsingör. Den
svenske polismannen, som skulle vara
uniformerad, skulle närmast vara ob-
servatör men kunna ingripa vid allvar-
liga bråk av svenska resande.

Det överenskomna arrangemanget
vidtogs också, och polismästaren i Häl-
singborg har under hand uppgivit, att
verkan därav varit god.

Det sistnämnda bestyrkes i landshöv-
ding Widells skrivelse. Han anser att
det är all anledning att förmoda att de
vidtagna åtgärderna skall vara tillräck-
liga för att komma till rätta med
de missförhållanden som förekommit.
Landshövdingen företog natten till sön-
dagen den 14 mars en inspektion av
färjetrafiken Helsingör—Hälsingborg.
Han fann då att visserligen ett antal
passagerare var påtagligt spritpåverka-
de men att inget oljud förekom och inte

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden å nattfärjorna Helsingör—Hälsingborg.

heller några störande intermezzon vare sig ombord eller vid färjornas ankomst till Hälsingborg.

Den utredning som nu gjorts sammanfattas av länsstyrelsen i en promemoria. Som ett helhetsomdöme om danmarkstrafiken över Malmö, Hälsingborg och Landskrona yttras där, att en viss lössläppthet från passagerarnas sida vid dessa utlandsresor av naturliga skäl ej torde vara möjlig att undgå men att man långt ifrån kan påstå att allvarliga missförhållanden föreligger. Med hänsyn till den stora resandeströmmen — under 1953 närmare 6,5 miljoner in- och utresande, varav mer än hälften i Hälsingborg — kan enligt länsstyrelsens mening antalet fall då oordningar verkligen förekommit inte anses vara särskilt högt.

Jag har nu redogjort för vad som från svensk sida vidtagits för att få rättelse i de hänseenden som avses i interpellantens första fråga. Vad angår den andra frågan — om något ytterligare kan göras — synes utredningen visa att f. n. några andra åtgärder knappast är påkallade. Jag räknar emellertid med att såväl länsstyrelsen som den lokala polisen skall ha sin uppmärksamhet riktad på trafiken över Öresund och att de, om tillståndet skulle försämrats, försöker få motåtgärder till stånd även i sådana fall som de nu ifrågavarande, då ansvaret för ordningen närmast åvilar de danska myndigheterna. I sådant fall torde även få övervägas att ta upp förhandlingar med dessa myndigheter om ytterligare inskränkningar i spritserveringen på färjorna Hälsingborg—Helsingör.

Vidare yttrade:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation av den 10 februari. Jag no-

terar tacksamt att åtgärder nu blivit vidtagna, vilka kan förmodas leda till en verklig och varaktig förbättring av förhållandena på dessa nattfärjor, som ankommer till Hälsingborg F klockan 0.45 respektive 2.20.

I sitt yttrande till länsstyrelsen bekräftar polismyndigheterna i Hälsingborg riktigheten av de uppgifter, som lämnats i pressen och i interpellationen.

Man kan naturligtvis säga, att oegentligheterna är till antalet ringa i förhållande till den väldiga resandeström, som går häröver. På sex år har antalet in- och utresande ökats från 1 352 000 till 3 412 000 under fjolåret. Och under den stundande sommaren blir det inte mindre än 120 turer om dagen, d. v. s. en på varje kvart. Men just därför att det rör sig om en så förnäm och viktig utlandsförbindelse måste alla krafter sättas till för att eliminera skönhetsfläckar sådana som de påtalade.

För mig stod det ganska snart klart, att det hart när enda botemedlet i denna sak var att ordna polisövervakning ombord å dessa sena färjor. Den överenskommelse, som träffades med de danska polismyndigheterna i Helsingör den 19 februari, hälsas därför med tillfredsställelse. Två danska polismän och en svensk medföljer nu de sena turerna fyra gånger i veckan. Säkert är det riktigt, som det antydes i överenskommelsen — och det har för övrigt bestyrkts under mellantiden — att blotta närvaron av polismän ombord skall verka avhållande för ofoget. De dagar, då inte polis är ombord, medföljer enligt överenskommelsen en dansk fågtjänsteman, som därvid svarar för ordningens upprätthållande.

Länsstyrelsen har i sin skrivelse givit ett helhetsomdöme om den samlade danmarkstrafiken — alltså även den, som ledes över Malmö och Landskrona — och säger att en viss »lössläppthet»

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

inte torde vara möjlig att undgå här. Fastän jag inte yttrat mig om de båda senare lederna vill jag i detta sammanhang gärna betyga, att trafiken helt visst och på det hela taget skötes på ett bra sätt. Det är dock av vikt att myndigheterna alltfört har sin uppmärksamhet riktad på dessa utlandsförbindelser. Störande missförhållanden — även om deras förekomst inte är alltför omfattande — får inte dra ned dessa leders goda renommé.

Vad Hälsingborgs-leden beträffar trafikeras den ju som nämnts av danska färjor, sorterande under danska myndigheter. Men jag vill gärna ta fasta på herr statsrådets uttalande, att om förhållandena åter skulle försämrans man överväger att ta upp förhandlingar om ytterligare inskränkning i spritserveringen. Denna kan ju inte anses vara så absolut nödvändig under en tur på 15—20 minuter.

Jag tillåter mig beröra ett annat problem, som kommit upp i samband med denna trafik. Beträffande de anhänganden, som måste göras, så bereder strafflagens bestämmelser i 1 kap. 1 § vissa svårigheter. Enligt denna lagtext beivras brott av svenska medborgare, begångna inom riket eller å svenska fartyg. För beivrande av andra förseelser, begångna exempelvis å nämnda danska färjor, erfordras för varje gång Kungl. Maj:ts särskilda förordnande. Detta är naturligtvis omständligt och i viss mån hindrande. Poliskammaren i Hälsingborg har nu hos regeringen hemställt om generellt förordnande för åklagarmyndigheten i staden att åtala svenskar, som ombord på de danska färjorna uppträtt berusade eller på annat sätt stört ordningen.

Jag hoppas, att det skall vara möjligt för regeringen att lämna ett sådant generellt förordnande för detta speciella fall, och undrar om herr statsrådet är beredd att uttala sig härom.

Till sist, herr talman, vill jag än en gång uttala min tillfredsställelse över att en väg nu synes anvisad, på vilken en förbättring av de påpekade missförhållandena kan förmodas ske.

Det bör ju — som tidigare antytts — vara en prestigesak för oss alla att å så förnäma utlandsleder som de nämnda hålla så god standard och så utmärkt ordning som det över huvud taget är möjligt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Tyvärr kan jag inte lämna något besked på herr Nelanders här gjorda fråga, hur man kan vänta att framställningen till Kungl. Maj:t om generell befogenhet att anställa åtal mot svenska medborgare för förseelser på danska färjor kan komma att utfalla. Det är ett ärende som hör under justitiedepartementet, och därför har jag inte haft anledning att över huvud taget ta befattning med det, men efter vad jag hört pågår beredning av ärendet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har fru Sjöstrand till mig framställt en fråga i anslutning till en i förra månaden av medicinalstyrelsen avgiven skrivelse om den medicinska rehabiliteringsverksamheten. Fru Sjöstrand frågar sålunda om jag ville dels snarast upptaga till prövning de förslag som framlagts i denna skrivelse om förstärkning i organisatoriskt, per-

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

sonellt och materiellt hänseende av samhällets åtgärder i syfte att genom eftervård och annan rehabiliteringsverksamhet underlätta en återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom allvarlig sjukdom och olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt, samt dels så snart som möjligt inkomma till riksdagen med förslag till sådan utbyggnad i de delar, där riksdagens medverkan är erforderlig.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Frågan om återanpassning av sjuka eller invalidiserade i arbetslivet är ett viktigt men svårt problem med både medicinska, sociala och ekonomiska aspekter. Det har också relativt nyligen övervägts av kommittén för partiellt arbetsföra, som under tiden 1946—1949 avgav flera betänkanden i hithörande frågor. Medicinalstyrelsens nu framlagda förslag innebär ett program för framför allt den medicinska rehabiliteringsverksamhetens utbyggnad vid lasaretten genom sjukvårdens huvudmän samt en samordning av denna verksamhet med arbetsvården. Där emot påkallas endast i mindre utsträckning åtgärder från statsmakternas sida. För att få frågan allsidigt belyst har jag emellertid låtit remittera skrivelserna till berörda myndigheter och organisationer bl. a. landstings- och stadsförbunden för yttrande. Innan remissvaren kommit är jag inte beredd att uttala mig om några åtgärder bör vidtagas från Kungl. Maj:ts sida i anledning av skrivelserna. Måhända kan det visa sig lämpligt att överlämna densamma till den utredning om sjukvården, särskilt den öppna vården, som jag inom kort ämnar föreslå Kungl. Maj:t att igångsätta och som enligt min mening även bör behandla rehabiliteringsverksamheten i den del den har anknytning till sjukvården.

Härefter yttrade:

Fru SJÖSTRAND (fp):

Herr talman! Jag skall först be att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar som jag har fått.

Det är säkert riktigt att rehabiliteringsverksamheten blir en fråga, som huvudmännen för sjukvården ute i landet i stor utsträckning måste ta itu med, och därför är det naturligtvis tacknämligt att medicinalstyrelsens skrivelse har fått gå på remiss till landstingsförbundet och stadsförbundet. Men frågan är inte bara en landstingsfråga. Det är också en riksdagsfråga i allra högsta grad. Det har ju redan här i år behandlats en motion om just planeringen för rehabiliteringsverksamheten i Sverige. Det måste vara statsmakternas sak att dra upp vissa linjer för denna verksamhet, och jag kan därför inte låta bli att förvåna mig över att herr inrikesministern inte visat sig det minsta positiv till hela denna fråga. Man kan inte skjuta över hela denna viktiga fråga till landstingen. Mycket kan och bör göras också från regeringen och riksdagen. Jag har en känsla av att vi inte får komma för långt efter andra länder i en så viktig fråga. På detta område kan man ju spara många miljoner årligen inom sjuk- och socialvården. Det kanske i och för sig låter lockande bara det, men det gäller ju en annan sak också, det gäller framför allt att återinpassa sjuka och skadade människor i arbetslivet, ge dem en plats i produktionen, låta dem känna att de fyller en uppgift och att de kan försörja sig själva. Detta gäller faktiskt 10 000-tals människor i vårt land för närvarande.

Jag kan som exempel härpå för att understryka denna siffra tala om, att riksförsäkringsanstalten rapporterade till arbetsmarknadsstyrelsen under åren 1945—1952 9 140 personer skadade enbart i militärtjänst. Av dessa avled 406, och 1 048 bedömdes tills vidare som arbetsoförmögna. En stor del av resten

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

har fått eller väntas få tämligen tillfredsställande utkomst tack vare lämplig eftervård och yrkesutbildning.

Jag vill också tala om att barnförelamningen under 1953 uppvisade över 3 000 fall. En stor skara av de reumatiskt sjuka behöver också hjälpas och likaså en stor del av olycksfallsklientelet, som ökar för varje år, inte minst trafikolyckornas offer.

Under och efter kriget har rehabiliteringen blivit ett konkret begrepp både i England och i Amerika. Man har funnit att denna verksamhet lönar sig mycket bra. Kostnaderna för sjukvård, eftervård och arbetsvård kan nämligen i de flesta fall återbetalas flera gånger om genom de skatteintäkter som samhället erhåller på de rehabiliterades inkomster av produktivt arbete. Samma behov av rehabiliteringsverksamhet finns överallt i världen, och därför har också FN tagit upp frågan på sitt program som en av de viktigaste socialmedicinska punkterna. FN har centrum i både New York och Genève för denna verksamhet.

Det gäller här så väldigt komplicerade ting. Det är inte bara att ge en viss arbetsträning åt en person och sedan försöka placera in honom i arbetslivet. Detta är bara ett delproblem av det hela. Det är detta som arbetsvården hittills haft som sin uppgift. På det sättet har det för de flesta personer blivit en alltför tvär övergång från sjukvården till arbetet. Det finns många flera moment att arbeta fram: arbetsprövning, psykisk och fysisk prövning och bedömning och mycket mera. Här bör det vara Kungl. Maj:ts sak att skapa bättre koordination mellan alla dessa moment mellan sjukvård och arbetsvård. En planering av hela verksamheten bör göras centralt, och den skall i så fall kunna vara till ledning inom sjukvårdsområdenas socialarbete. En sådan planering — det vill jag tillägga — bör också göras snart. Generaldirektör Engel anser i sin skrivelse, att om en planering göres

redan nu, skulle bl. a. vinnas, att de unga läkare, som är intresserade av frågan, från början kan inrikta sin utbildning på lämpligt sätt och det skulle påskynda möjligheterna att realisera hela planen.

Utbildningen, det vill jag särskilt understryka, är den allra viktigaste faktorn inom hela detta område, och detta faktum ber jag att få lägga inrikesministern alldeles speciellt på hjärtat. Internationella experter har sagt, att det i Sverige med de förutsättningar vi redan har inom sjukvården och arbetsvården skulle gå att med förhållandevis enkla åtgärder skapa en fullständig samordning av rehabiliteringsverksamheten. Det är egentligen samordningen som måste skapas fram.

Såvitt jag förstår är medicinalstyrelsen tydligen inställd på att det skall göras snart. Den anhåller om en så enkel sak som att för handläggningen av rehabiliteringsärendena få inkalla en expert med dagarvode för de dagar han är inkallad. Detta kan väl inte vara oöverkonligt som en första åtgärd. Jag hoppas att herr inrikesministern inte ställer sig avvisande till denna begäran. Vidare bör naturligtvis statsmakterna stimulera landstingen och kommunerna att inom sina områden förbereda detta slag av verksamhet.

Vi har en statlig arbetsklirik vid karolinska sjukhuset. Det är en försöksverksamhet och ännu så länge en mycket blygsam form av forskning och försöksverksamhet, men den kan redan nu behöva mera stöd, större ekonomiska resurser för det direkta forskningsarbetet. Den kan behöva få mera utrymme för det klientel, som visas dit i allt större utsträckning, och den borde kunna få mera pengar och mera utrustning. Allt detta kan och bör göras oberoende av vad landstingen och stadsförbundet säger borde göras.

Till sist, herr inrikesminister, vill jag framhålla, att det kommer att hållas

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

en kongress i Holland i september i år. Det lär bli rehabiliteringsexperter från hela världen, som skall träffas då. Vore det inte skäl att inbjuda de främsta av dem att komma hit till överläggning med cheferna för inrikesdepartementet och socialdepartementet samt generaldirektör Engel i medicinalstyrelsen och gärna generaldirektör Persson i pensionsstyrelsen, som för resten lär vara ordförande i denna sammanslutning? En sådan möjlighet till kontakt skulle vara värdefull för det fortsatta arbetet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag kan inte på något sätt — jag beklagar det — förstå fru Sjöstrands anmärkning att medicinalstyrelsens skrivelse inte skulle ha tillräckligt beaktats i departementet.

Detta är ju en stor och mycket viktig fråga. Det är dessutom en fråga, som är ganska svår att komma till rätta med. Jag tror inte man ordnar saken i en hast. Medicinalstyrelsens skrivelse är dagtecknad den 2 mars och har, som jag nämnde i interpellationssvaret, remitterats till berörda myndigheter och organisationer för att man skall få deras synpunkter på medicinalstyrelsens förslag. Jag tror att man har all anledning att vänta på de uttalandena från sakkunnigt håll och på den belysning av spörsmålet, som remissvaren kan ge, innan man på något sätt tar ställning till frågan. Jag är därför inte i tillfälle att innan yttrandena kommit in ge något besked i anledning av medicinalstyrelsens skrivelse.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att ytterligare understryka några synpunkter, som fru Sjöstrand efter vad jag tror i stort sett redan framhållet, och jag gör det därför att det förefaller mig som om inrikesministerns

svar på fru Sjöstrands interpellation inte präglades av någon mera påtaglig anda av beslutsamhet att nu så snabbt som möjligt göra det som göras kan. Inrikesministern vill inte ens ta ställning till frågan om Kungl. Maj:t har anledning att göra någonting alls härvidlag. Det är klart att det är alldeles riktigt att det är klokt att inte nu bestämma sig för några fasta riktlinjer och att man bör avvakta vad de olika myndigheter, som har att yttra sig i frågan, kan komma att säga. Men det är *en* sak, en *annan* sak är en attityd där man erkänner, att detta är en central och mycket viktig fråga, där vi i Sverige kommit åtskilligt på efterkälken och där vi har anledning att försöka att lära av utlandets erfarenheter, vilket ju också fru Sjöstrand framhöll. Utan att inrikesministern definitivt binder sig för någon viss riktlinje — det vill jag upprepa — kan det vara lämpligt att han intar en sådan attityd. Det skulle varit av värde för kammaren och för offentligheten om inrikesministern deklarerat en mera positiv hållning t. ex. i fråga om medicinalstyrelsens krav på något ökade resurser för försöksplaneringsarbeten. Det är ju så att på många håll i utlandet ingår som ett normalt led i sinner sjukhusvården att man har särskilda rehabiliteringsanordningar, vilket här i landet skulle motsvaras av avdelningar i främsta rummet vid centralasaretten. Detta förutsätter emellertid å sin sida att man har någon sorts organisationsplan för varje sjukvårdsområde. Detta tarvar naturligtvis läkare med viss specialutbildning, det tarvar samarbete med psykiatriker, det kräver att sjukgymnasterna har en viss kompletterande utbildning, det tarvar att det finns arbets- och sysselsättningsterapeuter. Det är väl alldeles klart, som fru Sjöstrand också framhöll, att dessa utbildningsfrågor inte kan lösas utan att statsmakterna härvidlag tar en rad initiativ, och det är därför jag är litet förvånad över in-

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

rikesministerns vaga bortviftande av vad Kungl. Maj:t bör göra.

Om jag inte hörde fel ville inrikesministern inte alls uttala sig om huruvida regeringen vill göra något eller inte. Det förefaller mig ganska självklart att det härvidlag kommer att bli betydande uppgifter för staten, även om vården kommer att förbli i landstingens regi.

Vad beträffar det program för denna verksamhet, som väl i främsta rummet måste göras centralt, hänvisar jag till generaldirektör Engels promemoria, där han påvisar, att man i England redan 1943 gjort upp riktlinjer för verksamheten. Om nu medicinalstyrelsen önskar möjlighet att få arbeta med detta problem är det väl anledning att försöka åstadkomma det så snart som möjligt.

Vad utlandets erfarenheter beträffar har fru Sjöstrand framfört ett som jag tycker mycket lovande och praktiskt förslag, nämligen att man skall försöka få hit en del utländska experter, som ändå kommer i vår närhet någon gång under hösten. Men dessutom kan man väl tillägga, att det kan vara anledning att överväga ökade studiemöjligheter för svenska läkare och andra, som inom sjukvården skulle få arbetsmöjligheter på detta fält. Det förefaller mig knappast troligt att det kan vara lämpligt att stoppa in denna fråga i en utredning om den öppna vården, vilket inrikesministern antydde. Det skulle bli en mycket långt utdragen utredning förmodar jag. Frågan tycks mig vara så angelägen att det vore lämpligt att inrikesministern, om jag vågar uttrycka mig så, dels deklarerade hur central och viktig denna fråga är och dels visade en fast beslutsamhet att se till att det nu kommer att handlas med all erforderlig snabbhet och beslutsamhet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! När jag hörde herr

Ohlin säga, att han fann det klokt att avvakta remissvaren undrade jag vad han skulle komma fram till i sitt anförande i fortsättningen. Jag fick höra att han väntade att jag skulle ha talat om, att det spørsmål som här tagits upp är utomordentligt viktigt. Jag tycker det samma, och om man läser interpellationssvaret så finner man att där står: »Frågan om återanpassning av sjuka och invalidiserade i arbetslivet är ett viktigt men mycket svårt problem.» Men det gäller att ta ställning till hur man skall förfara just med denna skrivelse, och det vill jag som jag sagt i interpellationssvaret inte göra förrän jag fått frågan ytterligare belyst av de olika remissinstanserna. Det kan inte vara någon mening i att departementschefen, medan ett förslag är ute på remiss, gör ett ställningstagande i ena eller andra avseendet.

Emellertid kan jag nämna att jag har den uppfattningen — som jag f. ö. understrukit i slutet av interpellationssvaret — att mycket talar för att denna stora och svårlösta fråga får bli föremål för behandling av den kommitté, som kommer att arbeta med sjukvårdsfrågorna i allmänhet. Här behövs uppenbarligen en samordning mellan rehabiliteringen och övriga led i sjukvården, och såvitt jag förstår går det därför inte att bryta ut återanpassningsproblemet från sjukvårdsproblemet i övrigt. Detta hindrar emellertid inte att vi — sedan vi har fått in remissvaren och sett om detta är lämpligt — preliminärt kan vidtaga en hel del åtgärder. Om möjligheter föreligger, är det uppenbarligen en, jag höll på att säga angenäm, plikt att vidtaga lämpliga åtgärder. Vi kommer att göra allt som göras kan för att preliminärt ordna med den rehabilitering, som det här talats om. Men vi vill inte säga, att vi skall göra det och det, medan ärendet är ute på remiss. Det tycker jag man bör ha klart för sig. Av interpellationssvarets innehåll och an-

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

da tycker jag borde framgå, att vi velat ge uttryck för den meningen att vi inte vill föregripa de myndigheter, som härvidlag skall avge remissyttranden.

Fru SJÖSTRAND (fp):

Herr talman! Vi begär naturligtvis inte att inrikesministern i denna fråga skall gå in på detaljer, men vi hade ändå hoppats att statsrådet skulle visa ett positivt intresse för denna sak. Statsrådet har i sitt interpellationssvar skrivit: »Innan remissvaren kommit är jag inte beredd att uttala mig om några åtgärder behöver vidtagas från Kungl. Maj:ts sida i anledning av skrivelsen.» Jag tycker emellertid, att jag har påpekat en hel rad åtgärder, som Kungl. Maj:t kan vidta alldeles oberoende av vad stadsförbundet och landstingsförbundet kommer att säga.

Jag skulle vilja ställa en mycket personlig fråga till inrikesministern: Har herr statsrådet någon gång varit nere på karolinska institutets arbetsklínik och sett på verksamheten där? Ofta har vi människor inte tillräckligt med fantasi för att kunna sätta oss in i olika förhållanden. I mitt eget landsting har jag ofta sett exempel på det. Det kan t. ex. ha varit en landstingsman, som envist satt sig emot förslag att anställa en sköterska eller ett biträde eller att på annat sätt utvidga personalen på ett sjukhus eller en sjukstuga. Sedan har emellertid hans fru eller dotter — eller kanske han själv — blivit sjuk och fått ligga på sjukhus. Då har denne landstingsman själv fått ligga i sin säng och ringa efter hjälp, kanske en hel timma, innan någon kommit, vilket har berott på att personalen varit alldeles otillräcklig. Efter en sådan upplevelse har denne landstingsman sedan varit mera positivt inställd till personalfrågorna. Då har han fått det tillskott till sin fantasi, som han förut saknat.

När jag häromdagen var inne på ka-
2 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 14.*

rolinska institutets arbetsklínik, fick jag se något, som jag tror skulle ha gripit vem som helst. I ett rum där jag tittade in var tre unga fruar sysselsatta med att arbeta på att få tillbaka den rörelseförmåga, som barnförlamningen hade tagit ifrån dem. De var alla tre mödrar med familj hemma. Sjukdomen hade förlamat deras ben, och de hade nu proteser som gick över knäna. De kunde alltså inte röra underbenen. Sjukgymnasten hade hållit på med dem så att svetten runnit om dem. En hade varit sysselsatt med en för oss så enkel sak som att ta det steg som behövs från gatan upp till trottoaren. Hon hade arbetat med bara den detaljen i 10 à 12 timmar, alltså att pendla upp benet det lilla stycke som behövdes.

Det är alldeles nya ting, som här skall växa fram, och jag tror att det på sjukgymnastikens område finns många saker, som inrikesministern skulle kunna ta initiativ till. Jag tänker här speciellt på utbildningen av de sjukgymnaster, som i framtiden skall arbeta med poliofallen. Jag tror att vi borde få fram ett alldeles nytt program för deras utbildning, i vilket man kan ta fasta på just de för dagen aktuella behoven.

Slutligen vill jag ännu en gång understryka att Kungl. Maj:t skulle kunna vidtaga en hel del åtgärder på här ifrågavarande område, alldeles oberoende av vad förbunden sedan kommer att säga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Det är väl uppenbart att jag har ett mycket starkt positivt intresse för sjukvården, eftersom jag har åtagit mig att svara för den. Det är väl då också självklart att jag är beredd att göra vad som kan vara möjligt för att förbättra vården av de sjuka. Det trodde jag inte att jag vid varje

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

interpellation i sjukvårdsärenden skulle behöva stå upp och betyga. Jag försöker åstadkomma förbättringar på sjukvårdens område, men jag är på det klara med att det tillkommer andra att bedöma i vad mån jag lyckas.

Sedan vill jag säga att även jag har sett mycket inom sjukvården, som gripit mig. Man blir gripen, när man ser förlamade människor eller människor som mist t. ex. ett ben. Då önskar man, att man kunde göra ofantligt mycket för vederbörande, och man beslutar sig också för att göra vad som göras kan. Det är emellertid en sak att man i sitt inre beslutar sig för detta. En annan sak är att vid varje tillfälle tala om det, och det trodde jag som sagt inte var nödvändigt.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Jag blev förvånad när herr Ohlin karakteriserade statsrådets svar så, att det inte andades någon beslutsamhet och att statsrådet tydligen var inställd på att inte göra någonting. Det är alldeles riktigt som både statsrådet och interpellanten sagt, att denna fråga är utomordentligt viktig och en sak, som man brottats med överallt ute i landstingen och i sjukvårdsinrättningarna. Men när statsrådet förklarar, att han redan satt i gång med remissförfarandet och att han inväntar svaren och har för avsikt att omedelbart tillätta en utredning om den öppna sjukvården, där han räknar med att även denna fråga skall tas upp, så menar jag att man för dagen inte har anledning att kräva något mera från statsmakternas sida. Men vad som i hög grad förvånar mig är att inte fru Sjöstrand känner till, eller kanske hon inte just nu vill känna till det — herr Ohlin har kanske mindre erfarenhet av detta — hur man i landstingen under rätt lång tid arbetat med dessa frågor och vidtagit utomordentligt förnuftiga åtgär-

der. Resultaten av dessa åtgärder börjar också komma till synes.

Det är väl inte okänt att landstingen numera utbildar sjukgymnaster speciellt för rehabiliteringsverksamhet, att landstingen inrättar reumatikerdispensärer, att man har arbetsträningsverkstäder, att man utbildar och anställer arbetsterapeuter och att man har en intim kontakt med psykiatrikerna. Jag kanske också bör tillägga att jag känner till i varje fall ett landsting, som också infört en distriktsgymnastverksamhet i stil med distriktssköterskeverksamheten.

Jag menar således, att vad som bör göras på detta område bör göras av landstingen i egenskap av huvudmän för sjukvården. Det är klart att statsmakterna har möjligheter att se till att en del väsentliga initiativ tas och att de också bör göra det, framför allt i fråga om läkarutbildningen. Det är väl också detta som statsrådet syftar på när han säger, att man kommer att vidtaga en rad åtgärder. Däremot tror jag inte det vore lyckligt att göra som fru Sjöstrand föreslog och lägga den centrala ledningen i statsmakternas händer. Jag tycker att landstingen sköter dessa saker utomordentligt bra i samverkan med statsmakterna.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Jacobssons yttrande vill jag säga, att jag är väl medveten om att landstingen gör åtskilligt på detta område, men jag tror knappast ändå att det råder mer än en mening om att det är mycket, mycket mer som behöver göras. Med all respekt för de insatser som här göres måste jag understryka att detta är ett område som behöver vidareutvecklas, t. o. m. i mycket hög grad.

Herr Jacobsson hade fel på den avgörande punkten i sitt resonemang. Han säger, att inrikesministern hade förkla-

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

rat att han inte kan ge sig in på dessa problem innan utredningen om den öppna vården blivit klar, och då bör man låta sig nöja. Så har — såvitt jag fattade — inte inrikesministern sagt. Han har sagt: »Måhända kan det visa sig lämpligt att överlämna densamma» etc. Måhända gör man det, måhända gör man det inte. Och i meningen före detta yttrande säger inrikesministern: »Innan remissvaren kommit är jag inte beredd att uttala mig om några åtgärder bör vidtagas från Kungl. Maj:ts sida i anledning av skrivelsen.» Inrikesministern håller alltså frågan öppen, om man eventuellt bör göra ingenting. Det tycks vara innebörden: kanske kommer inrikesministern att göra ingenting av skrivelsens förslag.

Jag tycker det borde vara alldeles klart att här är en hel del saker — jag hänvisar till fru Sjöstrands belysning av frågan — som inrikesministern med säkerhet kommer att få göra, även om han inte nu kan dra upp några bestämda riktlinjer för hur det bör göras.

Det är väl också alldeles klart, herr talman, att ingen betvivlar inrikesministerns intresse för sjukvårdens utveckling, och jag håller helt med honom att han inte varje gång behöver stå och med patos göra deklARATIONER om hur intresserad han är av det ena eller det andra. Men det är ju något annat det här gäller, nämligen ett konkret beslutsamt grepp på frågan och inte bara ett svar, att eftersom frågan är utsänd på remiss kommer jag eventuellt att göra någonting och eventuellt att göra ingenting. Det svaret tycker jag är litet för torftigt. Avsikten med fru Sjöstrands interpellation och med de små tillägg jag har vågat mig på att göra här är ingen annan, herr talman, än att till fullo betyga, att vi är övertygade om att inrikesministern säkert är varmt intresserad för sjukvårdens utveckling men att det nog kan vara nyttigt att denna frågas utveckling ge-

nom en diskussion här i kammaren kan få en liten stöt framåt. Jag har inte fått något annat intryck, herr talman, än att fru Sjöstrand har rätt i sitt bedömande, att det varit behövt att ge frågan en liten stöt framåt genom offentlig debatt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! Det är väl ändå på det sättet, herr Ohlin, att jag i interpellationssvaret ingalunda finner det tveksamt, huruvida något bör göras. Om vi ser närmare på den mening, som herr Ohlin delvis citerade, finner vi att det står: »Måhända kan det visa sig lämpligt att överlämna densamma» — alltså skrivelsen, märk väl det — »till den utredning om sjukvården, som jag inom kort ämnar föreslå Kungl. Maj:t att igångsätta och som enligt min mening även bör behandla rehabiliteringsverksamheten — — —.»

Jag har alltså sagt ifrån att jag anser att kommittén bör behandla rehabiliteringsproblemet, och den saken är uppenbar, eftersom det är ett utomordentligt stort, svårt och viktigt problem, som måste samordnas med sjukvården i övrigt. Men vad man sedan skall göra med det i skrivelsen berörda projektet lämnar jag öppet intill dess att remissmyndigheterna kommit in med sina svar.

Sedan vill jag också säga, att jag är tacksam för varje initiativ som kan innebära att en sjukvårdsfråga får en stöt framåt.

Fru **SJÖSTRAND** (fp):

Herr talman! Jag är angelägen att liksom professor Ohlin betona att jag inte betvivlar inrikesministerns intresse för sjukvården. Men man kan ju se detta spörsmål på så olika sätt, och vi kan ha anledning var och en att dra fram dessa problem så som vi ser dem.

Jag vill framhålla för herr Jacobsson

Svar på interpellation ang. åtgärder för återanpassning i förvärvslivet av personer, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga nedsatt.

att jag har icke sagt att statsmakterna skulle utöva en central ledning över denna verksamhet. Jag har sagt att statsmakterna borde kunna stimulera landsting och kommuner att lägga upp och förbereda en sådan verksamhet. Jag har också sagt att det bör lämnas råd och anvisningar till hjälp och stöd från en statlig ledning men inte att staten skall ha hand om den centrala ledningen — det opponerar jag mig emot.

Jag känner till den verksamhet som härvidlag bedrivs inom landstingen, och jag vet att ert landsting, Västmanlands läns landsting, är mycket långt framme på detta område. Vårt landsting har också börjat: vi har arbetsträningssinstitut, och vi lägger upp en reumatikeravdelning. Vi är således på tillväxt. Alla har inte kommit så långt som ert landsting, herr Jacobsson. Många landsting har egentligen inte gjort någonting alls ännu. Som jag påpekade i mitt första anförande utgör arbetsträningen, arbetsvårdsavdelningen, bara en liten del av det hela. Här är det fråga om en helt ny vetenskap, kan man säga.

När en person, som man alltså behöver hjälpa på ett eller annat sätt, kanske kommer direkt från ett sjukhus är det massor av saker som man måste undersöka: hur hans hjärta fungerar, hur starkt det är, hur kraftiga lungorna är och hur mycket hans muskler kan prestera. Man skall göra vad jag kallar en arbetsprovning. Många kommer nervösa eller nervklena ifrån sjukhusen. Då gäller det en psykisk provning och bedömning. En sådan kan vi inte heller ombesörja i landstingen ännu, ty allt sådant måste stödja sig på forskning, och forskningen får vi väl ändå be staten bedriva. Den kan vi inte bedriva i landstingen.

Jag tycker det är synd att begrava denna fråga i en stor utredning. Den har naturligtvis vissa beröringspunkter med de andra spörsmål, som har med

den öppna vården att göra, men det är å andra sidan en så speciell fråga, och vi har så många möjligheter att kunna lösa vissa avsnitt av den utan att den, som sagt, i sin helhet skall begravas i en stor utredning.

Med tanke på detta vill jag faktiskt citera vad riksdagsman Fast sade här-omdagen i konserthuset under en debatt som gällde just denna stora utredning. Jag sätter mycket stort värde på herr Fast och har sett med vilket stort intresse han arbetar i sjukvårdsfrågorna där hemma. Han yttrade: Låt oss nu för all del inte stoppa alla aktuella frågor i en säck bara för att vi väntar på vad utredningen skall säga och göra.

Jag tycker, herr talman, att det är lämpligt att säga så också här.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att vi haft en motion till årets riksdag i denna fråga, vilken även jag under-tecknat. Den 24 mars behandlade vi den i riksdagen. Det var en mycket välvillig skrivning från statsutskottets sida, men här i kammaren blev det inte någon längre debatt, fränsett inlägg av herr Gustafsson i Stockholm och fru Västberg.

Det är klart att det måste finnas ett stort intresse för denna fråga i hela riksdagen och bland alla partier. De partiellt arbetsföras förhållanden är naturligtvis utomordentligt besvärliga i flera avseenden. Det gäller inte bara deras ekonomi utan hur de över huvud taget skall kunna anpassa sig i samhället. Det intresse för saken som visats av fru Sjöstrand och herr Ohlin är också mycket välkommet i den aktion, som vi tidigare satt i gång på detta område. De partiellt arbetsföra har självfallet ägnats ett betydande intresse i synnerhet från arbetsmarknadsorganen. Under den tid av full sysselsättning vi haft i vårt samhälle har vi haft ett utomordentligt behov av denna ar-

Interpellation ang. förbud mot försäljning av tvättmedel, vilka framkalla eksem och allergiska reaktioner.

betskraft. Om konjunkturerna blir sämre får de partiellt arbetsföra betydligt större svårigheter att placera in sig i produktionsapparaten. Ur samhällets synpunkt måste det vara ekonomiskt fördelaktigt, om man kan tillgodogöra sig dessa människors arbetskraft, framför allt om man kan återföra dem till det normala livets rytm.

Jag tror det är mycket att vinna i detta avseende liksom att vi har behov av vissa statliga initiativ. Men huvudarbetet kommer att åvila landstingen och kommunerna. Landstingen har i detta avseende inte suttit med armarna i kors utan gjort betydande insatser. Här behövs ju både arbetsterapeuter, läkare med specialutbildning och vissa kliniker. Vi har visat på detta i motionen, och jag hoppas att frågans betydelse genom sådana diskussioner som i dag skall ytterligare understrykas.

Jag vill också erinra om de initiativ som Folksam har tagit i denna fråga och om de konferenser, som man nu anordnar över hela landet med de fackligt organiserade arbetarna för att göra dem intresserade för denna angelägenhet. Intresset ute i landet från arbetarnas sida är utomordentligt stort, och jag tror att detta är en borgen för att frågan skall föras fram i debatten och även föras vidare. Vi har behov av samverkan mellan stat, kommuner och landsting. Det huvudsakliga arbetet kommer dock, som jag sade, att utföras på det lokala planet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner:

nr 208, angående det administrativa handhavandet av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna, m. m.;

nr 209, angående inrättande av en första lärarhögskola; och

nr 211, med förslag till reglemente angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 7, 68—72 och 74—78, bevillningsutskottets betänkanden nr 39—42, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 15—19, första lagutskottets utlåtanden nr 17—19, andra lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20, tredje lagutskottets utlåtande nr 20, sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 13—17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15—17.

§ 7.

Interpellation ang. förbud mot försäljning av tvättmedel, vilka framkalla eksem och allergiska reaktioner.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr JOHANSSON i Stockholm (k), som anförde:

Herr talman! Medicinalstyrelsen har i dagarna utsänt en bestämd varning mot bruket av vissa syntetiska tvättmedel, särskilt det som salubjudes under handelsbenämningen Surf. Medicinalstyrelsen konstaterar, att detta preparat framkallat en riklig anhopning av eksemfall, ofta av uttalat inflammatorisk karaktär med tendens till utbredning över större kroppsytor. Vidare konstateras, att det icke blott har en direkt hudskadande toxisk effekt

utan även en ganska stor tendens att förorsaka allergiska reaktioner. Det heter vidare, att överkänsligheten icke sällan blir så höggradig, att även de som använder kläder, vilka tvättats i preparatet, kan få eksem, vilka utbreder sig till stora delar av kroppen och ofta nödvändiggör sjukhusvård. I de fall, där utslagen varit allergiskt betingade, har det visat sig att inte ens sköljningar i tvättmaskin med 20 vattenbyten kunnat förhindra, att sådana personer ånyo får eksem om de använder de tvättade kläderna. En del personer har redan tvingats skaffa sig nya förråd av underkläder. Lakan och nattkläder, blusar och sanitetsbindor, som tvättats i sådana ämnen, kan också framkalla eksem. Under hand har vi erfårit, att det redan inträffat tusentals av detta medel framkallade eksemfall, att nya inträffar dagligen och att vissa institutioner kommit i stora svårigheter, sedan man använt dessa tvättmedel.

Medicinalstyrelsen har tydligen icke ansett sig ha befogenhet att gå längre än till en varning, och det torde därför vara statsmakternas sak att besluta ett mera vittgående ingripande. Det bör icke få tillåtas, att en utländsk trust, som enbart vägledes av sina profitintressen, med hjälp av stora reklamkampanjer fortsätter att sälja tvättmedel, vilka i sin nuvarande sammansättning är uppenbart hälsovådliga och vilkas fortsatta användning kan föranleda stora förluster för enskilda och institutioner.

Med ovanstående motivering anhåller jag att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande interpellation:

Har regeringen för avsikt att på administrativ väg eller på annat sätt förbjuda fortsatt försäljning av de tvättmedel, vilka enligt medicinalstyrelsens varning i stor utsträckning framkallar eksem och allergiska reaktioner?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation ang. de honorära konsulernas kontorsomkostnader.

Ordet lämnades på begäran till

Herr EDSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Betydelsen av internationella kontakter har under det senaste decenniet även för Sveriges vidkommande kommit att framträda allt klarare. Ökad utrikeshandel, varvid svenska varor sökt sig till helt nya utländska marknader, ett intensifierat turistutbyte icke endast med våra närmaste grannländer samt kulturella kontakter i en betydligt större omfattning än före andra världskriget har lett till att Sverige kunnat i stor utsträckning knyta betydelsefulla kontakter i främmande länder.

Denna vidgade anknytning till utlandet ställer ökade krav på det servicearbete de svenska utländska representationerna skall ge. Bland dessa intar icke minst de honorära konsulärbefattningarna en betydelsefull ställning. Det är därför av vikt att även dessa befattningar beklädes med personer, som verkligen äger de speciella förutsättningar som erfordras för att fylla en funktion, där både representativt uppträdande och allmänt servicearbete av såväl ekonomisk som personlig art spelar en betydelsefull roll.

Den honorära svenska konsulärförvaltningen har helt visst hittills kunnat fylla sina arbetsuppgifter på ett synnerligen förtjänstfullt sätt. De ökade krav, som ställes på de nuvarande konsulerna, motsvaras emellertid icke av någon därtill svarande lätnad i vad avser de ekonomiska villkor under vilka de arbetar. Befattningarna är och skall helt naturligt vara oavlönade. Avsikten har dock från början varit, att det honorära uppdraget icke skall medföra någon direkt ekonomisk förlust för innehavarna, och därför utgår ersättningar till konsulerna i huvudsak i form av så kallade kontorsersättningar.

De penningvärdeförändringar, som

Interpellation ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län.

skett i så gott som samtliga länder under och efter andra världskriget, har medfört en avsevärd ökning av konsulatens omkostnader. Denna ökning har icke följts av en motsvarande höjning av svenska statens anslag till de olönnade konsulerna. Det vore enligt min mening önskvärt med en justering uppåt av de anslag, som för närvarande utgår till de oavlönnade befattningshavarna tillhörande utrikesstaten.

Möjligheterna att höja statens bidrag till omkostnaderna är emellertid i hög grad begränsade av önskvärdheten av att i största utsträckning söka minska statens utgifter på alla områden. Konsulaten har dock en inkomstkälla, där medel visserligen icke omedelbart tillkommer konsulerna utan redovisas till staten. Jag tänker då på de expeditionsavgifter, som inflyter genom den verksamhet som bedrivs på konsulaten. Avgifterna grundas emellertid på en förordning av 1920, varför de, i synnerhet i betraktande av vad motsvarande utländska diplomatiska och konsulära representationer i Sverige använder för taxor, numera får anses alldeles för låga. En höjning av de expeditionsavgifter, som för närvarande tillämpas på de svenska konsulaten eller beskickningarna i utlandet, skulle medföra en icke obetydlig inkomstökning för staten. Härigenom skulle möjligheten för de oavlönnade konsulerna att få ett ökat bidrag till sina kontorskostnader förbättras.

Det är av vikt att de svenska honorära befattningarna i utlandet kan hållas vid en hög standard. Ökad ekonomisk insats från svenska statens sida för att täcka en större del av de med befattningarna förenade oundgängliga kostnaderna bör kunna medföra större möjligheter att fylla det servicearbete, som åligger konsulerna.

På grund av vad ovan anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till hans excellens chefen för utrikesdepartementet få rikta följande frågor:

1. Har Ers Excellens uppmärksamheten riktad på betydelsen av att de svenska honorära konsulernas i utlandet med befattningen förenade kontorsomkostnader i största möjliga utsträckning täckes av statligt bidrag?

2. Vill Ers Excellens medverka till att 1920 års förordning om expeditionsavgifter vid beskickningar och konsulat revideras på ett sådant sätt att staten tillföres ökade inkomster, varigenom förutsättningar skapas för ökat bidrag till de honorära konsulernas kontorskostnader?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf) erhöjll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt riksdagsbeslut år 1921 har under de närmast efterföljande åren utgått medel för indragning till kronan av nedanför odlingsgränsen samt inom Jukkasjärvi socken (numera Kiruna stad) belägna ströängar.

Ströängarna inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker tillkom efter Kungl. Maj:ts skrivelse år 1878. Däri medgavs rätt åt dem som upptog nybyggen inom lappmarken att upptaga och med nyttjanderätt bruka lämpliga naturängar å kronan tillhöriga marker.

I en framställning år 1913 föreslog dåvarande landshövdingen i Norrbottens län, Oscar von Sydow, att ifrågavarande ströängar skulle indragas till kronan och att ströängsinnehavarna som ersättning därför skulle erhålla hjälp till nyodling och annan jordförbättring invid sina gårdar. Kolonisationskommittén, som av Kungl. Maj:t erhöjll i uppdrag att närmare utreda denna fråga, avgav år 1919 betänkande härom. Därvid anslöt sig kommittén till ovannämnda av landshövding von

Interpellation ang. indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län.

Sydow framlagda förslag, detta dock med den inskränkningen, att sådan indragning av ströängar till kronan för Norrbottens läns vidkommande föreslogs begränsad till områden nedanför odlingsgränsen. I remissyttrande över kolonisationskommitténs förslag förordade lantmäteristyrelsen, att denna indragning av ströängar skulle utsträckas att även omfatta sådana ovanför odlingsgränsen.

Kungl. Maj:t föreslog i proposition nr 199/1921, vilken sedermera biträdades av riksdagen, att indragning av ströängar till kronan på av kolonisationskommittén föreslagna villkor skulle ske i fråga om ströängar belägna nedom odlingsgränsen samt ovanför densamma för sådana belägna inom Jukkaskjärvi socken. Härvid anförde dock Kungl. Maj:t bl. a. följande: »Vill man en gång i framtiden, när förhållandena kunna så påkalla, genomföra en reglering av ströängarna jämväl för de inom andra socknar ovanför odlingsgränsen belägna fastigheterna, låter sig detta naturligtvis göra.»

Utvecklingen sedan år 1921 inom berörda områden synes allt mera påkalla den omprövning av frågan om denna lags tillämplighetsområde som Kungl. Maj:t i den anförda propositionen förutsatt kunna ske. Samma synpunkter som år 1921 anfördes i fråga om Jukkaskjärvi socken kan, med den utveckling som skett, numera anföras i fråga om andra trakter, belägna ovan odlingsgränsen. Inom Jokkmokks socken har vattenkraftens exploaterande genom kraftverken i Harsprånget, Porjus och Ligga skapat förutsättningar för en kontinuerlig konsumtion av sådana produkter som jordbruk i dessa trakter kan producera. I och med den gruvsdrift, som bedrivs av Bolidens gruv AB i Laisvall, kan enahanda skäl anföras i fråga om Arjeplogs socken.

Sedan år 1921 har mejerier uppförts i Gällivare och Arjeplog samt planeras uppförande av ett sådant i Jokkmokk.

Dessa underlättar givetvis avsättningen av mjölk, som av helt naturliga skäl är den förnämsta produkt, som vid jordbruk å dessa breddgrader kan produceras. Den utveckling av kommunikationerna och utbyggnad av vägnätet, som skett och i framtiden kan beräknas komma till stånd, underlättar även avyttringen av jordbrukets produkter. Den utveckling och mekanisering, som under senare tid skett på jordbrukets område, liksom den brist på arbetskraft som gör sig märkbar, har gjort att det framstår som ytterligare irrationellt med ett fortsatt brukande av de ströängar, varom här är fråga.

Uppenbart är att de naturliga betingelserna för jordbruk i egentlig bemärkelse är ogynnsamma i dessa trakter. Det måste dock, icke minst ur skogsbrukets synpunkt, vara ett betydande samhälleligt intresse att i görlig utsträckning bibehålla ett befolkningsunderlag. Såväl för att tillgodose skogsarbetarförläggningar med mjölk och andra jordbruksprodukter som för bibehållande av en arbetskraftsreserv och tillhandahållande av hästar för skogsbrukets behov är det av synnerlig betydelse att så långt möjligt bibehålla en fast befolkning i dessa trakter.

För samebefolkningen är ströängarna till betydande besvär och kostnader i deras yrkesutövning, renskötseln. Ströängarna är jämväl en källa till ständig irritation mellan samerna och den fasta ortsbefolkningen.

Denna fråga är föremål för viss utredning från statsmakternas sida. Då det emellertid här är fråga om problem, som för den berörda befolkningen och bygden är av den allra största betydelse, vill det emellertid synas som synnerligen angeläget, att utredningsarbetet bedrivs i en sådan takt, att förslag till positiva åtgärder kan emotses inom rimlig tid.

Under hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för

jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Föreligger det möjligheter att utredningsarbetet i fråga om indragning till kronan av ströängar belägna ovan odlingsgränsen inom Norrbottens län kan bedrivas med sådan takt, att förslag i frågan kan väntas av Kungl. Maj:t bli förelagt 1955 års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 210, angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag;

nr 212, angående reformering av läkarutbildningen;

nr 213, angående statligt borgensåtagande för viss skuldförbindelse av Svenska skifferoljeaktiebolaget; och

nr 216, angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 675 av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Hæggblom*, i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, med förslag till fiskeristadga m. m.;

nr 676 av herrar *Sköldin* och *Bengtsson* i Varberg, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 183; samt

nr 677 av herr *Ståhl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista jordbruksutskottets memorial nr 16 och 17 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 78 samt att statsutskottets utlåtande nr 69 skulle uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 13.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken *HÖJER* (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag får hemställa att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212 måtte utsträckas till 13 dagar.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 17.09.

In fidem
Per Bergsten.

Onsdagen den 14 april.

Kl. 10.00.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Till Riksdagens 2:a kammare.

Att riksdagsledamoten Fröken Eva Karlsson, Hälsingborg, på grund av influensa är tills vidare förhindrad att delta i riksdagsarbetet intygas.

Hälsingborg den 13.4 1954.

Anna Helmer
leg. läkare.

Kammaren beviljade fröken Karlsson ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 13 innevarande april tills vidare.

§ 2.

Svar på fråga ang. trafiken på järnvägs-
linjen Årjäng—Svaneholm.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Ståhl har frågat mig, om jag är villig medverka till att inhibera eller åtminstone uppskjuta nedläggandet av trafiken på järnvägs-
linjen Årjäng—Svanskog i den isolerade bygden i sydvästra Värmland i varje fall så länge, att kommunikationsförhållandena på annat nöjaktigt sätt under tiden hunnit utbyggas. Som svar härpå vill jag meddela följande.

Trafikunderlaget för bandelen År-

jäng—Svanskog är icke tillräckligt för att motivera en fortsatt järnvägsdrift. Den reguljära trafiken bör därför helt överföras till landsvägen. Genom att i fortsättningen låta bussar och lastbilar omhänderha transportuppgifterna räknar SJ med att göra en besparing av drygt en kvarts miljon kronor per år.

Bandelen Årjäng—Svanskog löper till sin huvuddel intill landsvägar, på vilka busstrafik redan förekommer. På sträckan Årjäng—Tenvik är vägförhållandena dock för närvarande så pass otillfredsställande, att busstrafik på den enskilda vägen mellan dess orter endast är möjlig sommartid. I det beslut, där Kungl. Maj:t lämnat järnvägsstyrelsen tillstånd att tills vidare lägga ned järnvägstrafiken, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför fått i uppdrag att upprätta arbetsplan för en väg på ifrågavarande sträcka. Eventuellt kommer för denna väg vissa delar av järnvägsbanken att utnyttjas. Jag räknar med att detta vägbygge skall kunna påbörjas i så god tid, att det blir klart till hösten. Skulle mot förmodan detta inte vara möjligt, kommer arbetena att bedrivas så, att järnvägstrafiken tillfälligt kan återupptagas över vintern.

Av dessa skäl anser jag mig icke ha anledning att ompröva mitt tidigare ställningstagande i frågan.

Härpå anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för den raskhet med vilken han besvarat denna fråga.

Det vi talar om kan ju synas kammaren vara en mycket liten sak. Men

Svar på fråga ang. trafiken på järnvägslinjen Årjäng—Svaneholm.

för den bygd det gäller är det ett stort stycke tragedi. Jag är övertygad om att om detta utspelats i mera centrala delar av landet, som allmänhetens blickar är mera riktade på, skulle det ha funnits ett mera allmänt intresse för saken. Det är redan förut ganska isolerade bygder som delvis blir totalt isolerade, om denna järnväg läggs ned.

Det är redan i och för sig smärtsamt att nedlägga en järnväg som flera kommuner, Silbodalen och andra, satsat betydande summor på. Socknen Sillerud satsade t. ex. en gång i tiden 900 000 riksdaler i den tidens friska penningvärde och har fortfarande, nu när järnvägen skall läggas ned, 110 000 kronor kvar att amortera.

Det kanske mest tragiska är att man ute i bygden även bland omdömesgillt folk, kommunalmän och ekonomiskt erfarna människor, har den uppfattningen att järnvägen, om det hade förts en riktig taxe- och trafikpolitik, sannolikt inte hade behövt nedläggas. Man behöver bara se på tidtabellen för att förstå, att allmänheten faktiskt inte har kunnat använda järnvägen utan tvingats ta bussarna. Det har inte funnits rimliga anslutningstider till Bergslagsbanan i Ämål, och det har varit lika illa ställt upp i Arvika med anslutningen till andra förbindelser. Man tycker nog att när t. ex. Uddevalla—Lelångens järnväg kan fortsätta driften, borde denna järnväg med en riktigare trafikpolitik också ha kunnat fortsätta.

Från Silleruds kommun såldes i fjol i runt tal 40 000 kubikmeter virke, som sändes åt olika håll i landet, inte bara till Billerud, som ligger relativt nära, utan också till Holmens bruk, Fengersfors, Rottneros och flera platser. Man fick köra allt detta virke på lastbil, ty det gick inte att frakta virket med järnväg. För utsättning av en vagn på linjen för lastning fick man enligt uppgifter som lämnats mig betala mellan 85 och 200 kronor, beroende på var utsättningen skulle ske, medan taxan

för utsättning på andra håll varit nere i tiondelen eller ännu lägre belopp. Jag hörde berättas som en kuriositet att 95 ton räls, som skulle fraktas till Årjäng, inte heller togs på järnväg, trots att man har släpvagn på rälsbussen. Prisskillnaden mellan landsvägs- och järnvägstransport var betydande, men ändå gjorde man på det viset.

Jag skulle vilja ifrågasätta om inte kommunikationsministern borde undersöka dessa förhållanden, innan man vidtar de avgörande åtgärderna för att lägga ned trafiken. Det är min första vädjan, att när järnvägstrafiken ändå skall vara kvar en tid, man använder den tiden till att ompröva taxans och tidtabellens uppläggning och på så sätt försöker förbättra förhållandena.

Projekteringen av den landsväg, som skall komma i stället för den del av järnvägen som går från Årjäng över Sillegårdsed och Leverhögen till Tenvik, har efter vad jag har inhämtat inlets först i går. Vederbörande kommuner har ännu knappast hunnit börja underhandla med läns- eller vägmyndigheterna. Jag tror att de håller den första konferensen i dag eller i morgon. Under sådana förhållanden vill jag verkligen hoppas att man inte utan vidare lägger ned järnvägen vid en viss tidpunkt. Det är klart att ett vägföretag av detta slag kommer att bli föremål för yrkanden och erinringar från olika myndigheters sida i olika avseenden, och den omständigheten att företaget först nu börjat projekteras förefaller mig vara ett mycket starkt skäl för ett uppskov med järnvägens nedläggande.

Vad sedan den andra järnvägsdelen beträffar, nämligen den som går mellan Hallanda och Kettilsbyn, innebär såvitt jag förstår det bemyndigande, som Kungl. Maj:t givit järnvägsstyrelsen, att någon omprövning icke behöver komma till stånd. I detta fall är emellertid situationen mycket mer prekär, ty det finns inte någon annan vägförbindelse än en mycket underhållig

Svar på fråga ang. trafiken på järnvägslinjen Årjäng—Svaneholm.

enskild väg, som, enligt vad alla myndigheter är ense om, icke kan trafikeras med s. k. kollektiva trafikmedel, buss eller andra större fordon. Skulle man nu riva upp järnvägen och göra om järnvägsbanken för landsvägstrafik, har ju varje möjlighet att behålla järnvägen, som statsrådet säger, över vintern tillintetgjorts, och jag vill därför innerligt hoppas, att hotelsen om en sådan omläggning inte sättes i verket. Det måste väl ändå byggas en ordentlig väg till denna trakt, som hittills har haft järnvägen som sin enda kommunikationsmöjlighet, ty där bor dock ett ganska betydande antal människor. Det finns där ett tiotal byar och omkring etthundra gårdar, som skulle bli praktiskt taget isolerade, när järnvägen försvinner.

Vidare skulle jag vilja fästa kommunikationsministerns uppmärksamhet på ett område, som av handlingarna att döma verkar att vara helt förbisett, nämligen den bygd som i officiellt språk brukar kallas Ödebyns skolrote. De små enskilda vägar, som utgör den enda förbindelsen till detta område, befinner sig i så miserabelt skick att de inte är framkomliga med motorfordon. Befolkningen inom området skulle alltså komma i en verklig nödsituation, därest järnvägen lägges ner. Jag säger, såsom någon myndighet i Värmland gjort, att ett nedläggande av denna järnväg, i varje fall innan landsvägsförbindelserna är utbyggda, icke står i överensstämmelse med den trafikpolitik som ett statligt företag bör föra.

Jag skulle därför vilja hemställa till kommunikationsministern att, innan några åtgärder i den riktningen vidtages, undersöka konsekvenserna för de människor som bor i denna isolerade bygd, vilken kommer att bli ännu mer isolerad om järnvägsförbindelsen klipres av. Man bör se efter, om det inte finns någon möjlighet att göra en omprövning av frågan i syfte att kunna behålla järnvägen. Det bör finnas en

chans att järnvägen skall kunna ge bättre ekonomiskt resultat, om trafiken lägges upp på ett annat och riktigare sätt.

Om denna min hemställan icke vinner gehör, vill jag i andra hand rikta en hemställan till kommunikationsministern att inte röra järnvägen, förrän i varje fall tillfredsställande landsvägsförbindelser ordnats för människorna i denna isolerade bygd. Jag erkänner att det kostar en del pengar, men det är dock här fråga om sådant som kan anses höra till de kulturuppgifter som åvilar även statens järnvägar. Det måste också betraktas som led i en sund och riktig landsbygdspolitik att ordna det så, att människor kan bo kvar även i bygder som ligger avsides.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag har ju i mitt svar sagt ifrån att järnvägsdriften icke skall nedläggas förrän landsvägsförbindelser blivit ordnade. Mitt ställningstagande på den punkten är alldeles klart. Vad som kan vålla svårigheter är att vägbygget fördröjes, men jag framhåller ju att om vägen inte blir färdig fram till hösten kommer järnvägsdriften att upprätthållas under vintern. Jag trodde alltså att jag redan i mitt svar hade tillmötesgått herr Ståhls önskemål i detta avseende.

Beträffande frågan om att på nytt ompröva ställningstagandet till järnvägsdriften måste jag säga, att detta väl ändå är ganska meningslöst. Här förekommer praktiskt taget ingen trafik. Godstrafiken utefter denna bana är till sin omfattning sådan, att man mycket väl klarar den med en fyratons lastbil. Man behöver alltså inte upprätthålla någon järnväg för det ändamålet. Beträffande persontrafiken vet nog herr Ståhl, att den, med undantag av vissa

Svar på fråga ang. trafiken på järnvägslinjen Årjäng—Svaneholm.

resor på lördagar, är nere i ett resandeantal, som är så litet, att man inte kan uppehålla vare sig rälsbuss- eller tågtrafik för den.

Jag förstår inte herr Ståhls resonemang om att det på denna bana skulle råda en taxesättning, som omöjliggör godstrafik. Det är samma taxa på denna bana som på alla andra SJ-banor. Det finns alltså inga speciella taxor för denna bandel. Det måste vara en missuppfattning.

Beträffande tidtabellsfrågorna har vi undersökt möjligheten för järnvägen att dra till sig trafik genom en omläggning av tidtabellerna. Det spelar emellertid ingen roll, hur man lägger om dem. Det finns i denna bygd inte det trafikunderlag, som gör en järnväg något så när bärig.

Det väsentliga för denna bygd är, som herr Ståhl sagt, att den får riktiga vägförbindelser, och det hoppas jag den skall få genom det beslut, som Kungl. Maj:t har fattat.

Sedan värdjade herr Ståhl om att trafiken skulle upprätthållas på bandelen Hallanda—Kättilsbyn, om jag uppfattade honom rätt. Jag vill bara meddela, att det inte har varit någon trafik på denna bandel sedan 1949.

Herr talman! För mig är det väsentliga att trafiken icke blir nedlagd förrän vägproblemen är lösta, och detta innebär det beslut, som Kungl. Maj:t har fattat i denna fråga.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag skall inte nämnvärt förlänga diskussionen, då jag förstår, att det inte är stor utsikt att få någon ändring till stånd. Men beträffande tidtabellerna kan jag kontrollera att uppgiften att man har experimenterat på olika sätt inte är riktig. Man har i varje fall sedan lång tid tillbaka haft denna tidtabell, som saknar för det första anslutningsmöjligheter till Bergslagsbanan och för det andra lämpliga förbindelser med tätorterna. Jag kan

nämna, att de, som skall ta järnvägen in till torghandeln och affärerna i Årjäng, får vänta i nära en och en halv timme, tills affärerna öppnas, beroende på att man har lagt trafiken på detta besynnerliga sätt.

Vad sedan fraktkostnaderna beträffar, har det i varje fall uppgivits för mig, att taxorna för utsättning av järnvägsvagnar har legat väsentligt högre på denna bana än på andra, angränsande banor i samma bygd. Vidare vill jag tillägga att trafiken på slingan Hallanda—Kättilsbyn ej är helt nedlagd, då där förekommer en del godsfrakter.

Det som gjorde mig orolig beträffande landsvägen och järnvägen är det avsnitt i kommunikationsministerns svar som lyder så här: »Eventuellt kommer för denna väg vissa delar av järnvägsbanken att utnyttjas.» Jag fick av detta den känslan, att det är risk för att man skall riva upp järnvägen, innan landsvägen blir klar. Under mellantiden kommer, såvitt jag förstår, bygden att bli utan förbindelser. Det var fördenskull jag gjorde min hänvändelse till kommunikationsministern att se till att förbindelserna ej avbrötos. Nu tar jag fasta på att så ej kommer att ske.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 210, angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 212, angående reformering av läkarutbildningen; och

nr 213, angående statligt borgensåtagande för viss skuldförbindelse av Svenska skifferoljeaktiebolaget; samt

Skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift.

till behandling av lagutskott propositionen nr 216, angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.

§ 4.

Föredrogs var efter annan och remitterades till behandling av lagutskott följande på kammarens bord ligande motioner:

nr 675 av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Hæggbloom*,

nr 676 av herrar *Sköldin* och *Bengtsson* i Varberg, samt

nr 677 av herr *Ståhl*.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Johansson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående förbud mot försäljning av tvättmedel, vilka framkalla eksem och allergiska reaktioner.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Edström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående de honorära konsulernas kontorsomkostnader.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Larsson* i Hedenäset vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och

chefen för jordbruksdepartementet angående indragningen till kronan av vissa ströängar i Norrbottens län.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motion om utredning av frågan om skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr ERICSSON i Näs (bf):

Herr talman! Låt mig, när vi går att behandla denna motion, redan från början säga, att den inte är riktad mot tryckfriheten. Jag, liksom alla andra människor i detta land, anser, att var och en skall ha rättighet att tänka, tycka och tro precis vad han vill, och han skall också ha rättighet att i tal och skrift få framföra sina åsikter. Men motionen vill ställa under debatt, huruvida inte den skall känna ansvar, som framför sina åsikter i tidningar och tidskrifter, lika väl som den enskilde medborgaren får göra. Dess bättre är de flesta tidningsmän i vårt land ansvarskännande journalister, som handhar sitt uppdrag på det sätt som det skall skötas. Jag skulle kunna säga, att motionen inte gäller alla tidningar. Jag skulle kunna undanta de flesta landsortstidningar liksom våra morgontidningar i allmänhet. Jag skulle kunna dra cirkeln ännu snävare, men jag gör

Skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift.

det inte, eftersom var och en i denna kammare vet precis vilka tidningar och vilken slags journalistik det här är fråga om. Det är fråga om de tidningar som på löpsedlar och i rubriker och artiklar kan ta heder och ära av folk. Dessa tidningar kan åstadkomma ekonomisk skadegörelse för företag, precis som det hände när Alvestaslakteriet figurerade i Stockholms kvällstidningar i samband med den stora råttkampanjen. Då tillfogades företaget en synnerligen stor skada.

Enligt den nuvarande lagstiftningen kan bolag och ekonomiska föreningar helt enkelt inte ärekränkas. Den ekonomiska skada, som åstadkoms där nere, var ju mycket stor, och man kan nog säga att det i huvudsak var tidningarnas missvisande reportage därifrån som åstadkom denna skada. Jag skulle vilja kalla detta för lösnummerjournalistik, som bedrivs av vissa tidningsorgan, när man ockrar på de sämsta instinkterna hos människorna, sensationslystnad och sådant. Om man vill öka lösnummerupplagan på detta sätt och draga in pengar till tidningsföretaget så tror jag det vore lämpligt att vidta vissa åtgärder. Om vi kunde få en lagstiftning som tvingade tidningarna att ekonomiskt stå till svars för följderna av denna slags journalistik, då tror jag det skulle bli annorlunda. Jag tror, att om tidningarna kunde ådömas böter i förhållande till den skadegörelse de gör, skulle nog företagsledningarna se sig om efter bättre redaktörer, vilka motsvarade de krav, som en ekonomiskt sinnad tidningsledning kan ha rätt att ställa.

Om en enskild person lanserar ett kränkande rykte om en människa, så tar man snart reda på vem det är och han blir ställd till ansvar. Om en tidning gör på samma sätt och släpper ut ryktet i låt oss säga 300 000 exemplar, då skall det först bli ett tryckfrihetsmål. Det är en omständligare procedur än när en enskild gjort sig skyldig till

samma sak. Kan man få ryktet publicerat i tidningen, då går emellertid ryktessmidaren fri. Han kan krypa bakom anonymitetsregeln. Detta gör att den verkligt skyldige inte blir bestraffad ens om det skulle öppnas en process.

Jag skall inte säga mycket om anonymitetsregeln och inte heller mycket om censuren. Det är inte meningen att vi skall ha censur här i landet. Den enda censur som förekommer är den på tidningsredaktionerna. Jag vet att det finns exempel på hur tidningar har gått emot försök från allmänheten att sprida vissa saker därför att det gått emot tidningens intentioner. Jag skall också förbigå sådana saker som när man av illvilja eller med andra motiveringar färgat artiklar och reportage, misstytt motiv o. s. v. Jag skall heller inte dra upp sådana saker som fallet Viola eller begravningsentreprenören på västkusten eller ett sådant rykte som att ett visst parti vill ha censur i radio. Inte heller skall jag ta upp sådana löjeväckande rykten som att landshövdingen och amiralen i Karlskrona kommit osams om var kungen skall bo. Jag vill inte ens dra upp en sådan sak som när en stockholmsstidning skrev att bondeförbundet skulle ha en annan inställning än de andra partierna när det gällde riksdagsarvodena. När konstitutionsutskottets värderade ordförande skickade in en dementi, så togs den helt enkelt inte in.

Det finns vissa fall när den enskilde medborgaren står maktlös. Alla har rätt att direkt ge uttryck för sina tankar i tidningar och tidskrifter, men det är inte alla som har förbindelser med tidningar. Vad jag förut nämnde om censuren på insändaravdelningarna är nog ett bevis för att tryckfriheten inte är direkt allmängiltig. Det finns också många människor, som inte kan uttala sig på grund av tystnadsplikt eller dylikt.

Jag tycker att tidningspressen — inte

Skadeståndsansvar för ärekränkning genom tryckt skrift.

hela men den del som syndar på detta område — skulle få sona sina gärningar på ett annat sätt än vad som nu är fallet. I England är det litet annorlunda. När syramördaren Haigh hade erkänt sitt dåd, kallade en engelsk tidning honom för mördare, men på så lösa boliner får man inte i engelska tidningspressen kalla en människa mördare. Tidningens ansvarige utgivare blev straffad därför att han kallat Haigh mördare innan dom fallit. Ibland ser man hur tidningarna får punga ut med höga skadestånd därför att de inte handskats med sanningen på det sätt som de borde göra.

Jag skulle kunna räkna upp många exempel, men jag skall nöja mig med att ta ett. För ett par år sedan stod en kvinnlig förutvarande medlem av denna kammare, hennes man och jag ute i korridoren och diskuterade tidningspressen. Riksdagsledamoten sade då att en viss stockholmstidning var den bästa tidningen i detta land. Jag sade att man nog kunde ha olika uppfattning om den saken. Dagen därpå såg jag ledamoten sitta i klubbrummet. När kvällstidningarna kommit tog jag denna tidning, gick till henne och sade: »I går ansåg du att det här var den bästa tidningen i landet. I dag står det med stora rubrikbokstäver på första sidan att din far är homosexuell. Anser du fortfarande att den är Sveriges bästa tidning?» Jag är övertygad om att hennes värdering av tidningen hade ändrats en hel del.

Utskottet har presterat en skrivning som jag har all anledning att vara belåten med. Där sägs tydligt ut vad utskottet tänker om den journalistik som påtalas i motionen, men man har också där framfört ett par saker som jag tycker att man bör påtala.

Man har sagt att det finns ett korrektiv i Pressens opinionsnämnd. Det är i och för sig riktigt, men jag tror att en rättelse som kan komma till stånd genom nämnden har ganska liten bety-

delse. Det finns skador som inte kan bli ogjorda, och en liten notis om att tidningen har brutit mot god journalistisk sed får inte stor effekt, i varje fall inte så länge en sådan notis inte får samma utrymme i rubriker och på löpsedlar som det skadegörande ryktet fått.

Vidare hänvisar utskottet till straffrättskommitténs förslag till ny brottsbalk. Detta kan vara berättigat, men utskottet säger också: »Det måste emellertid enligt utskottets uppfattning antagas, att, även om författningsändringar vidtagas i anledning av straffrättskommitténs förslag, sådana missbruk av tryckfriheten, som avses i motionen, icke alltid lämpligen skulle kunna beivras genom rättsligt förfarande.» Man väntar alltså att det skall kvarstå en lucka i lagen.

Jag skall emellertid inte ställa något yrkande. Jag är belåten med att utskottet och riksdagen uttalar sin förkastelse över det slags journalistik som motionen har påtalat, och vi får vänta och se huruvida den nya lagstiftning, som har bebådats, kan åstadkomma någon rättelse.

Till slut vill jag säga, herr talman, att förr i världen resonerade man så, att om en sak hade stått i tidningen var den sann. Det börjar bli på det viset att om en sak har stått i vissa tidningar, är det ganska troligt att det är lögn. Jag tycker inte den utvecklingen är lycklig. Vi skall vara rädda om den respekt för tryckfriheten som vårt folk har. På lång sikt är denna lösnummerjournalistik en attack mot ett av våra stora demokratiska värden, tryckfriheten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjunde huvudtiteln, avseende anlagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 70, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vägmästaren L. Jönssons änka och barn;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.;

3 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 14.*

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.; och

nr 78, i anledning av väckt motion om pension åt chauffören J. O. Sjölungs änka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets memorial:

nr 16, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Fiskerilånefonden; och

nr 17, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 14.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av väckta motioner om befrielse från nöjesskatt för god barnfilm.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av väckta motioner angående avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 217 av herr *Magnusson m. fl.* samt II: 426 av herrar *Cassel och Kyling*;

Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

2) de likalydande motionerna I: 335 av herrar *Axel Andersson* och *Sunne* samt II: 266 av herr *Nihlfors m. fl.*; samt

3) motionen II: 278 av herrar *Edström* och *Birke*.

I motionerna hade framställts yrkanden, syftande till införande av rätt till avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 217 av herr *Magnusson m. fl.* samt II: 426 av herrar *Cassel* och *Kyling* om vissa ändringar beträffande det s. k. förvärvsavdraget vid taxering till skatt måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 335 av herrar *Axel Andersson* och *Sunne* samt II: 266 av herr *Nihlfors m. fl.* om rätt att vid taxering till skatt för inkomst göra avdrag för viss ökning av levnadskostnaderna i samband med ombyte av tjänstgöringsort ävensom motionen II: 278 av herrar *Edström* och *Birke* om viss ändring av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander*, *Söderquist*, *Kristensson* i *Osby*, *Edström* och *Anderson* i *Sundsvall*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 217 av herr *Magnusson m. fl.* samt II: 426 av herrar *Cassel* och *Kyling*, för sin del antaga det i nämnda motioner intagna förslaget till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 335 av herrar *Axel Andersson* och *Sunne* samt

II: 266 av herr *Nihlfors m. fl.* ävensom motionen II: 278 av herrar *Edström* och *Birke*, för sin del antaga ett i reservationen framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **EDSTRÖM** (h):

Herr talman! De motioner som bevillningsutskottets majoritet i sitt betänkande nr 40 avstyrkt, har alla det syftet gemensamt att de nuvarande bestämmelserna om avdrag för intäkternas förvärvande och bibehållande bör ges större utrymme än vad som för närvarande i praxis är gällande. I motionen II: 426 av herrar *Cassel* och *Kyling* hemställas sålunda att riksdagen måtte antaga det förslag angående utökad möjlighet till avdrag för flyttningskostnader, som framlagts av 1944 års skattesakkunniga i betänkande den 15 juni 1948. I den av mig och herr *Birke* i denna kammare väckta motionen nr 278 yrkas vidare att de ökade levnadskostnader, som vid ombyte av tjänstgöringsort uppkommer på grund av att familjebostad å den nya tjänstgöringsorten inte kan erhållas inom rimlig tid, likaledes skall bli avdragsgilla vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla eller intäkt av tjänst. I stort sett samma yrkande har framställts i motionen nr 266 av herr *Nihlfors m. fl.*

Frågan om rätt till avdrag för kostnad för resor och flyttning i tjänsten var föremål för riksdagens prövning redan år 1944. Det är med en viss tillfredsställelse man läser bevillningsutskottets betänkande år 1944 i denna fråga. Utskottet framhöll därvid att då en befattningshavare i statens tjänst åtnjuter skattefrihet för flyttningsersättning, kan utskottet inte finna tilltalande att exempelvis en i enskild tjänst

Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

anställd skattskyldig, som på grund av anställningens upphörande nödgas avflytta till annan ort för tillträdande av annan anställning, inte skall äga åtnjuta avdrag för de kostnader som föranledes av flyttningen. Utskottet framhöll vidare att, ehuru det i en del fall kan vara fråga om en helt ny anställning, bör detta inte utgöra något hinder för avdragsrätt. Man ansåg sålunda att det inte kunde anföras några principiella skäl mot rätt till avdrag för flyttningskostnader i de fall då flyttningen för tillträdande av annan anställning skedde på grund av tvingande omständigheter. Då utskottet emellertid fanns det vanskligt att bedöma, huruvida avdragsrätt för flyttningskostnader borde föreligga även vid andra förvärvskällor än av tjänst, närmast rörelse eller jordbruk, tog man det säkra framför det osäkra och hemställde om en utredning av hela problemkomplexet.

1944 års skattesakkunniga fick så hand om frågan, och år 1948 framlade de sakkunniga ett utförligt betänkande, enligt vilket avdrag för här ifrågakommande kostnader föreslogs böra beviljas såväl när det gäller intäkt av tjänst som när det är fråga om intäkt av rörelse eller jordbruk.

De sakkunniga förklarade att en avdragsrätt i fråga om flyttningskostnader stod i god överensstämmelse med principen om skatt efter förmåga. Även de allmänna bestämmelserna i 20 § kommunalskattelagen om avdragsrätt beträffande kostnader för intäktens förvärvande ansågs stödja ett sådant ståndpunktstagande. En skattskyldigs möjligheter att få nya anställningar och större inkomster är helt naturligt ytterligt begränsade, om han inte vill lägga ned kostnader på flyttning till en ort, där ny och bättre anställning erbjödes. Flyttningskostnader får därför betraktas som en direkt utgift, som den skattskyldige ådrager sig för arbetsinkomstens förvärvande. Många gånger

kan även en flyttning till eller närmare den ort, där arbetet utföres, medföra, att resekostnader mellan bostaden och arbetsplatsen onödiggöres eller i varje fall väsentligt förminskas.

Man hade hoppats att 1944 års skattesakkunnigas förslag skulle leda till en proposition i ämnet, särskilt i betraktande av den positiva ställning riksdagen hade tagit till detta problem år 1944. Så har emellertid inte blivit fallet. Utskottets majoritet tycks nu i stället sväva på målet när det gäller lämpligheten att införa avdragsrätt för flyttningskostnader, och man hänvisar till att frågan har överlämnats till 1950 års skattelagssakkunniga för att av dem tas i övervägande vid fullgörande av deras uppdrag. Detta innebär i realiteten att riksdagen nu förordar en utredning av en tidigare verkställd utredning för att slippa ta definitiv ställning till detta skattespörsmål, trots att det ursprungliga utredningsförslaget väl stämmer överens med de intentioner riksdagen hade för 10 år sedan.

Jag vill livligt beklaga denna utveckling. Det hade varit mer klagande, om riksdagen nu hade velat ta ställning till det förslag som 1944 års skattesakkunniga framlagt. Reservanterna i utskottet har ansett tiden vara mogen för ett accepterande av förslaget. Skatternas nuvarande höjd gör det angeläget att åtminstone de kostnader, som kan anses höra direkt samman med utgifter för inkomstens förvärvande och bibehållande, bör få avdragas. Intresset för att få verkställa avdrag vid taxeringen är nu ett helt annat än tidigare, då skatterna inte kändes på långt när så tryckande som för närvarande. Genom skatternas successiva skärpning har de ofullkomligheter och motsättningar, som tidigare rätt och fortfarande råder på enskilda punkter inom vår skattelagstiftning, kommit att framträda på ett bjärtare sätt än tidigare. När olikformigheter upptäcktes och när förslag till deras korrigerande dessutom finns

Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

tillgängligt, bör en snabb rättelse vidtagas.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Den föregående ärade talaren har angivit vad problemet gäller. Det avser alltså huruvida 20 § i kommunalskattelagen skall tillämpas på dem som får anställning på annan ort än bostadsorten. Det är såvitt jag kan förstå i tre fall som problemet uppkommer. Det är dels beträffande kostnaderna för resor, dels beträffande kostnaderna för flyttning och dels beträffande fördyrade levnadskostnader.

För befattningshavare i statlig tjänst tycks problemet vara relativt hyggligt löst. När den statlige tjänstemannen eller befattningshavaren flyttar på grund av åtgärd, som vidtagits från arbetsgivarens sida, erhåller han ett flyttningsbidrag, som icke beskattas. Om däremot vederbörande tjänsteman flyttar på eget initiativ eller om han är anställd i kommunal eller enskild tjänst, får avdrag för flyttningskostnaderna inte göras. Man kan då fråga: Varför byter en tjänsteman arbetsplats? Ja, för en statlig tjänsteman beror det väl ibland på omorganisation inom det verk han tillhör. Det är alltså tvingande skäl som gör att tjänstemannen måste flytta till annan ort. Eller också sker en förflyttning på grund av att vederbörande erhåller befordran. I bägge fallen erhåller han ersättning för flyttningskostnaderna. För fördyrade levnadskostnader kan saken ordnas genom traktamentsättning åtminstone under viss tid.

Vad beträffar befattningshavare i kommunal och enskild tjänst råder ej motsvarande förhållande i beskattningshänseende. Varför flyttar en sådan tjänsteman? Jo, det kan bero på omorganisation av det verk, där han är anställd, eller också på att han sökt en tjänst som är bättre betald än den

han redan har. Det föreligger därvidlag, tycker jag, analoga förhållanden som beträffande statstjänst.

För den statliga sektorn är problemet ordnat. Där får vederbörande en ersättning, som inte behöver tas upp som intäkt i deklarationen. Kostnaden drabbar alltså inte tjänstemannen. Inom den enskilda sektorn drabbar däremot den fördyring, som uppstår genom platsombyte, tjänstemannen själv. Sedan räcker det inte med att det blir ökade kostnader för honom, utan han måste också betala skatt på omkostnaderna. Det är däri, synes det mig, som det oriktiga ligger.

Som herr Edström anförde har bevillningsutskottet och riksdagen redan 1944 uppmärksammat detta förhållande, men det har inte resulterat i någonting. Det är närmast den omständigheten som gjort att jag biträtt reservationen, ty jag anser det angeläget att riksdagen på nytt understryker nödvändigheten av att här skapas klarare regler. Man behöver ju bara studera det fall, som har prövats ända upp i regeringsrätten under föregående år, för att finna hur vacklande praxis är i detta fall. Det gällde en tjänsteman i enskild tjänst, som flyttat till en annan stad. Han yrkade avdrag för resekostnader och fördyrade levnadskostnader på sammanlagt 960 kronor. Taxeringsnämnden vägrade godkänna avdraget för såväl resekostnaderna som de fördyrade levnadskostnaderna. Prövningsnämnden gick med på att vederbörande skulle få göra avdrag för resor med 300 kronor, medan kammarrätten biföll hela yrkandet och medgav avdrag med 960 kronor, alltså avdrag både för resor och fördyrade levnadskostnader. Regeringsrätten, som i sista hand prövade ärendet, gick med på att han skulle få göra avdrag för resekostnader till ett belopp av 450 kronor. Regeringsrätten höjde alltså det av prövningsnämnden medgivna avdraget med 150 kronor men biföll inte yrkan-

Avdrag för flyttningkostnader vid inkomstbeskattningen.

det om avdrag för de fördyrade levnadskostnaderna. Här är en hel liten provkarta på olika bedömnings sätt i fråga om ett och samma spörsmål, en provkarta som jag tycker på ett utmärkt sätt illustrerar behovet av att här behöver skapas en rimlig och enhetlig ordning.

Jag skall nöja mig med det anförda och ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats till utskottsbetänkandet.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! I sak är frågan om skillnaden mellan reservanternas och utskottets ståndpunkt bagatellartad. Det är naturligtvis inte på det sätt som herr Edström säger, nämligen att utskottet svävar på målet, det gör det visst inte. När herr Anderson i Sundsvall här talar om, att reservanternas uppgift är att stryka under att något bör ske, är det en feltolkning, ty det är utskottet som gör detta, medan reservanternas uttalande kanske tyder på ett mod, som är säreget i det att reservanterna helt enkelt vill göra en lagändring. Varför kom nämligen inte det 1948 avgivna förslaget under riksdagens prövning? Jo, det var därför att man var osäker om lagtextens formulering. Därför skickade Kungl. Maj:t ärendet till 1950 års skattelagssakkunniga.

Det är inte utan betydelse, mina damer och herrar, att vi när vi gör ändringar i skattelagarna är säkra på vår sak, så att vi inte ena året gör en ändring, som vi måste ta tillbaka nästa år. Det är just ur den synpunkten bevillningsutskottet vill ha lagtexten ordentligt prövad, så att vi inte ändrar oss från det ena till något helt annat. Det gäller att skapa ordning och reda. Det är inte tu tal om annat än att något måste göras, men jag tycker ju att herrar reservanter inte bara svävar på målet utan givit sig ut på ett gungfly, något som kan vara nog så allvarligt. Det är också i detta sammanhang att

observera, att de av oppositionens ledamöter i utskottet, som har verklig erfarenhet av taxeringsarbete, inte står under reservationen; det kanske betyder något.

Jag ber, herr talman, att sedan nu första kammaren utan votering godtagit utskottets hemställan få yrka bifall till densamma.

Herr EDSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande gav oss rätt i att en lagändring i här ifrågavarande avseende är behövlig. Hans ängslan för att vi inte skulle ha hunnit skriva lagen som den borde skrivas, tycker jag emellertid är litet överdriven. Under de tio år som gått — vi kan ju nu fira tioårsjubileum sedan förslaget om att dessa frågor skulle lösas blev tillstyrkt av riksdagen — borde vi ha hunnit med att skriva ihop en passande och lämplig lag i detta avseende. När vi nu stöder oss på 1944 års skattesakkunniga, tror jag inte att vi står på något gungfly.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är naturligtvis glad över det positiva intresse, som bevillningsutskottets ärade ordförande har givit uttryck åt i sitt anförande.

Herr Olsson i Gävle fäste sig vid vad jag sade om att reservanterna vill trycka hårdare på att något måste göras, och herr Olsson genmälde, att det är utskottets uppgift att understryka angelägenheten härav. Detta är för all del riktigt. Jag har emellertid läst igenom utskottsutlåtandet mycket noggrant och därvid funnit, att utskottet i år gjort ett mycket lamt uttalande. Bevillningsutskottet refererar vad som hände i utskottet och riksdagen 1944 och konstaterar sedan endast att ärendet f. n. ligger hos 1950 års skattelagssakkunniga. Man hade väntat, att bevillningsutskottet även i år skulle ha tryckt på

Avdrag för flyttningskostnader vid inkomstbeskattningen.

angelägenheten av att något göres i denna fråga. Detta saknas emellertid i bevillningsutskottets utlåtande.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja varna herr Edström för att resonera på det sätt, som han gör i dag, när vi kommer in på allvarliga ting. Den fråga vi här behandlar är inte någon bagatell. Det är möjligt att lösningen på densamma kan vara bagatellartad, men om man flyttar över principen till andra områden, så är det inte någon liten fråga. Om t. ex. bevillningsutskottet hade resonerat som herr Edström gör, när vi häromdagen diskuterade principerna vid förhandlingarna om GATT-avtalet — det tycker jag är jämförbart med vad herr Edström här gör sig till tolk för på ett annat område — hade vi nog råkat ur askan i elden. Det är dit jag inte gärna vill komma. När jag är med om en lagändring, så vill jag vara förvissad om att den ändrade lagen kan behållas i befintligt skick, därför att den har blivit grundligt prövad.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Herr Olsson i Gävle sade i sitt första anförande att förevarande fråga var bagatellartad, men i sitt andra anförande sade han, att den inte var någon bagatell och att det kan leda till en hel del nu svåröverskådliga konsekvenser, om kammaren följde reservationen.

Jag har varit motionär i denna fråga och har därvid fäst mig vid just det fall, som herr Anderson i Sundsvall nyss varit inne på och som varit föremål för regeringsrättens prövning. Det gällde en journalist som flyttade från Visby till Göteborg och som på grund av bostadsbristen under lång tid fick dragas med fördyrade levnadskostnader, eftersom han måste hålla bostad på två håll i Göteborg i form av hotellrum. Jag har ansett det vara angeläget att nu få den

na fråga uppklarad, framför allt på grund av de problem som bostadsbristen för med sig. Jag anser att vi inte bör betunga den enskilde medborgaren ytterligare genom att inte här ta ställning för reservationen.

I likhet med herr Olsson i Gävle — i hans första anförande — anser jag att denna fråga icke är av sådan storleksordning, att vi inte kan avgöra den i dag i positiv riktning. Det är dock tio år sedan riksdagen gjorde ett positivt uttalande i denna sak. Även om herr Olsson i Gävle i detta sammanhang inte hör till de modiga — han tyckte ju att reservanterna var mycket modiga, som vågade föreslå en lagändring — hoppas jag ändå att kammaren i övrigt skall visa sig vara så modig, att den tar ett steg till utöver vad kammaren gjorde 1944, då man förordade en lagändring på detta område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag nödgas till protokollet anteckna, att den tolkning av mitt yttrande, som herr Nihlfors gjorde, är orimlig. Jag sade, att frågan om *tvisten* mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är bagatellartad. Herr Nihlfors får detta till att jag har sagt att *frågan* är bagatellartad.

Herr Nihlfors! Man får aldrig någon möjlighet att utöva advokatverksamhet på en sådan tolkning.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag beklagar om jag hörde fel. Herr Olssons talorgan hör inte till de starkaste i denna kammare.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Nihlfors

Utredning i syfte att säkra full sysselsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning.

och Edström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 75 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs vart för sig:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa; samt

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 15, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

nr 16, angående användande av riksbankens vinst för år 1953; och

nr 17, i anledning av väckta motio-

ner om åtgärder för Tornedalens och Överkalixbygdens försörjning medelst där befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden, memorial och utlåtande hemställt.

§ 17.

Utredning i syfte att säkra full sysselsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att säkra full sysselsättning och utkomstmöjligheter åt Alnös befolkning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Genom den kommitté, som blivit tillsatt för att lösa sysselsättningsproblemen för Alnös befolkning, har det syfte fyllts, som vår motion går ut på. Även om motionen inte tillstyrkts av utskottet har alltså en utredning av det slag som vi begärt kommit till stånd. Huvudsaken är att läget på Alnön uppmärksammas och att det nu skall komma ett förslag från kommittén till en mera långsiktig planering för att försöka bereda bättre arbetsmöjligheter för öns befolkning. Med intresse kommer vi att följa kommitténs arbete och vänta på dess förslag, dock väl medvetna om att kommittén ensam, utan statsmakternas stöd och hjälp, inte kan lösa denna fråga och vidtaga åtgärder för att ordna sysselsättningen. Men till det får vi väl återkomma senare.

För dagen är vi nöjda med att kommittén tillsatts, och jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag skall inte genom mitt inlägg nämnvärt förlänga debatten. Dock nödgas jag erinra om att

Allmän förfogandelag m. m.

Alnö en gång i tiden var en av de kommuner, som hade den största och mest koncentrerade sågverksindustrien. Alnö såväl som de övriga kommunerna i Sundsvallsdistriktet hade en hel rad av sågverk. Utvecklingen har i detta avseende gått hårt fram över Alnö såväl som de övriga kommunerna i trakten, men dessa senare har kompenseras genom tillkomsten av massfabriker. Alnö kommun är den enda, där ett tjugotal sågverk har nedlagts utan att någon annan egentlig industri kommit i deras ställe.

Det är därför helt begripligt, när nu det sista sågverket där skall nedläggas, Karlsvikverket, att detta medför mycket stora svårigheter för kommunen och särskilt för de anställda inom företaget. Jag har stor förståelse för att industrien måste rationaliseras, att det måste ske en koncentration till större och större produktionsenheter, såsom skett i Sundsvallsdistriktet. Å andra sidan förstår jag inte riktigt skälen till Karlsvikverkets nedläggande alldenstund det, såvitt jag vet, är högrationaliserat och har ett mycket bra läge. Dessutom — vilket kanske är det viktigaste — anser man i dag råvarutillgången vara betydligt bättre än man gjorde något tiotal år tillbaka. Det måste följaktligen, enligt mitt sätt att se, vara andra intressen som medverkat till detta resultat. Det finns i Sundsvallsdistriktet en stor och mäktig koncern och jag undrar om inte denna koncern har ett finger med i spelet härvidlag.

Jag frågar mig nu: Hur skall det bli med de människor som arbetar vid detta företag? Något måste göras för att bereda dem sysselsättning, och då träder osökt ett visst projekt in i bilden, nämligen frågan om en bro över till Alnön. Så länge förhållandena är sådana som de nu är kan icke Alnö kommun hävda sig i konkurrensen, varför det är ett stort intresse att denna broförbindelse kommer till stånd.

Med hänsyn till att utskottet i sitt utlåtande erinrar om att en kommitté är tillsatt med representanter för kommunen, för företaget, för fackföreningen och för länsarbetsnämnden anser jag emellertid, att jag i denna situation inte kan göra annat, herr talman, än yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att främja näringslivet och befolkningsutvecklingen å landsbygden i Bohuslän; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 8 §§ lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om en översyn av gällande konkurslag.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Allmän förfogandelag m. m.

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän förfogandelag m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 december 1953 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av

Allmän förfogandelag m. m.

andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. allmän förfogandelag;
2. allmän ransoneringslag;
3. lag angående tillägg till lagen den 27 november 1953 (nr 688) om hälso- och sjukvård vid krig och andra utomordentliga förhållanden (krigssjukvårdslagen); samt
4. lag om ändring i rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583).

Propositionen innehöll förslag till lagstiftning med syfte att i kristider möjliggöra åtgärder, som kunde finnas nödvändiga för att tillgodose behov av viktiga förnödenheter och för att åstadkomma en ändamålsenlig hushållning med sådana. Den nuvarande tidsbegränsade allmänna förfogandelagen skulle enligt förslaget ersättas med en ny lag av permanent karaktär. Vid sidan av denna lag skulle ställas en ny, icke tidsbegränsad allmän ransoneringslag.

I Kungl. Maj:ts förslag till allmän förfogandelag var i § av följande lydelse:

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—9 §§ träda i tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdags-session, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall be-

stå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, varder senast före nästkommande riksdagssessions avslutande meddelat förordnande av Konungen upphävt.

Har till följd av krig, vari riket befunnit sig, eller krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ stadgas helt eller delvis skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

Under tid, då bestämmelse i 2—9 §§ äger tillämpning, skola däremot svarande stadganden i 10—49 §§ tillämpas.

I samband med propositionen hade väckts åtta motioner, nämligen inom första kammaren

nr 346 av herrar *Werner* och *Nilsson*, *Bror*,

nr 391 av fru *Gärde Widemar m. fl.*,
nr 392 av herr *Magnusson m. fl.*; samt
inom andra kammaren

nr 451 av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.* (likalydande med I: 346),

nr 496 av herrar *Hagberg* i Stockholm och *Johansson* i Stockholm,

nr 497 av herr *Munktell m. fl.* (likalydande med I: 392),

nr 498 av herrar *Dahlén* och *Svensson* i Ljungskile och

nr 499 av herr *Kollberg m. fl.* (likalydande med I: 391).

Motionerna hade hänvisats till lagutskott samt behandlats av andra lagutskottet, utom såvitt angår en i motionerna I: 391 och II: 499 gjord hemställan att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpli-

Allmän förfogandelag m. m.

gaste sättet för åvägabringande av ökad kontroll över krisorganens verksamhet, i vilken del motionerna tilldelats första lagutskottet.

I motionen II: 496 hade hemställts att efter 1 § tredje stycket i den blivande förfogandelagen skulle intagas ett stycke av följande lydelse:

»Vägrar företag eljest att hålla i gång viktig produktion och skada härav vållas den berörda arbetskraften och samhället, exempelvis den kommun inom vilken det är beläget, äger Konungen förordna att vad i 2 § första stycket samt 3—9 §§ stadgas skall äga tillämpning.»

I motionerna I: 392 och II: 497 hade hemställts, bl. a., att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående möjligheterna att skapa ett särskilt, av riksdagen utsett organ för medverkan vid tillämpningen av de blivande förfogande- och ransoneringslagarna.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av vissa yrkanden i motionerna I: 346 och II: 451 samt I: 391 och II: 499 funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom propositionen framlagda förslagen till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag och med avslag å ej mindre berörda motioner i övrigt än även motionerna I: 392 och II: 497, II: 496 och II: 498, såvitt motionerna avsågo ändring i nämnda båda lagförslag — måtte för sin del antaga förslagen med den ändringen att 9, 12, 19 och 39 §§ förslaget till allmän förfogandelag samt 40 § förslaget till allmän ransoneringslag erhöles av utskottet angiven lydelse;

B. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1. lag angående tillägg till lagen den 27 november 1953 (nr 688) om hälso- och sjukvård vid krig och andra utomordentliga förhållanden (krigssjukvårdslagen); samt

2. lag om ändring i rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583);

C. att motionerna I: 392 och II: 497, såvitt angår yrkandet att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående en särskild fullmaktslagstiftning om import- och exportreglering, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 392 och II: 497, såvitt avser yrkandet att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna att tillskapa ett särskilt av riksdagen utsett organ för medverkan vid tillämpningen av förfogande- och ransoneringslagarna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 391 och II: 499, i vad angår yrkandet att riksdagen måtte uttala önskemål om att i instruktionerna för vederbörande försörjningsorgan skulle föreskrivas att vid behandlingen av ärenden rörande handels- och användningsförbud skulle deltaga minst en person, som förvaltats domarämbete, måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anfört.

Reservation hade avgivits av fru *Sandström* samt herrar *Cassel*, *Lundgren*, *Huss*, *Jacobsson* i Igelsbo och *Sunne*.

Reservationen innebar beträffande *punkten A* i utskottets hemställan:

A. att vissa delar av utskottets motivering i fråga om denna punkt bort hava annan, i reservationen angiven lydelse;

B. att särskilda delar av förslaget till allmän förfogandelag bort hava den lydelse som angivits i reservationen;

C. att särskilda delar av förslaget till allmän ransoneringslag bort hava den lydelse som angivits i reservationen.

Enligt reservanternas förslag skulle 1 § allmänna förfogandelagen få följande lydelse:

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—9 §§ träda i tillämpning.

Allmän förfogandelag m. m.

Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdags-session, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara — — — Konungen upphävt.

Under tid — — — 10—49 §§ tillämpas.

I fråga om *punkten C* hemställdes i reservationen, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående särskild fullmaktslagstiftning om import- och exportreglering.

I avseende å *punkterna D och E* framställdes i reservationen vissa ändringsförslag beträffande utskottets motive- ring.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Förutsättningen för att jag begärde ordet var att herr Cassel, som nu träder in i kammaren, hade begärt ordet före mig. Jag ämnade nämligen bygga mitt resonemang på vad herr Cassel komme att säga, och jag ber därför, herr talman, att få återkomma när herr Cassel har sagt sin mening.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag är herr Nilsson i Göteborg tacksam för att han på detta sätt velat ge mig tillfälle att säga några ord angående förfogandelagen.

Det är en ganska omfattande reservation som fogats till detta utlåtande, men det betyder inte, som man möjligen skulle kunna tro, att det har rått en djupgående meningsskiljaktighet inom utskottet angående förfogandelagen och ransoneringslagen. Tvärtom är vi i det stora hela ganska överens både om be-

hovet av lagarna och om dessa lagars allmänna uppbyggnad. Det är emellertid naturligt att på ett område som det här förevarande, där avväganden måste göras mellan å ena sidan det allmännas intresse och å andra sidan den enskildes intresse, mellan å ena sidan Kungl. Maj:ts prerogativ och å andra sidan riksdagens befogenhet, vissa rätt känsliga och intrikata problem kommer upp, där olika bedömare kommer att stanna i olika meningar.

De punkter, där skiljaktiga meningar råder, är dels fyra, som i första hand kan sägas beröra förhållandet mellan Kungl. Maj:t och riksdagen, dels tre, som berör förhållandet mellan det allmänna och den enskilde.

För att börja med den första gruppen har vi först och främst problemet, om förfogandelagen och ransoneringslagen skall vara tillämpliga även när det inte råder krig eller krigsfara, d. v. s. om de skall vara tillämpliga också i fredstid. Enligt utskottsmajoriteten, som här har följt propositionen, skall dessa lagar i fredstid kunna sättas i kraft efter gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, dock för högst ett år i sänder. Det innebär att riksdagen på förslag av Konungen ger denne fullmakt att tillämpa lagarna, och denna fullmakt kan innebära befogenhet att tillämpa lagarna i deras helhet eller i vissa delar. Förutsättningen för att en sådan fullmakt skall lämnas är, som det heter i lagtexten, att inom riket uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet på förnödenhet, som behövs för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen. Denna knapphet får inte ha vilken orsak som helst utan skall grunda sig endera på att vi själva varit i krig eller att det pågår krig mellan främmande makter eller, som det heter i första paragrafens tredje stycke, på »annan utom riket inträffad utomordentlig händelse».

Allmän förfogandelag m. m.

Uppenbarligen har utskottsmajoriteten ganska goda skäl för sitt ställningstagande. Man menar att det förhållandet, att lagarna ligger färdiga och det enda som behövs är en fullmakt att tillämpa dem, möjliggör att proceduren kan komma att gå mycket snabbare utan att fördenskill några improvisationer, som kanske inte hinner bli ordentligt genomtänkta, behöver tillgripas. Förfoganderättskommittén var också enig på denna punkt. Herr Herlitz gav dock i ett särskilt yttrande till känna, att han för sin del förutsatte, att en sådan fullmakt gavs och utformades av riksdagen med lika stor omsorg som när det gäller en verklig lagstiftning.

Reservanterna har stannat vid att de båda lagarna bör vara tillämpliga vid krig och krigsfara men däremot inte i fredstid. Såsom redan den lagtext, som föreslås av Kungl. Maj:t, visar, är det nästan omöjligt att i en lag på ett något så när exakt sätt beskriva den situation, då dessa fullmakter skall ges i fredstid. Vad är t. ex. en »utom riket inträffad utomordentlig händelse»? I det konkreta fallet kan man ha mycket divergerande uppfattningar om en sådan fråga.

För att tala rent ut skulle jag vilja säga: Vi reservanter är litet rädda för att fullmakter av detta slag kommer att begäras från Kungl. Maj:ts sida och kommer att lämnas av riksdagen utan alltför starka skäl, och att den fullmakt, som en gång har lämnats, tämligen slentrianmässigt kan komma att förnyas år efter år. Vi tycker att den krislagstiftning, som ännu släpar efter långt efter krigets slut, ger oss en viss anledning till skepsis och oro. Det är därför som vi inte har velat gå med på konstruktionen med en färdig lag, som bara behöver så att säga »dras på», utan vi vill göra det en liten aning besvärligare för Kungl. Maj:t så till vida, att regeringen för varje gång skall behöva gå till riksdagen och begära en särskild lagstiftning och att den därvid skall

tvingas redovisa vilken utomordentlig händelse som man syftar på och vad det är för något som gör, att den händelsen är att betrakta som utomordentlig.

Vi är fullt medvetna om att tiden kan vara ytterligt knapp, men metoden med en särskild lagstiftning tar i själva verket knappast längre tid än metoden att ge fullmakt. I bägge fallen måste riksdagen samlas, om riksdagssession inte pågår, och utskottsbehandling måste förekomma. Det enda som kan ta någon tid extra vid lagstiftningsalternativet är lagrådsremissen, men den torde i brådskande fall kunna klaras av på någon dag.

Vi förutsätter naturligtvis, att vederbörande departementschef i sin skrivbordslåda har färdigskrivna lagförslag, omfattande lagens tekniska utformning, och att han alltså utan någon tidsutdräkt kan presentera en proposition.

Nu kan man ju säga, att olikheten mellan ett fullmaktsgivande och en lagstiftning inte blir så förfärligt stor och att riksdagen i båda fallen kan tvingas lämna rätt mycket i Kungl. Maj:ts händer, bland annat därför att den situationen kan ifrågakomma, att Kungl. Maj:t inte ens vågar tala om för riksdagen på vilken vara som knapphet råder eller kan befaras. Vi reservanter tror i alla fall, att lagstiftningsalternativet är att föredra därför att det enligt vår mening innehåller ett visst återhållande moment, som inte helt saknar betydelse.

Om vårt förslag i denna del skulle komma att följas av riksdagen slipper man därmed ifrån alla de svårigheter, som ligger i att vissa bestämmelser, t. ex. den om auktorisation, är väl försvarliga i krig eller krigsfara men knappast i fredstid. Auktorisation innebär ett alldeles för våldsamt ingrepp i den enskildes näringsfrihet för att kunna tolereras annat än när det råder krig eller krigsfara.

Nästa punkt, som berör förhållandet

Allmän förfogandelag m. m.

mellan Kungl. Maj:t och riksdagen, är frågan om uttagande av clearing- och prisutjämningsavgifter. Här vill reservanterna inte vara med om att ge Kungl. Maj:t några fullmakter att handla på riksdagens vägnar. Prisutjämnings- och clearingsavgifter är till sin karaktär så nära besläktade med skatter och tullar, att riksdagen själv i varje enskilt fall bör fatta beslut i dessa frågor. Majoritetens uttalande, att dessa avgifter inte skulle ha samma karaktär som tullar eller skatter, därför att det fiskaliska intresset saknas, är knappast hållbart. Låt mig ta ett exempel som visar detta: en skyddstull, alltså en tull som läggs på för att hindra utländsk dumping i Sverige eller skydda svensk industri från hård konkurrens, läggs ju på alldeles utan något fiskaliskt intresse och har alltså samma karaktär som en clearing- eller prisutjämningsavgift.

Vidare har olika meningar yppat sig angående innebörden av Kungl. Maj:ts rätt enligt 89 § regeringsformen att reglera utrikshandeln. I motionerna I: 392 och II: 497 har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning angående särskild fullmaktslagstiftning rörande import- och exportregleringen. Denna lagstiftning skulle utgå ifrån att riksdagen har en medbestämmanderätt härvidlag, som riksdagen givetvis dock under vissa förhållanden och i vissa lägen kan finna påkallat att delegera till Kungl. Maj:t.

Nu sägs det i utskottsutlåtandet och i propositionen, att det skulle finnas en fast praxis som säger att det är Konungen som skall bestämma om export- och importregleringar när det inte är fråga om importregleringar med rent protektionistiskt syfte. Om den praxis som här åberopas är riktig eller inte är emellertid föremål för olika meningar inom doktrinen. Jag vill påpeka att herr Herlitz, som var medlem av kommittén, har ett särskilt yttrande på den punkten, där han säger att han är tveksam huruvida denna praxis är riktig och

påpekar att det med den utomordentligt stora betydelse för hela vår folkhushållning, som utrikeshandeln numera har fått, knappast är lyckligt om de förhållanden som har samband med utrikeshandeln helt skall anses vara undandragna riksdagens prövning.

Slutligen har i de motioner jag nysst nämnde föreslagits en utredning angående möjligheten att skapa ett särskilt av riksdagen utsett organ, som skulle kunna medverka vid tillämpningen av förfogande- och ransoneringslagarna. Vi reservanter har ansett, att ett sådant organ inte skulle ha någon uppgift vid krig och krigsfara. Eftersom lagarna enligt vår mening bara skall gälla vid krig och krigsfara, har vi inte velat följa motionärerna här. Om det emellertid skulle gå så, att lagarna enligt majoritetens önskan utformas att gälla även i fredstid, anser vi att det finns goda skäl att utreda, om någon sorts riksdagsdelegation skulle kunna samarbeta med Kungl. Maj:t vid tillämpningen av dessa lagar.

Jag går så, herr talman, över till de punkter, som berör den enskildes intressen i detta sammanhang.

Den ersättning som skall utgå vid förfogande över en vara fastställes enligt förslaget i allmänhet med ledning av s. k. taxepreis. Sådant taxepreis bestämmes efter vad ett företag med måttlig grad av rationalisering behöver ta ut. Med denna bestämning av ersättningens storlek är det emellertid ingalunda säkert, att varje tillverkare av en vara får ersättning för *sina* tillverkningskostnader. När det gäller föreläggande att tillverka varor däremot, har propositionen förutsatt att priset skall sättas så högt att ingen tvingas tillverka med förlust. Full täckning skall alltså alltid lämnas för vad det kostar just den ifrågavarande tillverkaren att producera varan.

Reservanterna kan inte finna det rättvist att göra skillnad mellan den som redan tillverkat en vara och alltså lig-

Allmän förfogandelag m. m.

ger inne med ett lager av färdiga artiklar och den som ålägges tillverka. I bägge fallen är det enligt vår mening stötande att förfoga över varan utan att tillverkaren verkligen får ut vad det kostat honom att tillverka varan. Vi har uttryckt saken så, att riksvärderingsnämnden skall kunna bestämma högre värde än taxepriiset, om den enskilde sakägaren icke genom taxepriiset får ersättning för *sina* nödiga kostnader.

Enligt vår mening har straffen i de båda lagarna satts litet för högt. Frihetsstraff bör inte vara nödvändiga annat än för grova och uppsåtliga brott. För brott av normalgrad tycker vi att det skulle räcka gott och väl med dagsböter. Att stadga fängelsestraff för oaktsamhetsbrott, som ju inte är uppsåtliga, rimmar ganska illa med den allmänna rättsuppfattningen.

Vid sidan av straff kan den, som överträder förfogande- eller ransoneringslagarna eller bestämmelse som meddelats med stöd av dem, också råka ut för handels- och användningsförbud, vilket ibland i själva verket är hårdare påföljder än straff. Sådant kan ju innebära att vederbörande hindras att bedriva sin näring. Det är enligt vår mening självklart, att sådana ingrepp inte bör få företas utan att den som utsätts för dem har blivit hörd och fått tillfälle att yttra sig. För att få någorlunda betryggande garanti att förbuden inte användes i oträngt mål är det därför välbetänkt att, såsom föreslagits i motionerna I: 391 och II: 499 stadga, att vid behandling av dessa ärenden alltid skall delta en person som förvaltad domarämbete.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Den kommunistiska gruppens förslag i motion nr 496 i denna kammare tar sikte på att den per-

manenta förfogandelagen skall kunna användas också under en kris eller depression och inte bara vid krig eller krigsfara. Vår avsikt är att den skall kunna utnyttjas för att trygga sysselsättningen. Vi anser det nämligen vara ohållbart, att fastän ett av arbetarrörelsens partier haft ledningen av regeringsmakten i 22 år enskilda bolag och företagare suveränt skall kunna bestämma om ett företag skall hållas i gång eller hur många arbetare det skall sysselsätta. Alltjämt har dessa enskilda företagare hela bestämmanderätten över huruvida arbetsstyrkan skall vara kvar eller kastas ut på gatan. Företagarna vägledes vid dessa beslut uteslutande av sina profitintressen. Alla vackra löften om full sysselsättning och tryggad anställning blir tomma ord, så länge statsmakterna icke skapar möjligheter att verkligen ingripa mot sådana företagare och att överta företag som slår igen och driva dem i statlig eller kommunal regi. De beredskapsarbeten som förberedes förslår inte långt, om en kritisk situation inträder. Dessutom innebär dessa ofta att arbetare slits bort från sitt yrke och sin vanliga arbetsmiljö, sin hemort och sin familj. Sveriges arbetarklass vill inte veta av någon upprepning under annat namn av beredskapsarbetena och AK-arbetena under 30-talets kris.

Målsättningen bör vara att i största möjliga utsträckning hålla industrien och företagen i gång, så att arbetarna kan stanna i sina hemorter och yrken. I andra motioner vid denna och föregående riksdagar har vi gett anvisningar på vägar att hålla den viktiga produktionen i gång även under en depression, detta främst genom handel på de krisfria marknaderna.

Vår här föreliggande motion står i bästa samklang med den numera litet bortglömda bok som heter »Arbetarrörelsens efterkrigsprogram». I punkt 23 heter det där, att man kräver stöd åt allmännyttig produktion eller sociali-

Allmän förfogandelag m. m.

sering på områden, där enskild företagsamhet medför misshushållning eller monopolism. I en annan punkt säges det, att det viktigaste är att hålla det ordinarie näringslivet i full gång. Efterkrigsprogrammet anvisar också vägar härför. Det framhålles exempelvis, att det inte finns någon värre misshushållning än arbetslöshet och att det är grov misshushållning att konsumtionsvaruindustrierna slår igen, medan stora grupper av människor saknar kläder, skor och bohag och andra nödvändiga ting, och att det därför är bättre att på samhällets bekostnad hålla dessa industrier i gång och fördela deras produkter bland de människor som behöver dem.

Man har kommit bra långt bort från tankegångarna i arbetarrörelsens efterkrigsprogram, när utskottet i anslutning till vår motion bestämt vänder sig emot att staten under fredstid skall överta och i egen regi driva företag som slår igen. Vår uppfattning på denna punkt står emellertid också i god samklang med opinionen inom den fackliga rörelsen, som i en rad uttalanden krävt att samhället skall förfara på detta sätt, därest stora företag lägger ned rörelsen och kastar ut folk på gatan. I den mån de kristecken som nu skönjes i Förenata staterna snabbt sprider sig västerut, kommer säkerligen denna fackliga opinion att vinna i styrka och tankegångarna från efterkrigsprogrammet att återupplivas.

Vi för vår del har i den allmänna förfogandelagen sett en möjlighet för samhället att hastigt ingripa i sådana fall som jag här talat om. Vi beklagar att vår motion faller, men vi tror att den fackliga opinionen så småningom kommer att driva fram en lösning i den riktning vi önskar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring däri, som föranledes av ett bifall till motion nr 496 i denna kammare.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Till komplettering av mitt tidigare framställda yrkande vill jag meddela, att för den händelse reservanternas yrkande under punkt A, att förfogande- och ransoneringslagarna endast skall tillämpas vid krig eller krigsfara, skulle komma att av kammaren underkännas, yrkar jag bifall till motionerna i första kammaren nr 392 och i andra kammaren nr 497, i vad de avser begäran om en skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om utredning angående möjligheterna att skapa ett särskilt organ för riksdagen, vilket skulle samverka med Kungl. Maj:t när det gäller tillämpningen av dessa bägge lagar.

Under denna förutsättning utgår alltså mitt yrkande om bifall till reservationen under punkt III rörande utskottets hemställan under D.

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! I likhet med herr Cassel kan jag intyga, att det inte rådde så stora meningsskiljaktigheter när denna fråga behandlades i utskottet. Hela behandlingen skedde i en mycket kamratlig stämning, och vi hade inte olika åsikter mer än på några punkter. Jag vill i detta sammanhang också betyga min glädje över att utskottet i viss mån tillmötesgått av oppositionen motionsledes framställda yrkanden.

Det har emellertid — jag kommer därvid in på en sak som herr Cassel redan berört — under de gångna åren ibland uttalats missnöje över att de fullmaktslagar, som var nödvändiga under kriget, sedan ideligen har förnyats. Man har ansett att den allmänna förfogandelagen av år 1939 borde tagas upp till en grundlig översyn, vilket också skett genom den utredning som tillsattes år 1950. Enligt direktiven skulle denna utredning bl. a. överväga frågan, huruvida de regleringsåtgärder, som skett utan stöd av förfogandelagen,

Allmän förfogandelag m. m.

borde införas inom lagens ram. Jag tror inte att utredningen har lyckats åstadkomma exempelvis en slutgiltig tolkning av 89 § i regeringsformen, om vilken ju har stått strid praktiskt taget så länge som den har funnits till. Vad man nu velat åstadkomma är en permanent lagstiftning av beredskapskaraktär för att det vid inträffade utomordentliga förhållanden skall kunna ske snabba ingripanden från regeringens sida. Lagen skulle alltså ha permanent karaktär och inte behöva förnyas i varje särskilt fall. Det föreslås att denna permanenta lag skall kunna sättas i kraft av regeringen men att riksdagen skall ha hörts inom en månad och ha lämnat sitt godkännande inom två månader för att inte alltsammans skall ha förfallit. En lag av den omfattande karaktär, som kännetecknar både allmänna förfogandelagen och allmänna ransoneringslagen, är så pass ingripande i den enskildes förhållanden att det ger lagen en stämpel av lagstiftning för extraordinära förhållanden.

Det parti jag representerar har fogat två motioner till denna proposition. Den ena vill att lagen skall tillämpas endast under krig och krigsfara. Den andra motionen uttalar en mycket stor tveksamhet mot förslaget att lagen skall ha en vidare tillämpning än vid krig och krigsfara. Motionärerna motsätter sig dock inte direkt den vidare tillämpningen. Ju mer man sysslat med detta, desto klarare har det emellertid framstått att lagen, om den skall ha denna permanenta beredskapskaraktär, bör tillämpas endast vid krig och krigsfara. Det bör inte — och detta har herr Cassel redan varit inne på — vara omöjligt för Kungl. Maj:t att under andra förhållanden snabbt kunna lägga fram ett lagförslag och få detta godkänt av riksdagen.

I lagen har angivits exempel på förhållanden som skall råda om den skall tillämpas under fredstid. Allteftersom

tiden gått sedan vi behandlat detta i utskottet har åtminstone jag blivit mer och mer tveksam. Det är inte bara fråga om en utom riket inträffad utomordentlig händelse, som skulle ha återverkningar inom landet. Det gäller också sådant som i största allmänhet »kan vara av vikt för befolkning och produktion», vilket alltså skulle kunna föranleda Kungl. Maj:t att sätta lagen i tillämpning.

Uttrycket »sådant som kan vara av vikt för befolkning och produktion» kan faktiskt innebära nästan vad som helst. Man måste då fråga sig om inte ibland rent subjektiva, för att inte säga politiska, bedömningsgrunder kan ligga till grund för ståndpunktstagandet, om denna lag skall sättas i tillämpning eller inte. Man kan också fråga sig när »fara för knapphet» kan sägas uppstå och vad som skulle vara orsak till denna fara för knapphet. Man skall alltså inte bedöma knappheten på varor när den existerar utan när man befarar en sådan knapphet. Även i detta fall vill jag peka på att här finns utrymme för subjektiva bedömningsgrunder.

I övrigt instämmer jag, herr talman, med herr Cassel i det han sade om ersättningsgrunderna i samband med taxepriissättningen och även i det han sade beträffande straffbestämmelserna. Jag håller med om att frihetsstraff — således fängelsestraff — i många fall kan vara ett alldeles för hårt straff och inte stå i rimlig proportion till brottet.

Jag vill sluta med att helt instämma med herr Cassels nyss framställda yrkande.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Om min ärade vän och utskottets vice ordförande följt utredningens förslag genom utskottet skulle jag ha sluppit att här framträda som utskottets talesman. För att jag inte skall glömma bort min väsentliga upp-

Allmän förfogandelag m. m.

gift skall jag redan nu be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Den lagstiftning vi här diskuterar är inte avsedd att gälla under normala förhållanden. Förfogandelagen är ju tillkommen för att under alldeles särskilt kritiska lägen — både när det gäller folkförsörjningen och när det gäller försvaret — sätta ett instrument i händerna på Kungl. Maj:t, för att Kungl. Maj:t skall kunna handla som det för tillfället synes vara nödvändigt och lämpligt.

Jag sitter här och tänker på hur vi hade det ordnat när vi kallades hit till den urtima riksdagen 1939 och även under de andra kritiska riksdagarna under 1940-talet, då hela världen stod i brand. Då fick Kungl. Maj:t och riksdagen improvisera den ena lagen efter den andra. Lagarna kom till nästan som på måfå. De skulle sättas i kraft omedelbart, och det fanns ingen tid över att fundera ut de mera långsiktiga verkningarna av dessa lagar. Nu har vi här i lugn och ro och med eftertanke kunnat utarbeta en beredskapslagstiftning. Den skall gälla, som jag tidigare sagt, under utomordentliga förhållanden. Jag skall uppriktigt säga att jag skulle vara glad om jag slapp att vara med vid tillämpningen av en sådan lag. Den skall ju dock, som jag nämnt, endast tillämpas vid tillfällen och tider då förhållandena är helt anorlunda än vad de är i dag.

Vi vet ju, att i sådana kritiska lägen, där bristsituation uppstår, är den enskilde inte lojal. Vi vet, hur det gick till under kriget, när knappheten på varor inställde sig och vi måste sätta in ransoneringsbestämmelser. Det är väl då lämpligt, att vi nu har denna ramlagstiftning, som kan sättas i funktion, om ett nytt sådant läge inträder.

Det är riktigt, som herr Cassel här har sagt, att vi inom utskottet har fört ett mycket lugnt och sansat resonemang. Herr Cassel har varit en mycket flitig granskare av den juridiska sidan av

saken. Vi lekmän har ju ingenting annat till hands än sunda bondförnuftet, men tillsammans har vi kommit fram i stort sett till enighet på väsentliga punkter. Men vad gäller första paragrafen tredje stycket, enligt vilket lagen skulle gälla, som det heter när vid »utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen», har herr Cassel och de andra reservanterna anmält tveksamhet och ängslan för att paragrafens tredje stycke skulle komma att missbrukas.

Herr Cassel frågade: Vad är en utom riket inträffad utomordentlig händelse, som skulle föranleda lagens tillämpning? Ja, det är kanske rätt så svårt att definiera. Men om jag tänker mig något liknande Persien-konflikten om oljan, varvid en svår bristsituation kunde uppkomma i vårt land, av bränsle och drivmedel, då tycker jag det föreligger ett tillfälle, när Kungl. Maj:t skulle kunna gå till riksdagen och begära en fullmakt att sätta lagen i tillämpning. Ty, märk väl, innan detta tredje stycke skall kunna tillämpas, skall Kungl. Maj:t gå till riksdagen och underställa sitt förslag dess prövning. Då har jag, herr Cassel, en kanske starkare tro på att riksdagen har råg i ryggen och säger nej, om det skulle vara som herr Cassel befarade att Kungl. Maj:t kunde komma fram med en begäran om lagens tillämpning i oträngt mål. Riksdagen får då pröva fallet, så långt jag har fattat lagstiftningen i fråga. Detta menar jag är en bättre metod än den tankegång, som reservanterna och herr Cassel gjort sig till tolkar för, när de säger: »En något säkrare kontroll, ehuru visserligen något tidsödande, skulle ernås, om riksdagen, i varje särskilt fall där krig eller krigsfara ej föreligger, tvingas taga ställ-

Allmän förfogandelag m. m.

ning till ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om särskild fullmaktslag.»

Så långt jag har fattat reservanternas, skulle alltså Kungl. Maj:t i varje särskilt fall utarbeta en lagstiftning om ransonering eller åtgärder på ett visst detaljområde och vid varje särskilt tillfälle framlägga detta lagförslag för riksdagen. Det skulle alltså gå den vanliga gången. Har jag rätt förstått reservanternas, tycker jag, att utskottets förslag är mera praktiskt, ifall man råkar ut för en betydande varubrist, än om Kungl. Maj:t skall sitta och utarbeta en lag och en lagtext för att åstadkomma fördelningen av varan. Den åtgärden skulle inte kunna hemlighållas, ty vi har ju, som herr Cassel mycket väl vet, vid sådana tillfällen marodörer, som inte tar hänsyn till det allmänna, till folkförsörjningen över huvud taget. De skulle då få ett gynnsamt tillfälle att operera, vilket de inte kan på samma sätt få, om vi godtar lagstiftningen i dessa delar enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr talman! Jag tror att detta är det väsentliga i denna fråga. Jag vet inte om jag vare sig kan eller har anledning att gå vidare in på detta problem. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg började sitt anförande med att erinra om tiden 1939, då riksdagen måste snabbinkallas och stifta lagar på löpande band för att bemästra de situationer, som hade uppkommit med anledning av krigsutbrottet. Det har inte från något håll ifrågasatts, att inte en sådan här permanent beredskapslagstiftning är en mycket bra sak, och det är ingen som har vänt sig emot den. Tvärtom vill jag för min del — och jag tror jag kan göra det för hela vår grupp — uttrycka glädje över att en sådan lag finns. Men då är det fråga om den del av lagen som gäller vid

krig och krigsfara, vilken alltså kan användas så att riksdagen icke behöver snabbinkallas i panik på det sätt som skedde exempelvis vid krigsutbrottet 1939. Härvidlag är min vän herr Nilsson och jag, herr Cassel och de övriga reservanternas helt överens. Den andra delen av lagen avser andra förhållanden än krig och krigsfara och är inte enbart avhängig någon utom riket inträffad händelse utan förhållanden vilka som helst. Det var på den punkten jag tog mig friheten att säga, att tolkningen av lagen kan ge utrymme för godtyckliga bedömningar. Vi reservanter sätter oss inte emot att lagarna tillämpas på sådana förhållanden, men då bör det ske så, som jag tror herr Cassel uttryckte det, att vi gör det litet svårare för regeringen. Under fredstid kan det inte vara ur vägen att regeringen framlägger ett förslag för riksdagen.

Nu menar herr Nilsson att riksdagen dock skall ta ställning till Kungl. Maj:ts åtgärder på grundval av förfogandelagen. Och sedan sade herr Nilsson, om jag inte tar fel, att riksdagen ju då kan säga nej. Javisst, herr Nilsson, men under de tio år jag varit här har jag aldrig varit med om att riksdagen, sådan den nu är sammansatt, har sagt nej till ett regeringsförslag, i synnerhet inte ett regeringsförslag av denna art. Jag tror därför inte att vi kan mena, att riksdagen skulle bromsa en sådan sak. Jag tror däremot att riksdagen skulle mycket formellt och summariskt notera, att regeringen i efterhand begär godkännande av en åtgärd som vidtagits.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Cassel talar om att det gäller riksdagens och Kungl. Maj:ts befogenheter, och det är ju riktigt. När fru Sandström säger att det inte rått några större meningsmotsättningar inom utskottet, vill jag erinra om att det på en väsentlig punkt råder

Allmän förfogandelag m. m.

en motsättning, nämligen när det gäller att under särskilda förhållanden skydda det svenska folket från svårigheter i olika sammanhang. Jag måste uttala min förvåning över att de borgerliga ännu har den uppfattningen, att fosterlandet Sverige inte skulle ha förpliktelser att hjälpa de bredare folklagren, om händelser inträffar som äventyrar folkförsörjningen. Jag vill till herr Cassel och fru Sandström säga, att det tredje stycket ju är till för att skydda de bredare folklagren för sådana händelser som har inträffat under gången tid, och det gäller att även för framtiden göra detta.

Därför menar jag att utskottsmajoriteten och reservanterna skiljer sig på en väsentlig punkt, och jag tycker att reservanterna skulle ha kommit underfund med att när svenska folket i gemen under krig eller krigsfara utan åtskillnad får skydda landet — det är inte den gamla ordningen att de som ägde adelslott o. d. skulle sköta försvaret — är det väl också ur samhällssynpunkt angeläget att under särskilda omständigheter skydda de bredare folklagren. Det är så med hela denna lagstiftning, att om den skall ha en funktion, krävs det snabba åtgärder, så att man inte utlämnar värden, som är väsentliga för landet och befolkningen, till spekulation.

Jag vill över huvud taget säga, att för mig är fullmaktslagar ingenting åtråvärt. Tvärtom anser jag att vi har givit både militären och civilförsvaret alltför vittgående fullmakter. Vi har givit fullmakter åt befolkningsgrupper, som icke kan beskyllas för att handla under samma ansvar som en regering i detta land. Men när det har ansetts nödvändigt att vidta åtgärder på detta område, tycker jag, herrar reservanter, att det är otillständigt att man skall reagera emot att det, som man har tagit in i förfogandelagen för att skydda de bredare folklagrens intressen, inte skall suddas ut i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, för att inte förlänga debatten, bara att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag kan tala med sådant patos som herr Lundberg i detta fall, när han talar om att vi skall »rädda de breda folklagren» i Sverige, som hotas av någon så stor fara att vi måste tillgripa en lag av det här slaget. När herr Lundberg talade om de breda folklagren, som nu skall skyddas, tror jag att det i denna stora massa finns en hel mängd medelssvensöner, pinnebergare eller vad vi nu skall kalla dem, som kommer att drabbas av en hel del åtgärder genom lagens ikraftträdande och som kanske inte kommer att ha så stor förståelse för åtgärderna. Jag vill ju inte inränga alla dessa bland alla de marodörer, som man tror skall begagna sådana här extraordinära tillfällen för att på något sätt orättmätigt sko sig själva. Jag tror litet bättre om människorna än så.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag talade nyss om de borgerliga, men jag menar i detta sammanhang, att det är högern och folkpartiet som inte har sinne för de breda folklagrens intressen. Jag kan formulera det så, att högern och folkpartiet vill på ett speciellt sätt skydda de folkgrupper i detta land som på ett eller annat sätt har skaffat sig större ekonomiska värden. Detta kanske förtydligar för fru Sandström vad jag menar, men det förändrar inte folkpartiets och högerens ställning i denna situation.

Fru SANDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara två ord.

Inte heller jag har fallit för den lilla tankeoredan att räkna in bondeförbundet bland de borgerliga. Vad mig beträffar var herr Lundbergs replik således kanske onödig.

Herr Lundberg säger att högern och

Allmän förfogandelag m. m.

folkpartiet slår vakt om dem som har skaffat sig av detta livets goda, men, herr Lundberg, vi har inte avskaffat den enskilda äganderätten här i landet. Man kan kräva att också den enskilda äganderätten skall bli värnad av vår lagstiftning.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Det är naturligt att herr Lundberg med sitt djupa vetande på rättshistoriens område här återvänder till rusthållartjänsten och adelsgodsen och allt sådant som ligger i den grå medeltiden. Jag är mycket intresserad för hans studier i dessa frågor, men det är egentligen inte vad saken här gäller, utan här gäller det att utforma en praktisk och lämplig beredskapslagstiftning. Ett försök att läsa ut någon ideologisk skillnad mellan olika partier har ingen resonans i verkligheten.

Vi reservanter är precis lika angelägna som utskottsmajoriteten att skydda det svenska folkhushållet från vad man kan kalla marodörer eller spekulanter eller vad man vill. Problemet med första paragrafen är bara hur man rent tekniskt skall ordna saken. Skall man ha en fullmaktslagstiftning, som ligger färdig och som kan sättas i kraft genom ett beslut av Kungl. Maj:t och riksdag, eller skall Kungl. Maj:t framlägga ett lagförslag för riksdagen, som behandlas i vanlig ordning, när det icke råder krig eller krigsfara — jag vill betona att divergensen bara gäller fredstid?

Frågan gäller det tekniska förfarandet. Man kan göra på ena eller andra sättet, men man kan inte säga att den som vill göra på det ena sättet är en sann demokrat och folkvän medan den som vill göra på det andra sättet är en folkfiende. Det är orimligt att påstå någonting sådant.

Herr Lundberg tryckte på att lagen

kommit till för att skydda de små i samhället. Det tror jag visst är riktigt, men även vi reservanter har på vissa områden sökt skydda den enskilda människan. Jag skall bara ta upp en fråga som diskuterats mycket i utskottet, nämligen rörande ersättning för vad staten lägger beslag på.

Det har sagts att ersättning skall bestämmas efter taxepreis, men vi har hävdad att en sådan ersättning kan komma att bli orättvis därför att den inte täcker tillverkarens egna kostnader. Jag har i utskottet tillåtit mig att ta ett mycket enkelt exempel.

Låt oss tänka oss att en smed som tillverkar hästskor får ett föreläggande av ransoneringsmyndigheten att tillverka så och så många dussin hästskor. Enligt utskottsmajoritetens och vår uppfattning skall han vid ett sådant tillverkningsföreläggande få ersättning för vad det kostar *honom* att göra hästskorna. Han kanske har en primitiv tillverkning, varigenom kostnaden blir rätt stor, men han skall ha full ersättning för vad den kostar honom. Om han däremot har tillverkat hästskor och har ett lager liggande, kan myndigheterna, så som lagen är skriven, anmoda honom att lämna ifrån sig alla hästskorna mot en betalning som motsvarar kostnaderna för tillverkning av hästskor i en någorlunda väl rationaliserad industri. I detta fall kan man begå en orättvisa mot en man, som måhända befinner sig i små omständigheter, genom att ta produkten av hans arbete utan att betala vad det har kostat honom att framställa denna produkt. Jag tycker man borde tänka sig för litet mer innan man antar en sådan lagstiftning.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är riktigt att den enskilda äganderätten inte är avskaffad, men även om nu en stor del av det svenska folket inte har enskild rätt till egendom, har den därför inte

Allmän förfogandelag m. m.

mindre skyldigheter än andra i försvars- och andra frågor.

Vart är det egentligen herr Cassel vill komma när han säger att man skall utforma en lämplig och praktisk lag för detta ändamål? Jo, herr Cassel — naturligtvis tillsammans med de andra reservanterna — slår då vakt om den gamla byråkratien och den gamla tågordningen. Ty vad säger herrarna i sin egen reservation? Jo, att förslaget kan väntas medföra att riksdagens prövning av huruvida lagstiftningen helt eller till vissa delar i ett angivet läge bör tillämpas eller icke, kommer att bli tämligen formell. Men, herr Cassel, om det inträffar en viss situation när lagen skall tillämpas, så har vi inte möjlighet att inhämta yttrande från lagrådet eller att skicka ärendet på remiss, som vi under vanliga förhållanden brukar göra. Då gäller det att handla snabbt och inte på det gamla byråkratiska sätt som herr Cassel slår vakt om.

Herr Cassel talade om rusthållare och rättshistoria. Jag skulle kunna tala om för herr Cassel en hel del om detta, men jag hoppas att herr Cassel känner till det, eftersom han hade en fader som delvis sysslade med de här sakerna på ekonomiens område.

Sedan tog herr Cassel exemplet med smeden och hästskorna. Men, herr Cassel, det är väl på det sättet, att om det skulle finnas en smed, som har ett lager av gamla hästskor, borde han tacka Gud för att han blir av med dem. Jag tror att denna herr Cassels ängslan inte behöver tas så högtidligt, ty vi lever ju i traktorns och motorismens tidskede.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Jag skall inte yttra mig om det misstroende mot riksdagen, som både fru Sandström och herr Cassel uttalat, utan bara säga ett par ord i all korthet om taxepreiser och den ställning vari en producent i olika situationer kan komma.

Det är alldeles riktigt som herr Cassel säger, att vi alla är överens om att om man gör ett produktionsåläggande, är det rimligt och riktigt att vederbörande skall täckas för sina kostnader i samband med detta. Men om man är i den situationen, att man har en brist på vissa varor och en del av de människor, som säljer dessa varor, är villiga att göra det till de av prismyndigheterna fastställda priserna, medan andra inte vill avstå från sina varor utan kanske ligger på dem och väntar att priset skall stiga ytterligare för att därigenom uppnå en spekulationsvinst, nog säger man sig i en sådan situation, att man inte vill privilegiera de människor som i en bristsituation inte släpper ifrån sig sina varor. Det kommer man nämligen att göra, om man följer reservanternas linje i fråga om taxepreiser och deras tillämpning i praktiken. Det är från detta som jag måste ta avstånd, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Herr Lundberg har nu övergått från att beskylla mig för att vara förespråkare för de stora här i landet mot de små till att säga att jag i stället skulle företräda en gammaldags byråkrati. Ja, mycket skall man höra innan örönen ramlar av! Inte ligger det någonting i detta.

Vad vi tänker oss från reservanternas håll är ju bara det, att när det utomlands inträffar någon utomordentlig händelse — låt mig ta det fall, som herr Nilsson drog upp om den persiska oljan — och Kungl. Maj:t anser att det kan uppstå besvärligheter i vårt land, så förutsätter vi att Kungl. Maj:t har en tekniskt sett färdigskriven lag i sin byrålåda och att det inte behövs något omfattande arbete i departementet för att utforma en lagstiftning, som passar just för de förhållandena. Allt om hur ransoneringen skall gå till och vilka organ som skall delta, vet man ju re-

Allmän förfogandelag m. m.

dan. Att skicka ut en sådan sak på remiss kan inte ifrågakomma. Sända en lag till lagrådet måste man göra, men det tar bara en dag om det är bråds-kande, herr Andersson. Det är inte någon stor apparat, och det är inte något äventyrligt för folkhushållningen och dess fungerande i en krissituation i fredstid, om man skulle välja det alternativ som reservanternas här föreslår, nämligen att göra en vanlig lagstiftning i stället för att tillämpa en redan för alla situationer given fullmaktslag och att utforma denna lagstiftning så att den passar just för de fall som det är fråga om.

Herr Andersson i Linköping sade något om ersättning. Jag är tacksam för att han tog upp saken. Jag har talat om hästskor. Herr Lundberg säger att det inte är så aktuellt, därför att man numera använder traktorer. Jag kunde ha valt ett annat exempel än hästskor, om det roat herr Lundberg, men det spelar inte så stor roll vilket exempel man här väljer.

Frågan är bara: hur skall man göra med de människor, som har ett lager av någon vara som de visserligen vill avstå från, men som de naturligtvis inte gärna vill avstå från utan att få ersättning för vad det kostat dem att tillverka varan? Det är ju inte meningen, herr Andersson i Linköping, att vi här skall uppamma någon spekulation i knappheten på varor. Det är inte meningen att man skall göra något annat enligt reservanternas förslag än att bestämma, att riksvärderingsnämnden skall ta hänsyn till vad det kostat just den ifrågavarande tillverkaren att framställa detta varulager och laga så, att han får betalt för sina kostnader men ingenting därutöver.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Till herr Cassel vill jag säga bara en sak, som jag tycker att han och jag skulle kunna vara eniga om, nämligen att enskild företagsamhet,

enskild affärsverksamhet, anser vara självklart, att i en viss given situation, när företaget kan utsättas för skada, så skall man kunna handla snabbt. Det kan gälla timmar, ja kanske endast en del av en timme. Det vore otillständigt, om riksdagen skulle i fråga om skötsel av samhällliga angelägenheter eller företag skapa alla möjliga hinder, så att staten eller samhället inte skulle kunna handla på samma sätt och under samma förutsättningar, som man anser vara självklart, att enskild företagsamhet skall handla.

Om herr Cassel har sysslat litet grand med affärsverksamhet, så vet herr Cassel, att man måste se till att man handlar affärsmissigt, och det är ju den saken det här gäller. Herr Cassel förordar snigelns fart inom ett område, där man ändå bör tillgripa åtminstone traktor, motorcykel eller bil.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Det är ett helt teoretiskt resonemang, som herr Cassel för, när han gör gällande, att någon företagare i en situation, då den här lagen är tillämplig, inte skulle få ersättning för sina kostnader. Det är ju fråga om en situation med varubrist och med en uppåtående prisutveckling. Då kan man väl inte tänka sig, att någon företagare behöver förlora på en leverans till de priser som fastställs av myndigheterna. Vad det här rör sig om, herr Cassel, är ju ingenting annat än om vederbörande skall få en stor spekulationsvinst eller inte. Det är klart att man kan ha den uppfattningen, att en utebliven spekulationsvinst är något som man bör reagera mot. Jag gör det inte, herr talman.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Med anledning av herr Anderssons i Linköping anförande vill jag medge att det i en krissituation naturligtvis inte är vanligt, att en tillverkare ligger inne med varor, som är till-

Allmän förfogandelag m. m.

verkade till högre priser än de taxepri-
ser som blivit fastställda. Det är klart
att herr Andersson har rätt på den
punkten. Men om det fallet skulle in-
träffa och riksvärderingsnämnden, när
den prövar hans anspråk på ersättning,
finner, att denne enskilde i verklighe-
ten har haft högre kostnader än det
fastställda priset, så är det väl rättvist,
att han får ta ut det pris, som motsvarar
hans verkliga kostnader. Det är inte
fråga om någon spekulationsvinst. Det
enda som vi slår vakt om är, att han
skall få ersättning för sina verkliga ut-
gifter, icke de utgifter han påstår sig
ha haft, utan de utgifter, som riksvär-
deringsnämnden efter grundlig under-
sökning finner ha utgjort hans tillverk-
ningskostnader. Det tycker jag han
skall ha betalt för. Annars tycker jag
att han blir orättvist behandlad.

Härmed var överläggningen slutad.
Herr talmannen gav till en början pro-
positioner i fråga om 1 § *förslaget till
allmän förfogandelag*, nämligen på 1:o)
godkännande av 1 § i utskottets förslag
till allmän förfogandelag; 2:o) godkän-
nande av paragrafen i den lydelse, som
föreslagits i den vid utlåtandet fogade
reservationen; samt 3:o) godkännande
av paragrafen i överensstämmelse med
förslaget i motionen II: 496 av herr Hag-
berg i Stockholm och Johansson i
Stockholm; och fann herr talmannen
den förstnämnda propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Herr Cas-
sel begärde likväl votering, i anledning
varav och sedan till kontraposition
antagits den under 2:o) avgivna propo-
sitionen, efter given varsel följande vo-
teringsproposition upplästes och god-
kändes:

Den, som vill, att kammaren godkän-
ner 1 § i andra lagutskottets förslag
till allmän förfogandelag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt
paragrafen i den lydelse, som föresla-
gits i den vid utlåtandet fogade reser-
vationen.

Sedan kammarens ledamöter häref-
ter intagit sina platser och voterings-
propositionen blivit ännu en gång upp-
läst, verkställdes omröstning genom
uppresning. Herr talmannen tillkänna-
gav, att han funne flertalet av kamma-
rens ledamöter hava röstat för ja-propo-
sitionen. Herr Cassel begärde likväl röst-
räkning, vadan votering medelst om-
röstningsapparat anställdes. Därvid av-
gavos 123 ja och 72 nej, varjämte 1 av
kammarens ledamöter förklarade sig
avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-
tets förslag till lydelse av förevarande
paragraf.

Härefter gav herr talmannen propo-
sitioner beträffande *punkten A utom
såvitt angick 1 § förslaget till allmän
förfogandelag*, nämligen dels på bifall
till utskottets hemställan i detta avseende
dels ock på bifall till utskottets be-
rörda hemställan med de ändringar be-
träffande särskilda delar av förslagen
till allmän förfogandelag och allmän
ransoneringslag, som föreslagits i den
vid utlåtandet fogade reservationen; och
fann herr talmannen den förra propo-
sitionen vara med övervägande ja besva-
rad. Herr Cassel begärde emellertid vo-
tering, i anledning varav efter given varsel
följande voteringsproposition upplästes
och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
andra lagutskottets hemställan i punk-
ten A i utskottets utlåtande nr 19, utom
såvitt angår 1 § förslaget till allmän
förfogandelag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit
utskottets berörda hemställan med de

Ändring i värnpliktslagen m. m.

ändringar beträffande särskilda delar av förslagen till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 73 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan jämväl i nu förevarande delar.

Beträffande *motiveringen till punkten A* gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den i reservationen föreslagna ändringen beträffande avsnitt VII; och godkände kammaren utskottets motivering.

På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren utskottets hemställan i *punkten B*.

Beträffande *punkten C* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

I fråga om *punkten D* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionerna I: 392 och II: 497 såvitt de behandlats i denna punkt; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten D i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 392 och II: 497, såvitt de behandlas i denna punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Slutligen gav herr talmannen propositioner i fråga om *punkten E*, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i reservationen; och blev utskottets hemställan i punkten av kammaren bifallen.

§ 20.

Ändring i värnpliktslagen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I proposition nr 92 föreslås en utjämning av värnpliktskontingenterna genom att en tidigare inkallelseålder tillämpas. Kontingenten nittonåringar blir 5 000 man 1955/56, d. v. s. en sjättedel av alla värnpliktiga,

Ändring i värnpliktslagen m. m.

men enligt armechefens plan blir den sammanlagda kontingenten värnpliktiga i denna ålder fem sjättedelar av samtliga år 1961/62, d. v. s. 31 000 man. Visserligen förutsättes det också — vilket särskilt understrykes i utskottsutlåtandet — att den enskilde värnpliktiges fysik och psyke skall uppmärksammas alldeles särskilt, och att endast de som tål vid militärlivet och har den balans, mognad och fysiska styrka som krävs, skall uttagas till värnplikt som nittonåringar. Vidare skall hänsyn tagas även till dem, som ännu inte har avslutat sina gymnasiestudier eller som inte är färdiga med sin yrkesutbildning. De skall ha möjlighet att få anstånd med militärtjänsten ett år.

De som i första hand kommer att tagas ut som nittonåringar är väl då sådana pojkar, som tagit studenten ovanligt tidigt eller som är tidigt färdiga med sin yrkesutbildning — d. v. s. en intellektuell elit, som inte säkert är det bästa soldatmaterialet — samt pojkar med mindre företagsamhet och mindre möjligheter att skaffa sig en utbildning och som därför inte påbörjat densamma. Ingentenda av dessa grupper torde utgöra det bästa soldatmaterialet. De mera medelmåttiga och stabila pojkarna blir därför efter hand de som företrädesvis kommer att ingå i den äldre kontingenten — till en början gäller det ju endast 5 000 man nittonåringar — och det är säkerligen de omnämnda tjuogoåringarna som orkar med militärtjänsten bäst.

Fortfarande är man inte heller inom det militära just någon vän av medicinskt tänkande, och jag tycker för min del därför att det är olustigt att ta ut en så stor del värnpliktiga bland nittonåringarna. Detta må synas »daltigt», men jag har ändå märkt att denna känsla är mycket naturlig för kvinnor. Vi reagerar på det sättet, och vi gör det alldeles särskilt när vi vet att det beträffande sjukdomar råder väl mycket disciplintänkande i det militära. Jag är med andra ord inte säker på att man kom-

mer att ta all den hänsyn som behövs, när man skall bedöma om nittonåringarna har sådana kroppskrafter och för övrigt är så utvecklade som de bör vara för att komma ut i militärtjänsten ett år tidigare än eljest.

Fortfarande innebär tuberkulosen en stor risk för unga människor, och om man nonchalerar trötthet och infektionssjukdomar och inte tar hänsyn till en genomgången lunginflammation eller dylikt, kan det bli ökade risker med att flytta fram utbildningstiden ett år för unga människor. Försvarsministern antyder — åtminstone har jag läst ut hans uttalande så — att flera unga män kan tänkas komma att befrias från värnplikten än förr, och det hoppas jag verkligen. Jag hoppas att man inte skall ha många omogna pojkar med dålig psykisk utrustning i försvaret; jag tycker att det är alltför stor risk för kamraterna. Med tanke på de moderna vapnen fordras det unga män med psykisk balans och inte sådana som genom sin kanske litet omogna inställning blir en risk för kamraterna. Jag har också fäst mig vid försvarsministerns ord, som även är citerade i utskottsutlåtandet, att det torde »få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma under hur lång tidsperiod och i vilken omfattning årligen värnpliktiga ur den yngre årsklassen skall tagas i anspråk». Jag har tagit till orda för att säga, att detta inte får ske i den omfattning armechefens plan anvisar, nämligen att fem sjättedelar av alla värnpliktiga är bara 19 år och att man skall ta med allt flera 19-åringar i värnplikten. Om allt flera 19-åringar skall tagas ut, bör också observansen på pojkarnas hälsa bli betydligt skärpt, och man bör ha helt civila krav på hälsan även i det militära.

Herr talman! Jag har intet yrkande. Jag ville bara ha sagt, att man reagerat på detta sätt inför utskottsutlåtandet.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp):

Herr talman! Då fru Eriksson i Stock-

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

holm inte hade något bestämt yrkande, kan det synas överflödigt att det från utskottets sida sägs någonting i denna sak. Såvitt jag kan förstå har utskottet observerat just de synpunkter, som fru Eriksson här framhållit, och att, när man nu får lov att ta ut yngre värnpliktiga än tidigare, det bör ses till att deras fysiska och psykiska hälsa är sådan att de inte kan ta skada av tjänstgöringen. Orsaken till att man måste göra denna anordning är ju allmänt känd. Den finns angiven i propositionen, och utskottet upprepar densamma, nämligen att den speciella ökningen av de värnpliktiga i dessa årsklasser gör, att man får vidtaga en sådan här anordning, som man eljest inte skulle ha gjort. Om, som jag förmodar, kammaren nu tar utskottets förslag, är det tillräckligt understruket i utskottsutlåtandet, att man skall se till att de värnpliktiga inte tar skada av tjänstgöringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21.

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 265 i första kammaren av herr *Pålsson m. fl.* och nr 292 i andra kammaren av herr *Agerberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning angående ändring i av motionärerna antydd riktning av gällande bestämmelser för »älgskadefonden för norra Sverige» ävensom av jaktstadgan i syfte

att underlätta åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 265 och II: 292, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Albert Hermansson, Pålsson, Magnusson, William Ohlsson, Georg Carlsson, Munk-tell* och *Jansson* i Benestad, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 265 och II: 292 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om den utredning, som kunde befinnas erforderlig för framläggande av förslag till sådan ändring av bestämmelserna för älgskadefonderna, att dessa fonder jämväl kunde disponeras för lämnande av bidrag till plantering eller sådd i av älg skadad ungskog.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **AGERBERG** (h):

Herr talman! Som en av motionärerna i detta ärende skall jag be att med några ord få beröra utskottets utlåtande.

Bakgrunden till den väckta motionen är den kolossal starka ökning av älgstammen som skett under de senaste åren, speciellt i Norrland. Denna ökning har medfört att det blivit stora skador på skogsplanteringarna, i första hand på de tallkulturer, som man numera gått in för i så stor utsträckning. Detta är i viss mån en ny metod inom skogsproduktionen: man kalhugger större områden och planterar tallplantor eller sår tallfrö. Det är som sagt just där älgarna gjort så väldigt stora skador.

Det är klart att speciellt de små skogsägarna, som inte har så goda ekonomiska möjligheter att de kan upprepa detta förfarande gång på gång, tappar sugen och inte vidare har lust att vidta skogsproduktionsfrämjande åtgärder. Skogsvårdsstyrelserna har också klagat över att det blivit allt svårare och svårare att få skogsägarna att vidta sådana

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

åtgärder därför att de tycker att det inte är lönt, då ju plantorna blir upp-
ätta av älgen.

Nu har vi under de senaste åren fått stora inkomster till älgskadefonderna. Det är ju avsett att ur dessa fonder skall utgå bl. a. bidrag för förlust på gröda, men sådana skador har vi i Norrland mycket litet av. Skadorna sker i stället huvudsakligen på den växande ungs-
kogen, och för dessa finns det inte någon möjlighet att få ersättning. Vad vi motionärer avsett är att man skall över-
väga, om det inte vore lämpligt att ge ersättning även i sådana fall.

Utskottet ställer sig i början av sitt yttrande positivt till saken och skriver: »Det är naturligt att — såsom i förevarande motioner I: 265 och II: 292 framhålls — i synnerhet inom områden, där älgskadorna på åkergröda är av mindre omfattning medan skadorna på skog är betydande, det måste framstå såsom skäligt, att också sistnämnda skador gottgöres ur älgskadefonden. I princip bör det inte heller enligt utskottets mening kunna resas någon invändning mot att skador på växande ungs-
skog ersättes lika väl som skador på åkergröda.»

Men sedan har man inte längre kunnat vara lika positiv, utan svårigheterna tycks ha tornat upp sig. Man säger: »Det föreligger dock mellan dessa fall en skillnad så till vida, att medan vid skador på åkergröda den skadelidande gör en omedelbar ekonomisk förlust, vars storlek är förhållandevis lätt att uppskatta, så är skadorna på ett ungs-
skogsbestånd till sin omfattning beroende av beståndets framtida utveckling och förmåga till självläkning, varför skadeuppskattningen är förenad med stora svårigheter.»

Jag vill då erinra om att vi som ett alternativ har föreslagit, att man i utredningen skulle undersöka, om det inte är möjligt att lämna ersättning för återplantering. Vi anser alltså att när någon gjort en skogsplantering och denna ska-

dats, så borde vederbörande kunna få bidrag för att förnya planteringen. Också här uppstår en omedelbar ekonomisk förlust, och utskottsmajoritetens motivering faller alltså. Det bör inte vara svårt att i ett sådant fall göra en uppskattning av kostnaderna.

Utskottet har pekat på att det för närvarande finns vissa möjligheter att få ersättning enligt kungörelsen angående bidrag och lån till vissa skogsförbättringsåtgärder. Men utnyttjar man denna möjlighet måste det ju i alla fall ske en värdering, då ersättningen skall utgå med en viss procent av kostnaden. Jag vill i det sammanhanget också säga, att möjligheterna att få bidrag och lån är ganska små, dels därför att anslagen här som på många andra områden inte är obegränsade, dels därför att ersättning utgår endast med 50 procent eller i vissa fall 60 procent.

Majoriteten säger också, att älgskadefondernas medel inte skulle räcka till. När det gäller södra Sverige är nog detta alldeles riktigt, men för Norrlands del förhåller det sig inte så. Jag kan nämna, att under föregående år inflöt inom Jämtlands län 74 000 kronor i älgavgifter, men det betalades ut endast omkring 900 kronor som ersättning för skador på växande gröda. Jaktvårdsför-
eningen fick 17 000 kronor, men det är ju i alla fall ett ganska stort överskott kvar, och det är väl meningen att detta skall användas på något förnuftigt sätt och inte ligga obrukat.

Enligt utskottsmajoriteten bör det emellertid inte vara särskilda bestämmelser för Norrland, utan samma bestämmelser bör gälla för hela landet. Jag har mycket svårt att förstå varför det skulle vara olämpligt att ha skilda bestämmelser. Har man i södra Sverige huvudsakligen skador på växande gröda, bör man där kunna få ersättning för det, och har vi i Norrland i första hand skador på ungskogen, bör vi kunna få ersättning för dem. Det är ju inte heller fråga om att få mera pengar,

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

utan vi vill endast utnyttja älgskadefonderna på bästa sätt.

Utskottsmajoriteten framhåller vidare, att man i första hand bör vidta förebyggande åtgärder på detta område och decimera älgstammen, alltså genom ökad avskjutning. Åtminstone i Jämtlands län, från vilket jag har viss erfarenhet, jagas älg i mycket stor utsträckning. Det är närmast en folkfest när älgjaktsdagarna kommer, och man går man ur huse för att jaga älg. Vi har under de senaste åren även utnyttjat möjligheten att få förlängd jakttid, och det har också beviljats tillstånd att skjuta årskalv. Men allt detta har tydligen inte varit tillräckligt, utan såvitt vi kunnat finna fortsätter älgstammen att öka, och i vilket fall måste frågan om en decimering ses som en åtgärd på lång sikt. Det tar åtskilliga år innan vi kan decimera älgstammen tillräckligt, och till dess borde det finnas möjligheter för att bättre avhjälpa de skador som anställts.

Vidare har man också pekat på att det finns andra möjligheter — man skulle exempelvis kunna bespruta skogsplanteringarna med medel som gör att älgarna avskyr området. Detta har prövats några år, men dels har metoden inte visat sig effektiv, dels är den mycket dyrbar och kan alltså knappast genomföras i praktiken. Nu har domänstyrelsen fått i uppdrag att tillsammans med skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut utreda denna fråga. Det är möjligt att därigenom så småningom kan framkomma något lämpligt förslag, men domänstyrelsen säger själv att inom de närmaste åren kan man inte förvänta några mer definitiva resultat av den undersökningen.

Det är ingen stor fråga detta, och det är inte heller någon stor utredning det skulle vara fråga om; den skulle inte behöva bli alltför omfattande. Vi motionärer anser att detta problem är av stor betydelse både för de enskilda

skogsägarna och det allmänna. Det är av vikt att alla möjligheter vidtas som kan stimulera till ökade skogsodlingsåtgärder, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Jag tillåter mig först påpeka att motionärerna nog har begått ett litet misstag, då de i sin motion talar om älgskadefonden för norra Sve- rige. Det är nämligen så att älgskadefonderna numera är uppdelade på olika län. Detta har i och för sig mindre betydelse. Det är emellertid så att jämtarna har sin egen älgskadefond.

Älgskadefondens storlek varierar rätt betydligt inom de olika länen. Älgskadefonden i Jämtlands län är den största, den närmar sig 100 000 kronor. Samtidigt får man komma ihåg att Jämtland är ett oerhört stort landskap. Om man vill roa sig med att räkna ut hur mycket »betesmark» som varje älg har i olika delar av landet, finner man att betesmarken för älgarna i Jämtland inte är så obetydlig, trots att totalantalet älgar där är betydande, nämligen omkring 10 600, enligt älgräkningen. Vi kan naturligtvis reservera oss emot riktigheten av älgräkningens siffror, men då dessa beräkningar göres med vissa tiders mellanrum, tror jag dock att man bör tillmäta dem ett visst värde.

Jag har funnit att i Jämtlands län skulle varje älg ha 322 hektar betesmark. Men det finns län där älgerna har större betesmarker. I mitt eget län, Jönköpings län, är älgstammen mindre, och varje älg har där inte mindre än 501 hektar betesmark — om älgräkningen är riktig. Går man däremot till Värmlands län har varje älg där 100 hektar mindre betesmark än i Jämtlands län, nämligen 222 hektar. I Östergötland, blir betesmarken för varje älg 175 hektar, i Sörmland 100 hektar och i Uppsala län inte mer än omkring 89 hektar.

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

Det är alldeles klart att det uppstår skador på skogen genom älgarnas beteande i skogsplanteringar, det är inte tal om annat. Men detta förekommer inte bara i Jämtland och i Norrland över huvud taget utan över hela landet. Jag kanske får erinra om att vid ett av de tillfällen, då denna fråga senast behandlades här i kammaren, förelåg en motion från representanter för södra Sverige, vari man begärde att få ersättning för älgens skadegörelse på växande lövskog. Det kunde naturligtvis inte gå för sig, därför att älgskadefonderna i södra Sverige är så små att det inte finns några pengar att ta till detta ändamål. Även om jämtarna har inemot 100 000 kronor i sin älgskadefond blir det ändå inte så värst mycket, om man slår ut summan på den oerhörda arealen i landskapet. Om man skulle slå ut beloppet per hektar, så kan den tillgängliga behållningen inte bli mer än några få ören.

För övrigt måste man medge att älgens inte skadar all skog utan bara en viss, mindre procent av skogen. Om man anser att älgens skadar en procent av skogen, blir resultatet i alla fall att endast ett fåtal kronor per hektar kunde stå till förfogande för dessa ersättningar.

I princip har, såsom den föregående ärade talaren påpekade, utskottet uttalat att det kunde finnas skäl för att ge bidrag jämväl för skadegörelser på växande skog. Detta har utskottet emellertid inte kunnat tillstyrka. Vi har inga medel härtill. Jag erinrar om att förutom ersättning för skadegörelse på växande gröda och på trädgårdsodlingar skall älgskadefonderna användas till jaktfrämjande ändamål. För detta ändamål har för Jämtlands län anvisats ett belopp av 35 000 kronor, men av detta belopp har jaktvårdsföreningen det senaste året inte tagit i anspråk mer än 17 000 kronor, vad det nu kan bero på. Anledningen härtill kan jag inte bedöma, den saken får represen-

tanterna från den delen av landet själva svara för.

Den föregående talaren nämnde också att man kan på annat sätt få ersättning för älgskadorna. Det är alldeles riktigt. Enligt kungörelse nr 239 angående bidrag och lån till vissa skogsförbättrande åtgärder finns det föreskrifter om rätt att erhålla statsbidrag till kostnaderna för sådana åtgärder, och dit räknas jämväl skadegörelse genom älgar å växande skog. Det statsbidraget är maximerat till 50 eller i vissa fall 60 procent av nämnda kostnader.

Om man skulle ta behållningen av fonden i Jämtlands län i anspråk skulle det inte bli så värst mycket som kunde uträttas därigenom. Jag tror faktiskt att den enda riktiga vägen är den väg som utskottet har rekommenderat, nämligen större avskjutning.

Herr Agerberg sade att älgjakten är en verklig folkfest. Ja, det vet jag. Det är inte bara i Jämtland som så är fallet, utan det är en folkfest litet var stans i landet. Men varför då inte genom länsstyrelsens och jaktvårdsföreningens försorg söka se till att denna folkfest utsträcker under längre tidrymd än som nu är fallet? Då skulle man klara saken och råda bot på skadegörelserna.

Värderingen av skadorna på ungskog är mycket svår att göra. Det är inte lätt att samma år som skadan har skett säga huruvida det behöver ske någon nykultivering eller inte. Är det totalförintelse är det självfallet att nykultivering måste äga rum, men är det inte totalförgörelse, då är det ofta så att naturen läker såren själv, och först några år framåt i tiden kan man då konstatera huruvida man behöver göra några mera omfattande ingrepp. Det kanhända räcker med en ändamålsenlig gallring för att klara hela saken.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

Herr **AGERBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets vice ordförande sade att förhållandena är olika i de olika delarna av landet, och det har jag redan tidigare starkt understrukt, men då skulle jag vilja fråga herr Andersson i Löbbo: Är det rimligt att vi i Norrland inte skall få använda medlen i våra fonder för det ändamål som vi anser vara det lämpligaste bara därför att man skulle bli avundsjuk i södra Sverige, där man inte har pengar så att det räcker för att ersätta samma slag av skador?

Jaktvården har vi mycket stor förståelse för, och den har fått de anslag som har begärts hittills, såvitt jag känner till. Att den bara fick 17 000 kronor i fjol beror på att ansökningen om tilläggsanslag kom in så sent att den inte hann bifallas under året.

Vad vi anser är att man skall kunna använda fondens medel och ge bidrag, om inte till alla förstörda skogskulturer i Jämtland så åtminstone till de skogsägare, som är i det största behovet av bidrag.

Utskottets talesman säger att det är svårt att göra en värdering av skadorna. Men om vi gör som motionärerna och reservanterna har föreslagit, d. v. s. inskränker oss till att lämna visst bidrag till återplanteringar, får vi bara att göra med sådana fall där man har kommit underfund med att återplantering bör ske. Åtgärden har då i regel planlagts av skogsvårdsstyrelsens tjänstemän, och det föreligger alltså redan en värdering av vad det kommer att bli för några kostnader.

En utsträckning av jakttiden kan ju inte drivas hur långt som helst. Folk kan inte gå i skogen och jaga precis hur mycket och hur länge som helst. Som ett bevis på att förhållandena är olika i olika delar av landet kan jag nämna att det bara i Jämtland sköts i det närmaste 4 000 älgar i fjol. Det kanske strök med en och annan häst också; det händer ibland. I Jämtland

har man alltså redan gått långt när det gäller att decimera älgstammen.

Herr **JÖNSSON** i Rosshol (bf):

Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman herr Andersson i Löbbo har gjort en jämförelse mellan olika delar av landet och särskilt understrukt vilka stora arealer vi disponerar över i Jämtland, och enligt hans förmenande skulle det finnas ett mycket gott utrymme för den älgstam vi har, ehuru den är synnerligen stor och — som herr Agerberg tidigare har framhållit — har ökat hastigt under de senaste åren. Den jämförelsen håller inte. Det är nämligen så att det har skett en väldigt stor förändring i fråga om älgstammens vistelse i skogarna. Tidigare hade vi de älgar som fanns företrädesvis i fjällområdena och på de stora skogsmarkerna. De var inte tamdjur på den tiden, utan det var mycket sällsynt att man i närläge till byar och samhällen kunde se visten efter älg. Nu har det blivit ett fullständigt motsatt förhållande. Det påstås att det kanske är björn o. s. v. som har skrämt älgen från vissa fjällområden där det finns goda beten. I varje fall har vi fått en invasion av älgar in på bebyggelsen och in på de bästa tallmarkerna i länet, i motsats till vad som tidigare var fallet. Ser man på hela länets areal finns det dock, som herr Andersson i Löbbo berörde, områden där älgen inte kan göra skada. Det är granmarkerna, där älgen inte betyder nämnvärt som skadegörare.

Inne på de bästa tallmarkerna har man sålunda ideliga exempel på att kulturer som gjordes för tio, femton eller tjugo år sedan har stått oskadade tills plantorna har blivit 2—3 meter höga och att sedan har topparna och alla kvistarna på varenda planta blivit plockade av älgarna. När man ser ett par, tre hektar där varenda planta på detta sätt är totalskadad har man anledning att fråga sig: Vad kan

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

det då hjälpa med en gallring? Det blir ju ingenting att gallra helt enkelt. Jag var förra året i tillfälle att i en grannbys skogsmark se två hektar som hade stått oskadade tills plantorna var två å tre meter höga. För två år sedan var det en större grupp av älgar som vistades där hela vintern och som fullständigt avbetade det beståndet. Det är naturligtvis inte lätt att få den skogsägaren eller andra med samma erfarenhet att göra om det rätt kostbara arbetet med nyinplantering eller sådd.

När man läser utskottets utlåtande förefaller det som om ledamöterna var litet verklighetsfrämmande, för att använda ett milt uttryck, då de säger, att man kanske inte kan avgöra, om det gäller älgskador eller annan skadegörelse. Jag åker skidor ganska mycket på vintersöndagarna. När man då ideligen på ett avstånd av ungefär 100 meter från landsvägen ser, att tall efter tall av 2—3 meters höjd totalskadats, behöver det inte vara någon tvekan om att det är älgar som vållat dessa skador. Det kan inte vara kaniner som skadat den skogen, herr Andersson i Löbbo!

Utskottets förmodan att naturen självläker är en överdrift. Jag skulle ha rekommenderat utskottet att göra en resa till de verkligt skadade områdena av våra tallmarker så att ledamöterna fått litet begrepp om vad det här är fråga om.

Man säger också, att det är litet skillnad mellan skogsskador och skördeskador, ty beträffande de senare får ägaren direkt lida skadan. Skall vi inte se litet längre fram i tiden och fråga oss, vilka skador som uppkommer för senare generationer om det får fortsätta på detta sätt? Är det inte vår skyldighet att se till att det finns värden kvar även för senare generationer skogsägare? Resonemanget om att det är en skillnad mellan en omedelbar skada och skador, som har sina verk-

ningar långt fram i tiden, förefaller mig också mycket verklighetsfrämmande.

Med dessa kommentarer ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Jag skall bara ge ett par korta repliker.

Först vill jag säga till herr Agerberg, att vi inte är på något sätt avundsjuka för att det i Jämtlands län finns en älgskadefond som är litet större än i de andra delarna av landet. Vi unnar mycket gärna jämtlänningarna att den får bibehållas för länets behov, men fonden är inte tillräckligt stor, åtminstone inte ännu, för att det med anlitande av densamma skall kunna vidtagas några åtgärder i skogsbevarande syfte. Jämtlänningarna skall mycket gärna, utan några som helst anfall från oss i södra Sverige, få behålla sin fond, men de skall behålla den och använda den främst för de ändamål den är avsedd för, nämligen för skador på växande gröda, på trädgårdar, och för jaktvårdande ändamål.

Sedan ber jag att till herr Jönsson i Rosshol få säga, att om älgstammen har förskjutits så att den från att förut ha vistats över praktiskt taget hela Jämtland, även i fjällvärlden, nu har koncentrerat sig på vissa mera bestämda områden — jag vet inte om så är fallet, men jag kan utgå ifrån att herr Jönsson har rätt — betyder det ingenting annat än att de årligen återkommande folkfesterna kan ge ett ännu större och ännu rikligare byte.

Herr ANDERSSON i Ryggestad (s):

Herr talman! Motionären sade att detta inte var någon stor fråga, och jag kan instämma med honom på den punkten. Jag begärde emellertid ordet när herr Jönsson i Rosshol ville göra gällande, att ledamöterna i utskottet var verklighetsfrämmande.

Innan jag går in på den punkten vill

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

jag dock säga att det är självklart, att en mycket stor älgstam inom ett område, inom ett län, kan medföra betydande skador på växande skog. Vi är fullt medvetna om detta, och älgstammen har ju under de senare åren ökat betydligt. Den har ökat mest i Värmland, men den största älgstammen finns i Jämtlands län.

Motionärerna och reservanterna önskar få ersättning för denna skada, under det att utskottet anser det viktigaste vara att förebygga skadan. Förebyggandet bör väl gå till så, att man får till stånd en ökad avskjutning. Reservanterna säger, att en ökad avskjutning inte skulle få någon nämnvärd verkan annat än möjligen på lång sikt. Det förhåller sig väl emellertid så, herr talman, att en mycket stark avskjutning skulle motverka dessa skador på mycket kort tid, om man tänker sig att man fick till stånd en decimering av älgstammen på låt mig säga tre fjärdedelar. En sådan reducering är kanske otänkbar, men nog skulle den, om den kunde genomföras, verka så, att skadorna blev betydligt mindre än nu. Jag tror att det är reservanterna som på den punkten är verklighetsfrämmande när de talar om att en avskjutning skulle få någon verkan först på lång sikt.

Jag ber också att få erinra om att, såsom tidigare påpekats här, domänstyrelsen och skogsstyrelsen håller på att undersöka vissa möjligheter att genom besprutning etc. hindra älgarna att tränga in på vissa områden. Det skulle inte bli så smakligt för dem att äta dessa plantor, om besprutning företogs.

Om man följde reservanterna, som ju önskar en utredning, skulle detta leda till att man under kanske flera år framåt inte skulle få någon ersättning, men skador skulle naturligtvis uppkomma under denna tid. Om man på den punkten gör vad utskottet anser viktigast för att förebygga skador och ökar avskjut-

ningen, får man effekt rätt snart. Det är väl inte så svårt att öka den. För en förlängning av jakttiden behövs ju bara en hemställan från jaktvårdsföreningen till Svenska jägareförbundet. På denna hemställan kommer väl så Kungl. Maj:t att förlänga jakttiden i Jämtland. En förlängning kommer naturligtvis att decimera älgstammen och minska skadorna.

Det blir som sagts mycket små belopp i ersättning för skadorna på denna areal, även om man tar hela älgskadefonden i anspråk. Herr Andersson i Löbbo har nämnt hur väldig arealen är. Den omfattar 2 miljoner hektar skogsmark. Dessutom finns 1,4 miljoner hektar övrig mark, men eftersom denna senare till stor del är fjäll kanske man skall hålla sig till den verkliga skogsmarken. Det blir bara någon krona per hektar på den skadade marken, om man räknar med att denna utgör en procent av hela skogsarealen. Slår man ut beloppen på hela arealen blir det bara fråga om ören per hektar skogsmark. Det är verklighetsfrämmande att begära ersättning för skogsskadorna, när man har så små belopp till förfogande. Det är förnuftigare att gå utskottets väg att genom ökad avskjutning söka förebygga skadorna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman: Jag begärde ordet med anledning av resonemanget, som framfördes av talare från Jämtland, om att överskotten i älgskadefonderna bör disponeras för skogsskador. Jag vill lämna några uppgifter om de förutsättningar Norrland som helhet har att försörja sig med jaktvårdsmedel.

Före 1951 hade vi en älgskadefond för Norrland och en för varje län i övrigt. 1951 års riksdag fattade ett beslut om att dela upp Norrlands älgskadefond på respektive län. Detta har medfört att man nu i Jämtland har ett gans-

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

ka stort överskott. Utöver de belopp som är avsedda att betalas för skador på gröda, får fonderna också användas för jaktvårdsändamål.

Jag kan som exempel nämna att Norrbotten för innevarande budgetår ur jaktvårdsfonden har fått disponera 137 000 kronor, men den totala inkomsten för Norrbotten på jaktkortet var, vill jag minnas, 68 000 kronor. Om man alltså jämför jaktvårdsbidragen och inkomsterna till jaktvårdsfonden, vilka ju så att säga konstituerar rätten till bidrag för jaktvårdsändamål inom respektive län, förstår man att det är nödvändigt att disponera medel ur älgfonderna för att få utgifter och inkomster att åtminstone tillnärmelsevis gå ihop för Norrlandslänen.

Mot denna bakgrund ligger det inte något orimligt i att man tar medel för jaktvårdsändamål ur älgskadefonderna där uppe. I själva verket är det jägarerna i övriga delar av landet som med sina jaktvårdsavgifter bidrar till jaktvården i Norrland.

Det är alltså något ensidigt att säga, att därför att Jämtland i dag har överskott skall man använda detta för att täcka skogsskadorna där.

När det gäller ökningen av älgstammen i Jämtland är de siffror, som här anförts, alldeles riktiga. Men man skjuter numera över 3 000 älgar per år i Jämtland, medan man år 1944 sköt inte fullt 600. Vi har ju haft den uppfattningen att det enda effektiva medlet för att bekämpa dessa skador är en nedskjutning av hela stammar, men det har visat sig att älgskadenämnden och länsstyrelsen i Jämtlands län inte har velat ingripa med den kraft, som enligt här lämnade vittnesmål varit behövligt. Det är därför man har kommit i det läge som man gjort.

Nu åberopar man emellertid denna underlåtenhet att lämna licens beträffande de skogar, där det förekommit dessa stora skador, för att kräva att det skall lämnas ersättning för ska-

dorna. Ett sådant medgivande skulle medföra orimliga konsekvenser för alla små jordägare här i landet som inte har möjlighet att få ersättning för de skador älgen åstadkommer på deras gröda. Man kan väl inte gå så långt att det skall införas en särskild bestämmelse för exempelvis Jämtland, utan skall det finnas en bestämmelse om ersättning ur älgskadefonden för skogsskador, bör den gälla för hela landet. Detta skulle emellertid komma att gå ut över de jordbrukare som åsamkas skada på sin gröda, och det kan väl inte vara rimligt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr AGERBERG (h):

Herr talman! Det är närmast herr Anderssons i Löbbo och herr Anderssons i Ryggestad anföranden som uppkallat mig till en kort replik. När det säges att älgskadefondens medel inte kommer att räcka till för de stora utgifter som ersättningarna för skogsskador skulle medföra i Jämtland, så vill jag fråga, varför man inte skulle kunna använda fondens medel så långt de räcker. Att de kommer att räcka en god bit visar den omständigheten att skogsvårdsstyrelsen ansett sig kunna tillstyrka förslaget om sådana ersättningar.

Vidare sade herr Andersson i Ryggestad att vi i Jämtland tydligen inte vill få till stånd en ökad avskjutning. Jo, det vill vi visst. Vi är fullt positivt inställda till tanken att åstadkomma förebyggande åtgärder genom en ökad avskjutning, men vi vill dessutom att det skall finnas möjlighet till ersättning för de skogsskador som uppkommer.

Herr Sköldin ansåg att en bestämmelse om sådan ersättning skulle komma att gå ut över de jordbrukare i andra delar av landet, som inte kan få ersättning för skador på växande gröda. Den synpunkten kan jag inte förstå. Jag kan inte inse att man inte i första

Åtgärder mot skadegörelse av älg å skog.

hand skulle kunna lämna ersättning för dessa skador inom respektive län, och jag kan inte heller förstå att det inte skulle kunna tillämpas olika bestämmelser för de södra och norra delarna av landet, när förutsättningarna är så vitt skilda som vad fallet är.

Herr JÖNSSON i Rosshol (bf):

Herr talman! Även jag nödgas ta kammarens tid i anspråk för en kort replik. Jag är delvis förekommen av min länskamrat herr Agerberg, men jag vill göra herr Andersson i Ryggestad och utskottsmajoriteten uppmärksamma på några saker som jag redan tidigare berört.

Vi i Jämtland är fullt medvetna om att det där uppe är fråga om mycket stora arealer. Men när utskottet talar om en uppdelning av fondmedlen per areal för utskottet ett verklighetsfrämmande resonemang. På grund av höjdläget finns det inte någon möjlighet att plantera tall inom stora delar av Jämtland. Det är endast i de lägre belägna delarna, företrädesvis i Storsjöbäckenet och älvdalarna, som man med fördel kan sätta i gång kultur av tall. Granmarkerna har fått breda ut sig alltför mycket, och vi försöker erövra tillbaka åt tallen åtminstone de typiska tallmarkerna, men vi kommer att hindras däri, om det inte blir någon ändring beträffande älgens skadegörelse.

Det har här talats om att avskjutningen i Jämtland bör ökas. Men siffrorna för avskjutningen visar ju att den är ganska kraftig, när det på ett år har blivit en ökning av antalet skjutna älgar med 1 000. Inom parentes vill jag till herr Sköldin säga att siffran för avskjutningen sista året ligger på över 4 000 och inte 3 000.

Men det är alltid så, att när denna »folkfest», såsom herr Andersson i Löbbo kallade vår älgjakt, sättes i gång retirerar älgarna i »storskogen» där det inte är så lätt att få tag på dem

— det är stora viddar som de kan gömma sig på. När det sedan blivit lugnt igen, kommer de tillbaka och fortsätter beta av tallskogen.

Jag har särskilt velat understryka att man inte av arealuppgifterna bör förledas tro, att pengarna inte skulle räcka till för att utbetala vissa ersättningar för skogsskador. Det är på det stora hela taget en rätt låg procent av den totala arealen som det i detta sammanhang kan bli fråga om, men den har dock en ganska stor ekonomisk betydelse.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övernående ja besvarad. Herr Agerberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Agerberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 107 ja och 69 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22.

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

Föredrogs sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln till Naturskydd: Kostnader i samband med fridlysning av Smålands Taberg anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts två motioner om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena, nämligen inom första kammaren nr 73 av herr *Osvald m. fl.* samt inom andra kammaren nr 74 av herr *Andersson i Löbbo m. fl.* Motionerna hade hänvisats till lagutskott och tilldelats tredje lagutskottet.

Efter överenskommelse mellan tredje lagutskottet och jordbruksutskottet hade propositionen och motionerna behandlats av sammansatt tredje lag- och jordbruksutskott.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln till Naturskydd: Kostnader i samband med fridlysning av Smålands Taberg anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor; samt

B. att motionerna I: 73 och II: 74 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Vi torde alla vara överens om att det är en angelägenhet av största vikt att såvitt möjligt skydda Smålands Taberg. Vi är väl också överens om det tillfredsställande i att Kungl. Maj:t redan nu har tagit ställning till valet av åtgärder för det fall att någon godtagbar frivillig uppgörelse inte kan ernås. Den i propositionen anvisade vägen synes också lämplig, nämligen att man inleder ett fridlysningsförfarande, till att börja med i form av provisorisk fridlysning enligt 8 § naturskyddslagen.

Vad som föranlett mig att begära ordet är utskottets uttalande från och med s. 19 sista stycket fram till klämmen.

För det första synes det mig, att allt talar för att redan gällande lagstiftning ger möjlighet att skydda berget. Det står i naturskyddslagen att »område eller till fastighet hörande föremål som på grund av sin betydelse för kännedom om landets natur, sin skönhet etc. må fridlysas som naturminne», och i § 7 säges det bl. a., att om en fridlysning medför sådan inskränkning i rätten att bebygga mark, att det uppstår ett uppenbart missförhållande till dess tidigare värde, eller om ägaren eljest tillskyndas avsevärt men, är han berättigad till ersättning av kronan. Paragrafen fortsätter: »Detsamma gäller om innehavaren av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till marken som upplåtits innan beslutet om fridlysningen meddelades». Om man jämför dessa bestämmelser med § 21, där det uttryckligen beträffande landskapsbilden stadgas bl. a. att »ej må förordnande inkräkta på rätt som meddelas genom inmutning enligt gruvlagen», så synes mig e contrario därav framgå, att en fridlysning av Smålands Taberg som naturminne även måste innefatta gruvrätten.

För det andra är det egendomligt att man, då en sådan ny lag första gången skall tillämpas i ett större sammanhang,

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

omedelbart uttalar tvivel huruvida den av ekonomiska skäl går att tillämpa. Utskottet skriver, »att det måste anses ovisst, huruvida en fridlysning av Smålands Taberg av kostnadsskäl i längden kan upprätthållas». Jag ber därvid att få hänvisa till naturskyddslagens § 7, där det bl. a. stadgas att det endast är i det fall, att särskilda skäl föreligger, som ersättning skall utgå med årliga belopp. Ersättning kan mycket väl och skall som huvudregel bestämmas till en engångssumma, och därmed är hela saken ur världen.

Jag vill vidare framhålla, att vad utskottet här framfört absolut ej är nödvändigt för det beslut, som jag tror att alla är eniga om att vi skall fatta i denna fråga. Skulle hela problemet sedan bli aktuellt igen och skulle det verkligen visa sig, att vi nu ej har rättsliga möjligheter att rädda Smålands Taberg, ja, då får man sedan taga ställning. Sådan som utskottets skrivning nu föreligger framskymtar tydligt att man tänker sig möjligheten av en lagstiftning in casu, vilken lagstiftning ej skulle ge rättsinnehavarna full ersättning. Beträffande expropriationsförfarandet säger utskottet dels att det är tveksamt om det kan tillämpas, dels att för övrigt torde »de av förfarandet föranledda ersättningarna kunna bli av sådan storleksordning att det allmänna måste avstå från expropriation». Liknande synpunkter anlägges inför möjligheterna att använda bestämmelserna i byggnadslagen. Sedan säger utskottet, att »om det av rättsliga eller ekonomiska skäl skulle visa sig ogörligt att med stöd av nu gällande lagregler åstadkomma ett ur naturskyddssynpunkt tillfredsställande skydd för Smålands Taberg, bör man enligt utskottets mening överväga lagstiftningsåtgärder». Här kan icke åsyftas annat än att staten lagstiftningsvägen skulle skaffa sig en särskild ekonomisk favör, som den inte har enligt den vanliga

expropriations-, byggnads- och naturruinneslagstiftningen o. s. v.

I detta sammanhang talas också om »de åtgärder som erfordras, därest frivillig överenskommelse icke kan ernås». Det förefaller som om man tagit fram allt detta för att lättare få en frivillig överenskommelse till stånd. Jag får säga, att vi haft nog och övernog av sådana s. k. frivilliga överenskommelser under ett mer eller mindre föräckt hot om lagstiftning eller andra åtgärder.

Jag måste alltså ur principiell synpunkt vända mig mot denna skrivning, vilken jag anser vara ett typiskt exempel på hur det går till när äganderätten urholkas. Vart skulle det leda om vi i dylika situationer alltid skulle tillgripa lagstiftning in casu? Dylik lagstiftning är som regel av ondo. Här skulle det återigen innebära att *vissa* enskilda skulle få bära bördan av vad man ur *allmän* synpunkt vill tillgodose. Från en annan synpunkt vore en dylik speciallagstiftning ett typiskt exempel på rättssäkerhetens uppluckring.

Jag vill till sist göra en principiell deklaration. Vid utformandet av äganderätten måste enligt borgerlig uppfattning en grundläggande synpunkt vara att den konstrueras på ett sådant sätt, att den kan utgöra bästa möjliga drivkraft för det ekonomiska handlandet. Det måste därför alltid finnas en viss trygghet i ägandet. Lagstiftning in casu på det sätt som här är förutsatt — eller åtminstone förutsättes som en möjlighet — är ett skolexempel på hur tryggheten i ägandet gradvis förstörs, hur rättigheternas innehåll utan vidare ändras och hur planmässigheten i det ekonomiska handlandet därmed omöjliggöres.

Herr talman! Jag yrkar att den del av utskottets utlåtande som börjar nerderst på s. 19 med orden »Utskottet vill» fram till klämman utgår.

Häruti instämde herrar *Rubbestad* (bf) och *Fröding* (h).

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Inledningsvis skulle jag vilja säga att jag anser det vara en angelägenhet av första ordningen att man försöker skydda de svenska naturvärdena. På det området har väl en del av det bästa som över huvud taget gjorts i svensk lagstiftning utförts. Jag tänker t. ex. på förbudet att avverka skog vid fjällgränsen, något som praktiskt taget har räddat det norrländska landskapet. Det finns andra områden där försummelserna är stora och där det finns mycket att ta igen. Det är dock alldeles uppenbart att våra naturvärden kan utsättas för skador av sådant slag, som inte går att reparera. Det är detta som gör det så angeläget att man på detta område gör vad som kan och bör göras.

På grund härav tror jag också att det är riktigt, att man i enlighet med vad kungen här föreslagit försöker skydda Smålands Taberg. På s. 18 och 19 i utskottets motivering har det ju också strukits under mycket starkt att man bör skydda berget och vidta de åtgärder som nu är nödvändiga för att hindra att förstörelsen fortsätter. Sedan blir det ju en fråga om vad som kan och bör ske längre fram. Från delvis samma och delvis andra utgångspunkter har jag emellertid den uppfattningen, att det inte är lämpligt att riksdagen gör de uttalanden som står på s. 20 och delvis på s. 21 i utskottets utlåtande. Vad tjänar det egentligen till att servera en massa uttalanden, som inrymmer tveksamhet om vad den nuvarande lagstiftningen i detta fall förmår? Jag tycker inte det kan vara någon fördel att riksdagen i detta fall gör uttalanden om tveksamheten beträffande det ena lagrummet efter det andra. Det blir väl i alla fall Kungl. Maj:t — och den juridiska expertis som Kungl. Maj:t har — som närmare skall pröva och bedöma detta under de fortsatta förhandlingarna med bolaget. Jag tror inte heller att det är lämpligt att man

på detta stadium gör några hypotetiska uttalanden av det ena eller andra slaget om lagstiftningen. Fattar man nu ett beslut som tillgodoser de önskemål som ligger närmast och ger Kungl. Maj:t de möjligheter som har begärts, då blir det väl i alla fall en senare bedömning vad som skall göras eller inte göras. Jag anser det alltså både onödigt och i flera avseenden olämpligt att ha dessa uttalanden från riksdagens sida som står å s. 20 och 21.

I fall man nu — som jag — står i det läget att man gärna helt och fullt vill vara med och stödja strävandena att skydda Smålands Taberg men å andra sidan inte på nuvarande stadium vill ställa sig bakom sådana här svävande och i vissa fall vittsvävande uttalanden, då finner jag det vara en rimlig och riktig väg att såsom professor Munktell här har föreslagit helt enkelt stryka bort denna del av motiveringen, som ju inte kan anses vara nödvändig att behålla. Jag syftar på den del av motiveringen som står i slutet av s. 19. Däremot vill jag behålla samma yrkande som utskottet. Jag tycker det hade varit det allra bästa om man kunnat enas om detta. I varje fall vill jag, herr talman, instämma i detta yrkande.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Jag har en helt annan uppfattning än de båda föregående talarna. Jag blev en smula överraskad över att debatt uppstod angående föreliggande utskottsutlåtande, eftersom utskottet har varit fullständigt enigt. Det kanske tillåtes mig att erinra om att även herr Munktells partivän herr Eskilsson i första kammaren har varit närvarande vid justeringen och där godkänt den motivering, som utskottet anfört.

Den del av motiveringen, som herrar Munktell och Svensson i Ljungskile vill ta bort, är en väsentlig del av utskottets ställningstagande, och jag tror för min del att det skulle vara i högsta grad

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

olyckligt om denna del av motivering-
en skulle strykas.

Herr Munktell liksom herr Svensson talar om tveksamheten och säger att vi inte skall yttra oss om den saken. Herr Munktell var inte tveksam, men nu är det faktiskt så, att tveksamhet föreligger även inom de högsta juristkretsar. Jag vet inte om herr Munktell gör anspråk på att vara högsta expertis på detta område. Det är möjligt att så är fallet; det kan jag inte bedöma. Då emellertid tveksamhet följaktligen föreligger och det är inte alls, som herr Svensson i Ljungskile gör gällande, är onödigt att skriva detta i utskottsutlåtandet, måste jag för min del mycket bestämt fasthålla vid att utskottets motivering godkännes i dess helhet. Genom det skrivsätt, som utskottet här har använt, har utskottet velat ge regeringen ett stöd vid de kommande underhandlingarna med bolaget. År 1952 fattades, som vi minns, av en enhällig riksdag ett beslut om utredning angående Smålands Taberg. Denna utredning verkställdes, och den resulterade i att ett preliminärt avtal slöts mellan utredningsmännen och bolagsintressenterna. Detta avtal var inte alls tillfredsställande ur naturskyddsvännernas synpunkt, och det framgår med all tydlighet av propositionens innehåll, att det inte heller var tillfredsställande ur departementschefens synpunkt. Jag klandrar inte utredningsmännen på något sätt — jag är övertygad om att de gjort sitt allra bästa — men de har inte kunnat pressa den andra parten längre än vad fallet är. I det preliminära avtal, som föreligger, har ju bolaget lika stora om inte större fördelar än naturskyddsvännerna, och ett godkännande av det preliminära avtalet oförändrat skulle inte vara till stor glädje när det gäller skydd av Smålands Taberg.

Det är glädjande att konstatera, att alla människor jag har råkat, som har sett vad som sker vid Smålands Taberg, blivit upprörda över det ingrepp som

där sker i naturen och det hänsynslösa sätt på vilket den ena kratern efter den andra brytes. Förutsättningarna för en brytning på ett mindre iögonfallande sätt, som herr Munktell talar om, föreligger inte, ty den brytningsmetoden har ännu inte bolagets representanter för sin del godkänt. Huruvida de kommer att göra det vid de kommande förhandlingarna med regeringen har jag ingen aning om, men jag hoppas att så skall bli fallet.

Jag är för min del inte den som vill i onödan förorda några lagar in casu, och utskottet har endast pekat på detta som den sista utvägen för den händelse saken inte skulle kunna lösas på annat sätt. Men, herr talman, om inte Smålands Tabergs naturskyddsvärn på annat sätt kan lösas, är jag för min del inte ett ögonblick betänksam inför att i det avseendet förorda en lag in casu eller en lex Taberg. Jag hoppas att det inte skall behöva ske, och det kanske inte behöver ske. Men för att regeringen vid de kommande underhandlingarna skall ha ett starkt stöd av den svenska riksdagen finner jag det i högsta grad angeläget, att riksdagen bifaller sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets utlåtande i det skick det föreligger. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottsförslaget oförändrat.

I detta anförande instämde herrar *Almgren* (s) och *Gustafsson* i Bogla (s), fru *Sjöstrand* (fp), herr *Johanson* i Västervik (s) samt fru *Torbrink* (s).

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Löbbo sade att han var en smula överraskad över att det uppstått debatt, eftersom utskottet var enhälligt och min partivän herr Eskilsson hade varit med vid justeringen. För det första ber jag få erinra om att högern är ett individualisternas parti och att ingen partipiska viner där. För det andra kan jag meddela att enligt upplysning som just lämnats mig ämnar herr Eskilsson i första

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

kammaren deklarerar, att den principiella fråga, som vi här diskuterar, ej var uppe i utskottet men att han, sedan han tänkt igenom saken även från dessa synpunkter, ämnar avstå från att delta i den vidare behandlingen.

Jag gör inte alls, herr Andersson i Löbbo, anspråk på att vara en framstående medlem av höga juristkretsar. Vad jag gjort är helt enkelt bara att jag understrukit möjligheterna att gå den väg som departementschefen själv har föreslagit, nämligen fridlysningsvägen. Där utskottet emellertid har tänkt sig en dylik fridlysning med årliga inbetalningar, har jag framhållit skälen varför man kan göra det på en gång och lösa frågan i ett slag.

Jag har, herr Andersson i Löbbo, över huvud taget inte uttalat mig om den fråga där det verkligen föreligger tolkningsvårigheter, nämligen frågan huruvida man kan expropiera en gruvrätt enligt gruvlagen eller huruvida man här skall kunna använda byggnadslagen.

Jag skall också be att få tacka herr Andersson för eti ord han sade. Herr Andersson sade öppet och klart, att utskottet avser att ge regeringen ett stöd vid kommande förhandlingar med intressenterna, alltså för att regeringen skall kunna hota att komma med något ännu värre, om de inte går med på regeringens förslag. Det är värdefullt att så klart ha fått detta fastslaget. Vi inom högern protesterar bestämt mot en sådan princip.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få ge en kort replik till herr Munktell. I det läge som här föreligger tror jag, att det understrykande som utskottet har gjort beträffande den del som herr Munktell vill ta bort är högst nödvändigt och behövt. Vi befinner oss enligt min mening i en sådan situation, att vi riskerar att Smålands Tabergs naturvärden

definitivt och snabbt går förlorade om riksdagen i dag stryker denna del av motiveringen.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det är nog fler än herr Andersson i Löbbo som har överraskats av denna debatt; jag hör också till dem.

Jag vill till en början säga, att det verkligen är med djup oro, ja, med häftig indignation som en talesman för Småland står upp i denna församling för att säga ett ord i denna sak. Jag är medveten om att vi i sak alla ser på denna fråga på samma sätt, men det kanske ändå möjligen har sitt intresse att jag ger ett vittnesmål, när det nu ändå har blivit en debatt i ämnet, från de utgångspunkter som faller sig naturliga för oss där nere i Småland.

Den oro och den indignation som jag talar om grundar sig på tre faktorer: för det första på den skövling av oersättliga naturvärden som tyvärr redan har försiggått i Smålands Taberg, för det andra på den skövling av oersättliga naturvärden som pågår som värst och för det tredje på den skövling som kan befaras komma att äga rum, om inte de onda anslagen kan avvärjas i tid.

Herr talman! Jag fann ett osökt tillfälle att under ett par timmar i samband med den senaste week-enden på nytt ta i skärskådande Smålands Taberg och vad där försiggår av gruvbrytning, d. v. s. i detta fall av förstörelse. Jag känner ett starkt behov av att nu försäkra kammarens ledamöter, att intrycket blev smärtsamt, också för den som eljest fortlöpande har kunnat följa vad som där nere har skett och följaktligen bör vara en smula härdad.

Det är alltså en dagsfärsk rapport från Smålands Taberg jag har, och den verifierar, om någon verifiering över huvud taget skall behövas, till alla delar utskottets uttalande, att gruvbolaget uppenbarligen icke visat någon benägen-

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

het att tillgodose rimliga och rättmätiga naturskyddssynpunkter. Vad utskottet på sid. 19 säger i en ton av undertryckt harm — något som jag med tillfredsställelse noterar — om de övergrepp mot naturen som på allra sista tiden, alltså mitt under pågående överläggningar i skyddsfrågan, har företagits mot berget, dess natur och skönhetsvärden äger till alla delar sin rättighet. Utskottet påpekar på sin nyktra prosa, att gruvbolaget så sent som i fjol »lätit borttaga växtlighet och jord från bergsslutningen i närheten av uppfartsvägen till bergets hjässa». Detta är en stilla och försynt men effektiv beskrivning av något, som en frispråkigare smålänning i stället vill beskriva så här: Här har, förutom de stora kratrar där malmbrytning redan sedan länge har pågått, nyligen slagits ett nytt hål i berget alldeles invid kallet, på en av de allra känsligaste och finaste punkterna, just där vägen uppför berget när sin avslutning, alltså på bergets hjässa — ett nytt blödande sår som måste uppröra alla som ser det.

Jag menar helt enkelt, att det kan vara av intresse, att man ger denna bakgrund till den debatt som här förs. Hur det än går, kommer här att för all framtid kvarstå en skönhetsfläck, som för kommande generationer skall minna om hur man i en alltför materialistisk tidsålder ansåg sig kunna husera med värden, som i stället hade krävt all möjlig hänsyn och aktsamhet.

Herr talman! Det framgår nogsam av utskottets resonemang och även av den diskussion som här förts, att tillskapandet av ett effektivt skydd för Smålands Taberg och dess naturvärden inte är något så alldeles lättlost problem, men olösligt kan och får det för ingen del vara.

Den fridlysning, som det nu alltså närmast är fråga om och som ju alla tydligen är överens om, är ändå inte på något sätt det slutliga svaret på frågan hur man skall skydda Smålands Ta-

berg. Men det är tacknämligt och det är en riktig åtgärd som ger andrum och rådrom. Vilka åtgärder som ytterligare kan befinnas påkallade måste självfallet bli föremål för nya överväganden. Men här gäller verkligen i alldeles ovanligt hög grad, att det är fara i dröjsmål. Det är också med synnerlig tillfredsställelse man noterar utskottets mycket kategoriska erinringar på just denna punkt. Risken av att förhala frågan har bedömts så, att det kan uppstå ytterligare skador och skador av sådan natur, att de helt enkelt inte går att reparera.

Sedan vill jag säga, att jag, när jag kom till min bänk i dag, självfallet inte hade någon tanke på något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, och jag skall inte heller ställa något annat yrkande. Jag vill säga, att jag väl kan förstå den tveksamhet, som här yppats från principiella synpunkter, men jag ber gentemot herr Munktell ändå att få lov att säga — när herr Munktell frågar, vart det skulle leda, om vi på detta sätt skulle slå in på en lagstiftning in casu, tillgripa en speciallagstiftning i det ena fallet efter det andra — att Smålands Taberg verkligen är, som jag ser det, ett så pass unikt fall, att man över huvud taget troligen inte kan påvisa dess motsvarighet. Jag gör självfallet en reservation för dem av kammarens ledamöter som har suttit här längre än jag. Jag tror emellertid inte att man kan påvisa något parallellfall. Under sådana förhållanden är jag inte mera dogmatisk, när det gäller lösningen av denna fråga, än att jag mycket väl kan tänkas vara med om att resonera om varje rimlig utväg, som kan yppa sig.

Här har det ena alternativet efter det andra framställts på sådant sätt, att man varit tveksam, om det är användbart. Under sådana förhållanden kan och får man enligt min mening inte vara dogmatisk på denna punkt. Jag menar att Smålands Taberg representerar ett sådant värde, att man måste

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

förbehålla sig att få hålla frågan öppen beträffande de olika lösningarna härvidlag.

Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag hade egentligen tänkt att nöja mig med att instämma med herr Andersson i Löbbo i hans inlägg, men det var ett yttrande av herr Munktell, som kom mig att begära ordet. Han sade i sitt första inlägg bl. a., att samhället bör se till att det finns trygghet i äganderätten, så att bästa möjliga drivkraft för en enskild att göra insatser är till finnandes. Jag vill inte förneka att det ligger mycket i detta, att den enskilda äganderätten kan vara en viss drivkraft. Men det kan också gå för långt, och Smålands Taberg är ett typiskt exempel på att den enskilda äganderätten kan komma i konflikt med samhällsintressena. Det är inte bara det krasst ekonomiska, som skall få göra sig gällande. Det är mycket stora värden, som där ligger i naturskönhet. Jag bor själv endast ett par kilometer från Smålands Taberg och har därför ofta möjlighet att konstatera vilken vandalisering som berget har genomgått. Jag tror det bör sägas ifrån, att det är samhällets skyldighet att se till att den privata äganderätten inte leder dithän, att mycket stora värden, värden, som för framtiden och för efterkommande kan vara en utomordentligt stor tillgång, spolieras. Sådana värden måste man slå vakt om. Jag vill inte tro, att det är högerns linje, som herr Munktell här företräder. Jag anser, att man inte kan gå för långt, när det gäller att få till stånd sådana bestämmelser, som kan medföra, att Smålands Taberg skyddas för framtiden.

I likhet med herr Andersson i Löbbo vill jag givetvis vara med om att man skall försöka komma fram med förhandlingar och lämpor så långt det är möjligt. Men om det inte går, är det vår

skyldighet tillse, att det värde, som Smålands Taberg dock utgör, på annat sätt räddas för framtiden.

Jag vill därför, herr talman, med tillfredsställelse notera, att ett enhälligt utskott har kommit fram till den motivering och det förslag, som här ligger på riksdagens bord. Jag kan inte på något sätt inse, att utskottet har gått för långt, utan jag noterar med tacksamhet, att utskottet velat anvisa en lösning av denna fråga. Jag hoppas och tror, att detta också kommer att leda till att det vackra, idylliska i södra vätterbygden belägna Smålands Taberg därigenom kommer att bevaras för all framtid.

Med dessa ord ber jag att få instämma i utskottets såväl motivering som förslag i övrigt.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag skulle kunnat avstå från att begära ordet i denna fråga, men eftersom jag haft tillfälle att 1952 se på den vandaliisering, som redan ägt rum på Smålands Taberg, och kunnat konstatera den indignation, som befolkningen hyser, tycker jag nog att man ändå bör vidtaga några åtgärder på detta område.

Det var närmast herr Munktell, som jag skulle vilja säga några ord till. Herr Munktell säger att vi kan använda redan befintlig lagstiftning. Jag delar herr Anderssons i Löbbo uppfattning, att i så fall är herr Munktell en större expert på detta område än andra, som yttrat sig i denna fråga. De har nämligen varit ganska tveksamma. Men det kom ju ändå fram av herr Munktells anförande liksom av herr Svenssons i Ljungskile, att man här var beredd att göra en insats för att skydda berget. Det var man alltså överens om. Men om man nu inte kan uppnå detta med redan befintlig lagstiftning, får man väl ta till en särskild lagstiftning på detta område.

Vilka intressen är det då, som herr Munktell anser att man träder för nära?

Skydd för Smålands Tabergs naturvärden.

Det är självfallet aktieägarnas i det bolag som bedriver gruvbrytningen där nere. Men det är väl ändå ganska orimligt, herr Munktell, att man bara för att tillgodose ett visst kapitalintresse låter så pass stora värden skövlas som faktiskt skett.

När herr Andersson i Löbbo påpekade, att till och med högerns representant i sammansatta utskottet hade tillstyrkt skrivningen, säger herr Munktell, att högern är ett parti där det inte finns några partipiskor o. s. v. Man må gärna tro att det är riktigt, men i sin replik säger herr Munktell till herr Andersson i Löbbo, att herr Eskilsson i första kammaren skulle i dag efter att ha funderat på saken fått en annan uppfattning. Jag tror inte herr Eskilsson om att tänka så pass långsamt. Det har ju ändå varit två år som han haft att fundera på denna sak. Om jag inte minns fel diskuterade vi faktiskt en speciell lagstiftning för Smålands Taberg redan 1952. Nu vet inte jag, om partipiskan just vid detta speciella tillfälle har svävat över herr Eskilssons huvud, men det förefaller inte otroligt, eftersom han nu intagit en annan ståndpunkt.

Vad det nu beror på att fru Boman inte varit närvarande vid justeringen kan jag självfallet inte bedöma, men hon har ändå varit med om att tillstyrka frågan i princip.

Herr talman! Jag har velat säga detta, därför att jag tror att det på detta område nog måste till en speciell lagstiftning för att klara problemet. Jag har inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Herr Hamrin sade, att detta är ett unikt fall, och det är jag också alldeles övertygad om att det är. Men om det är så, att det är ett lika unikt fall som t. ex. när det var fråga om att förstöra Siljan genom sänkning, är det också ganska självfallet att sta-

ten här skall betala den fulla ersättningen och att inte just de stackare, som händelsevis — jag har ingen aning om vilka det är — just nu råkar äga Smålands Taberg eller aktierna i det ifrågavarande bolaget, skall få betala vad som är ett allmänt intresse. Det är inte rimligt med en lagstiftning som, såsom det antydes i slutet av utskottets utlåtande, i realiteten inte skulle medföra samma rätt till ersättning som vid expropriation.

Till herr Almgren vill jag säga, att jag helt och hållet instämmer i att här har allmänna intressen kommit i konflikt med enskilda. Mitt resonemang var helt och hållet principiellt, och jag deklarerade redan inledningsvis, att jag var fullständigt på samma linje, när det gällde att så vitt möjligt skydda Smålands Taberg. Man skulle kunna säga, att detta är ju faktiskt lika mycket en juristsak som en turistsak, men det tycks kanske inte alla tänka på.

Jag skall också be att få framhålla, när det vid ett par tillfällen har talats om de lagrum, som är tillämpliga: läs innantill i propositionen och läs innantill i naturskyddslagen! Där står ju ändå alldeles klart — och det är ju på den linjen som jordbruksministern har gått — att om fråga väckes om fridlysning, må länsstyrelsen för viss tid meddela förbud mot att på det berörda området eller föremålet utan länsstyrelsens tillstånd vidtaga åtgärd, som strider mot fridlysningens syfte. Det kan länsstyrelsen göra redan nu.

Jag tycker inte alls det är orimligt att tillgodose det kapitalintresse som det här gäller. Det är inte av intresse för särskilt den kapitalägaren, utan det är ur principiell synpunkt — jag upprepar det ännu en gång — som jag anser att 1, 2, 10, 100 eller 1 000 människor icke skall behöva svara för eller lida för vad som vi fullständigt enhälligt vidtar ur synpunkten av allmänt väl och som vi är överens om att vi skall genomföra.

Lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden.

Till sist skulle jag vilja säga till herr Persson i Appuna, att jag har ingen anledning att svara för herr Eskilssons uppfattning i det här avseendet. Jag vill bara understryka, att den mening, som jag här gjort mig till talesman för — så länge vi har den enskilda äganderätten kvar, och den har ni herrar socialdemokrater och bondeförbundare, höll jag på att säga, ännu inte upphävt här i landet — endast är uttryck för en allmän borgerlig uppfattning.

Herr PERSSON i Appuna (s) :

Herr talman! Till det sist sagda skulle jag bara vilja anmärka, att om utskottets skrivning betyder att vi därmed upphäver den enskilda äganderätten, befinner vi oss i gott sällskap med högermän, folkpartister och bondeförbundare. Kan vi gå fram på den vägen må det gärna ske, för då sker det i samförståndets tecken till allas bästa.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveeringen, som under överläggningen yrkats av herr Munktell; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Munktell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta tredje lag- och jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveeringen, som

under överläggningen yrkats av herr Munktell.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Munktell begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 119 ja och 57 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 23.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande avveckling av jordbrukets lagerhusfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, med anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till veterinärstaten jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden.

Föredrogos allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, över motioner om beredande av möjlighet till lokala synpunkters beaktande vid mera bety-

Lokala synpunkters beaktande vid mera betydelsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden.

delsefulla förändringar i affärsverkens serviceförhållanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill endast i korthet framhålla några synpunkter i anledning av förevarande utskottsutlåtande.

Vi känner alla till att våra affärsverks servicemöjligheter utbyggdes i mycket stor utsträckning under senare delen av 1930-talet. Då skedde stora utbyggnader av inte bara televerkets utan även beträffande postverkets och statens järnvägars verksamhet. Under senare år har man emellertid måst företa en rad inskränkningar i nämnda verks serviceverksamhet. Jag förstår att det har funnits tvingande skäl för dessa inskränkningar, men man har tyvärr flera gånger kunnat konstatera att de gjorts utan nödig kontakt med de berörda orterna. Så ställdes t. ex. i vintaras helt plötsligt en ögrupp i norra Bohuslän utan postgång, därför att befolkningen under denna årstid helt naturligt är betydligt mindre än under sommarmånaderna, då det bor många sommargäster där. Det uppstod naturligtvis en stark reaktion mot denna inskränkning. I sådana och liknande fall får vi riksdagsmän i uppdrag att försöka få en ändring till stånd med respektive affärsverk, och jag skall villigt erkänna och här deklarerar, att vi vid dessa kontakter med affärsverken har mötts av mycket stor förståelse och att man från verkens sida på allt sätt har försökt att tillmötesgå önskningarna.

Den motion, som jag varit med om att väcka, har tagit upp dessa spörsmål. Jag skall här koncentrera mitt anförande och bara poängtera, att såväl Stadsförbundet som Landskommunernas förbund har tillstyrkt vår i motionen gjorda framställning. Stadsförbundet har t. o. m. gått längre än vad vi har

ansett vara nödvändigt och skriver bl. a., att det torde kunna sättas i fråga, om skyldigheten såsom motionärerna föreslagit skall vara begränsad till »lokalt sett mera betydelsefulla förändringar». Enligt styrelsens mening är varje förändring, som innebär någon, om också ganska ringa försämring för allmänheten, att uppfatta som »mera betydelsefull». Med hänsyn härtill och med beaktande även därav, att icke blott förändringar till följd av rationaliseringar utan även förändringar, som har sin grund i inskränkningar, kan ifrågakomma, skulle styrelsen helst se, att länsstyrelsens yttrande inhämtades vid varje planerad förändring i affärsverkens serviceförhållanden.

Landskommunernas förbund skriver bl. a.: »Det måste likväl anses såsom mindre tillfredsställande att för en hel bygd väsentliga frågor avgöras utan att samråd i någon form etableras på ett tidigt stadium med de myndigheter och organ, som representera de intressen, som äro i fråga.»

Detta är alltså mycket starka tillstyrkanden av vår motion. Jag vill inte på något sätt negligera de yttranden, som inkommit från affärsverken. Tvärtom noterar jag med tacksamhet deras i yttrandena ådagalagda vilja att försöka skapa en bättre kontakt med berörda orter i här ifrågavarande hänseende. Det är säkerligen tack vare dessa positiva yttranden som utskottet skrivit så välvilligt som fallet är, och jag vill passa på tillfället att här uttala min tacksamhet över det mycket positiva uttalande i denna fråga, som utskottet gjort i anslutning till vår motion. Det är denna välvilliga skrivning som gör, att jag nu tror mig gagna saken bäst, om jag inte för närvarande ställer något yrkande om bifall till motionen utan endast understryker de synpunkter, som utskottet framhållit och som grundar sig på de positiva yttrandena från affärsverken.

Allmän översyn av bestämmelserna rörande övervakning inom olika vårdområden
m. m.

Jag skall inskränka mig till detta. Om det som hittills gjorts icke leder till något resultat, finns det ju alltid möjligheter för oss att komma tillbaka med vår motion.

Herr talman! För dagen har jag icke något annat yrkande än det som utskottet gjort.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 25.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, över motion om utredning rörande upphävande av stadsprivilegier beträffande rätt till viss del av försäljningssumman vid auktion inom stads område.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26.

Allmän översyn av bestämmelserna rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, över motion om allmän översyn av gällande bestämmelser rörande övervakning inom olika vårdområden m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! För att inte fresta kammarens tålmod över bristningsgränsen, vilket ju vore till förfång för den sinnesfrid, i vilken jag förmodar och hoppas att vi nu snart skall gå att fira påsk, har vi motionärer och reservanter i denna fråga kommit överens om ett gemensamt ord och att detta skall sägas mycket kort.

I det stora hela har vi anledning att vara tack samma både för de infortrade remissyttrandena, som är tryckta i utskottsutlåtandet, och för utskottets egen skrivning. Efter det material som har

förebegrats skulle man visserligen ha önskat att utskottet tillstyrkt den begärda utredningen. Detta har emellertid inte skett, utan man hänvisar till pågående utredningar. Straffrättskommitténs förslag till ny brottsbalk har inte slutbehandlats, och barnavårds-kommitténs arbete pågår alltjämt. Beträffande arvodena hänvisar man till att dessa frågor behandlas av den pågående riksdagen, bl. a. i det särskilda utskottet.

Allt detta låter sig sägas. På ett område anser jag dock, herr talman, att man redan nu kunde ha tagit det steg i riktning mot en allmän översyn och en samordning av dessa människovårdande uppgifter, som väl ändå förr eller senare måste tagas. Hela vårt rikt förgrenade socialvårdsarbete är för övrigt i behov av största möjliga samordning och förenkling av bestämmelser och förordningar. Jag syftar närmast på utbyggnaden av den samarbetskommitté för dessa frågor, som redan finns i anslutning till socialstyrelsens skolbyrå. Den skulle, som motionärerna uttrycker saken, genom auktorisation och utbyggnad kunna bli ett samordnande kontaktorgan av betydligt större räckvidd än vad nu är fallet.

Nu ligger emellertid saken så fördelaktigt till, efter utskottets skrivning och efter remissyttrandena, att vi med frimodighet kan återkomma vid nästa års riksdag. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgif-

ter för budgetåret 1954/55 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av landsfiskalsbostad i Gäddede;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till föreningen Röingegården u. p. a. till vissa byggnadsarbeten m. m.; och

nr 180, i anledning av väckt motion om pension åt chauffören J. O. Sjölund's änka;

från bevillningsutskottet:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa; samt

från tredje lagutskottet:

nr 170, i anledning av väckta motioner om viss ändring av den ecklesiastika boställsordningen m. m.; och

nr 171, i anledning av väckt motion om inrättande av ett jaktråd.

§ 28.

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 678 av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.;

nr 679 av herr *Lindberg*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 159;

nr 680 av herr *Birke*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt);

nr 681 av herr *Edström* likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 187;

nr 682 av herr *Håstad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 193, med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen;

nr 683 av herrar *Sköldin* och *Sehlstedt*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 193;

nr 684, av herr *Ericsson* i Näs m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.;

nr 685, av herr *Fröding m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 200;

nr 686, av herr *Dahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, angående inrättande av en första lärarhögskola; samt

nr 687 och 688 av herr *von Friesen m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 29.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖSTLUND (h), som yttrade:

Herr talman! Jag får hemställa att tiden för avgivande av motioner i anledning av den kungl. propositionen nr 180 måtte utsträckas till tretton dagar.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 30.

På därom gjord ansökan beviljades herr Agerberg ledighet från riksdagsgöromålen under nio dagar från och med den 22 innevarande april.

§ 31.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.51.

In fidem
Per Bergsten.
